

**นวัตกรรมกระบวนทัศน์พัฒนาเศรษฐกิจไทยในอนาคต
เพื่อความเป็นธรรมทางสังคม
กับการบริหารนโยบายสาธารณะแนวใหม่
สู่พุทธทศวรรษ 2560¹**

**A Future Innovative Paradigm for Thailand's
Economic Development with Social Equity and
New Approaches to Public Policy for the Next
Decade**

วิวัฒน์ชัย อัทธการ²

Wiwatchai Atthakor

บทคัดย่อ

กระบวนทัศน์การพัฒนาที่ผิดพลาดยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบไม่สมดุล และการบริหารนโยบาย สาธารณะของรัฐไทยที่ล้มเหลวในกรอบการเมืองแบบ เก่ากว่าห้าทศวรรษ เป็นสาเหตุรากเหง้าสำคัญที่ทำให้การกระจายดอกผลของ การพัฒนาสู่ประชาชนไม่ทั่วถึง ไม่เป็นธรรม เกิดความเหลื่อมล้ำอย่างมาก ทั้งยังกลายเป็นวิกฤติการณ์ทางการพัฒนานำมาซึ่งความขัดแย้งและความ รุนแรงทางการเมือง ถึงกับต้องสูญเสียเลือดเนื้อชีวิตคนไทยจำนวนมาก หลายครั้งในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมืองไทย ผลของการวิเคราะห์พบว่า การบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์

¹ บทความเสนอต่อการสัมมนาทางวิชาการ ในวาระครบรอบวันสถาปนา 54 ปี

คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ วันศุกร์ที่ 17 กรกฎาคม 2552

² อาจารย์พิเศษ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

เวชชาชีวะ ในปัจจุบัน ที่ยังอยู่ภายใต้กรอบความคิดเก่าทั้งในเชิงการเมือง / การบริหารนโยบายสาธารณะ / และกระบวนการพัฒนา ไม่อาจช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนได้ และอาจนำความเสี่ยงมาสู่ประเทศหลายด้านมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการหนี้สินสาธารณะมหาศาล ผู้เขียนจึงได้เสนอนวัตกรรมกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจไทยในกรอบใหม่ พร้อมทั้งเสนอให้มีการปฏิรูปประเทศไทยในทุกด้าน และแนวทางบริหารนโยบายสาธารณะแบบก้าวหน้าสู่อนาคต โดยเสนอให้ใช้ยุทธศาสตร์ใหม่ “เศรษฐกิจธรรมเพื่อสันติภาพ” ที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลางสู่พุทธศักราช 2560 ต่อไป

Abstract

An inappropriate development paradigm, unbalanced development strategy, coupled with failed politics, have been the root causes of uneven development and socio-economic inequality in Thailand during the last five decades. This social injustice has increased social tension, thereby leading to political conflicts, violence, and bloodshed several times in Thai economic and political history. Sustainable economic recovery is not possible with the backward and incorrect policy measures undertaken by the **Abhisidh Vejacheewa** government within the context of an inefficient state apparatus, a weak bureaucratic system, and a destructive (old) political regime. The undesirable policy outcome would tend to produce political instability, thus increasing the country's risks, including a huge public debt burden. Thai society needs an innovative paradigm shift and structural reform for a new economic system—with social equity and peace for all. The author proposes “moral economy for peace”

as a human-centered development strategy for the “new” Thailand for the next decade.

1. บทนำ

นับตั้งแต่ประเทศไทยมีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นต้นมา รัฐบาลมักเฝ้าระวังความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมีได้ใส่ใจกับการบริหารนโยบายสาธารณะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจให้เกิดความเป็นธรรมทางสังคมเท่าใดนัก ทั้ง ๆ ที่ “ความเป็นธรรมทางสังคม” นั้นถือเป็นฐานรากของประชาธิปไตยที่แท้จริงทั้งประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจและประชาธิปไตยทางการเมือง ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจหมายถึงการเปิดพื้นที่ เปิดโอกาสการเข้ามาหาทุน การค้าการขายการลงทุนให้กว้างขวาง ไม่ใช่เปิดทางทุนใหญ่มากกว่าทุนย่อย หรือปล่อยให้ทุนใหญ่ไล่เบียดขับทุนย่อยตกเวทีแข่งขันแล้วล้มสลายหมดทางไป หรือปล่อยให้ทุนใหญ่เอารัดเอาเปรียบผู้บริโภคจนเกินพอดี ประชาธิปไตยทางการเมือง หมายถึง การส่งเสริมให้ทุกกลุ่มในสังคมมีอำนาจการต่อรอง เรื่องปากท้องชีวิตใกล้เคียงกัน กฎหมายต้องเท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ บังคับใช้เสมอหน้าในมาตรฐานเดียวกันอย่างไม่เลือกปฏิบัติ ยิ่งไปกว่านั้นการตัดสินใจ บ่อยครั้งใช้เวลาเนิ่นนาน กลายเป็นว่าผู้บริโภคไม่ได้รับการเยียวยาอย่างทันกาล บางกรณีล้มหายตายจากไปเสียก่อนก็มีให้เห็นอยู่เนือง ๆ Martin Luther King กล่าวว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้าก็คือความอยุติธรรม” ด้วยเหตุนี้คนไม่ติงใจได้ใจไม่เกรงกลัวที่จะทำความชั่วยังลอยหน้าลอยตาอยู่ในสังคมได้เพราะกว่าจะถูกตัดสินว่าผิดก็อาจกอบโกย อำนาจและผลประโยชน์ให้ตัวเอง และเพื่อแพร่รศพวกเป็นการสังสมบารมีไปเยอะแล้ว กระบวนการสร้างความยุติธรรมอย่างนี้ไม่ใช่ประชาธิปไตย (วิวัฒน์ชัย อุตถากร, 2529)

ความเป็นประชาธิปไตยนั้นเป็นพื้นฐานสำคัญของ “การพัฒนาเศรษฐกิจแนวมนุษยนิยมและธรรมชาตินิยม” ทั้งนี้เพราะเรื่องปากท้องของชีวิตประชาชนจะต้องได้รับการสนองตอบเป็นกติกาก่อนจำเป็นของมวลมนุษย์ที่ต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน จักพึงกระทำต่อกันและกันให้สมกับ “ความเป็นมนุษย์” โดยไม่มีการจำแนกความแตกต่างในเรื่องใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมืองหรือ

ทางอื่นใด ได้แก่ ขาดหรือสังคมอันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิดหรือสถานะอื่นใด ให้สมกับ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ที่เกิดมาบนโลกใบเดียวกันนี้ ควรให้ความเคารพ ต่อเพื่อนมนุษย์อย่างเสมอหน้าและเสมอภาค

ในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมืองไทยช่วงเกือบ 80 ปี นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2475 ได้เกิดความรุนแรงเลือดตกยางออกในสังคมไทยหลายต่อหลายครั้งจาก 5 เหตุการณ์ ได้แก่ 14 ตุลา 16/ 6 ตุลา 19/ พฤษภา 35/ ตุลา 51/ และเมษา 52 อันเป็นเหตุการณ์รุนแรงซึ่งเกิดขึ้นซ้ำซากที่ประชาชนในสังคมควรได้เรียนรู้ แต่ประชาชนและสังคมไทยกลับแทบไม่ค่อยได้เรียนรู้ หรือส่งเสริมให้มีโอกาสได้เรียนรู้มากนัก (วิวัฒน์ชัย อุตถากร, 2551 ช.) สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งของความรุนแรงเป็นผลจากการขาดความเป็นธรรมทางสังคม ผลประโยชน์จากการพัฒนาไม่ได้รับการแบ่งปัน กระจุกตัวอยู่ในมือคนส่วนน้อยมากกว่ากระจายตัวไปสู่คนส่วนใหญ่ ช่องว่างความเหลื่อมล้ำจึงยิ่งกว้างยิ่งขึ้นระหว่างคนไทยกลุ่มต่าง ๆ และในชุมชนอันหลากหลาย ความไม่เท่าเทียมทางการพัฒนาดังกล่าวเหล่านี้เป็นผลลัพธ์จากกระบวนการทัศน์และนโยบายการพัฒนาที่ผิดพลาดรวมถึงการบริหารนโยบายสาธารณะที่ล้มเหลวในบริบทประชาธิปไตยลุ่ม ๆ ดอน ๆ แบบไทย (วิวัฒน์ชัย อุตถากร, 2545 ข)

การพัฒนาอาจเป็นทางเลือกที่โหดร้ายได้หากเลือกผิดทาง ยิ่งหากถูกซ้ำเติมจากกระบวนการบริหารนโยบายสาธารณะที่ขาดหลักธรรมาภิบาล ไม่โปร่งใส ตรวจสอบได้ไปด้วยทุจริต คอร์รัปชัน มีผลประโยชน์ทับซ้อน และเปิดช่องให้นักการเมืองหาผลประโยชน์ ย่อมทำให้นโยบายรัฐและกระบวนการทางการเมืองที่ไม่เป็นธรรมส่งผลกระทบต่อสังคม ดังที่ Peter Berger (1976) ตั้งคำถามสำคัญในกระบวนการพัฒนาว่า ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เพิ่มพูนขึ้นนั้นเป็นของคนกลุ่มใด ตลาดที่ขยายตัวกว้างขวางออกไปนั้นเป็นตลาดของใครบ้าง ใครได้รับผลประโยชน์ ส่วนใหญ่หรือส่วนน้อย ใครกันแน่เป็นผู้มีอำนาจแบ่งปันผลประโยชน์ ภาคประชาชนมีบทบาทหรือไม่ เพียงใด

เพื่อลดเงื่อนไขความรุนแรงในสังคมไม่ให้เกิดความรุนแรงซ้ำอีก บทความนี้มุ่งทบทวนแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งผูกโยงกับความล้มเหลวใน

การพัฒนาประเทศของประเทศไทย และกระบวนการที่ผิดพลาด อีกทั้งยังมุ่งวิเคราะห์ความไม่โปร่งใสและความไม่เป็นธรรมในนโยบายการพัฒนา โดยนำเอาการบริหารนโยบายสาธารณะของรัฐบาลนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ขึ้นมาวิเคราะห์เป็นกรณีศึกษาชี้ให้เห็นถึงกระแสความคิดปฏิรูประบบทุนนิยมโลกหลังวิกฤติการเงินโลก และสถานะองค์ความรู้และกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจระดับสากลที่กำลังปรับเปลี่ยนจะมีอิทธิพลต่อสังคมไทย จากนั้นผู้เขียนได้นำเสนอแนวคิดกรรมกระบวนการที่พัฒนาเศรษฐกิจไทยในกรอบใหม่ และแนวทางการบริหารนโยบายสาธารณะแบบก้าวหน้าสู่อนาคตแห่งสันติภาพและสันติธรรม

2. ทฤษฎีการกับสิทธิในการพัฒนาและสิทธิชุมชน

องค์การสหประชาชาติได้รับรองปฏิญญาว่าด้วยสิทธิในการพัฒนา (Declaration on the Rights to Development) เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2529 มีเนื้อหาระบุว่า “การพัฒนา” เป็นสิทธิของมนุษย์และชุมชน ที่ทุกฝ่ายต้องเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเต็มที่ ให้สามารถเข้าถึงทรัพยากร และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม โดยรัฐมีความรับผิดชอบขั้นต้นในการสร้างเงื่อนไขแห่งชาติและสากลที่เอื้ออำนวยให้สิทธิในการพัฒนาบังเกิดขึ้นจนสัมฤทธิ์ผล “การพัฒนา” ในที่นี้หมายถึง กระบวนการรอบด้านทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง เพื่อให้มนุษย์มีความมั่นคงในชีวิต (กปส. 2540 น.187-197)

ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและสิทธิชุมชนนั้น หลายต่อหลายครั้งจะเห็นว่า การดำเนินการเชิงป้องกันที่เป็น “เชิงรุก” นั้นดีกว่า “เชิงตั้งรับ” เช่น การแก้ไขกฎหมายที่มีจุดอ่อนไม่ครอบคลุมปัญหาจริง เป็นต้นว่า เจ้าหน้าที่รัฐเพิกเฉยเรื่องนายทุนหรือผู้มีอิทธิพลบุกรุกป่าเขาหรือที่ดินชุมชน เป็นต้น ย่อมดีกว่าปล่อยให้ปัญหาขึ้นแล้วจึงแก้ไข ซึ่งเป็นเชิง “ตั้งรับ” ที่แทบแก้ปัญหาไม่ได้เลย ทั้งยังหมกหม้มสั่งสมต่อไป รัฐบาลและสถาบันทางสังคมควรส่งเสริมและเผยแพร่เรื่องสิทธิมนุษยชน สิทธิชุมชนให้ทุกฝ่าย ทั้งพลเมืองทั่วไป นักวิชาการ สื่อสารมวลชน ข้าราชการ ฝ่ายปกครอง นักธุรกิจ นักศึกษา ฯลฯ ตลอดจนคนในทุกสาขาอาชีพให้เกิดการ

รับรู้และตระหนักถึงความสำคัญ ให้ซึมลึกจนกลายเป็น “จิตสำนึกสาธารณะ” ตรงนี้มักเป็นจุดอ่อนในหมู่คนไทยที่มีวิธีคิดแตกต่างจาก ชาวยุโรป ชาวอเมริกัน ชาวญี่ปุ่น หรือ ชาวเกาหลี ซึ่งเขาให้ความสำคัญในเรื่องสิทธิชุมชนกับการพัฒนาอย่างกว้างขวาง รู้จักปกป้อง รักษาสิทธิ ทั้งดึงความไม่ถูกต้องดีกว่าคนไทย ลำบากและการตื่นตัวทางการเมืองคนชาติดังกล่าวค่อนข้างโดดเด่น

เป็นที่น่าสังเกตว่า การเอ่ยอ้างถึงความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจไทยให้ทันสมัยของรัฐบาลแต่ละรัฐบาลมักติดตามมาด้วยปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม และความไม่เท่าเทียมในอำนาจการจัดการในสังคมไทยเสมอ ปัญหานี้ยังคงดำรงอยู่สูงและนับวันจะเพิ่มมากยิ่งขึ้นอีกในอนาคต เพราะคนชั้นล่างขาดทั้งสิทธิในการพัฒนาชุมชนที่เขาอาศัยอยู่ และขาดสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรจนเกิดเป็นปัญหาวิกฤติการณ์แย่งชิงทรัพยากรดิน-น้ำ-ป่าไม่อย่างที่เห็น ๆ กันอยู่ในขณะนี้ ดังนั้นจึงต้องขยายสิทธิในการเข้าถึงปัจจัยการผลิต-เครื่องมือทำมาหากิน ได้แก่ “ทุน-ที่ดิน-ทรัพยากร-การศึกษา-กฎหมาย-อำนาจในการจัดการ” ในหมู่คนไทยให้ทั่วถึง โดยเฉพาะชุมชนรากหญ้า คนชายขอบ และผู้ด้อยโอกาส ซึ่งประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงปัจจัยพื้นฐานดังกล่าวเป็นอย่างยิ่ง อันเป็นสาเหตุรากเหง้าของความขัดแย้งจนนำไปสู่ความรุนแรงในสังคมไทย มีการละเมิดสิทธิชุมชนและสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวาง ถือเป็น “ภัยคุกคาม” ต่อความมั่นคงของชีวิตมนุษย์ในสังคมไทยและการพัฒนาประเทศชาติในระยะยาว โดยเฉพาะต่อการสร้างสังคมยั่งยืน-อยู่เย็น-เป็นสุขอย่างแท้จริง

จึงไม่น่าแปลกใจเมื่อพบว่าค่าความไม่เสมอภาคหรือสัมประสิทธิ์จินิ (GINI coefficient) สูงถึง .501 (ปี 2545) ซึ่งถือว่าประเทศไทยมีความเหลื่อมล้ำสูงติดลำดับกลุ่มที่มีการกระจายรายได้ค่อนข้างเลวร้ายมากที่สุดประเทศหนึ่งในโลกแบบแผนการพัฒนาเข้าลักษณะ “ยิ่งพัฒนา ยิ่งเติบโตทางเศรษฐกิจ ยิ่งเหลื่อมล้ำ” กลุ่มคนรายได้สูงสุดมีรายได้เฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มคนรายได้ต่ำสุดกว่า 12 เท่า กลุ่มชั้นบนสุด ๆ คนรวยสุด (รายได้สูงสุด-หนึ่งในห้าของประชากรไทย) เป็นเจ้าของรายได้และทรัพย์สิน ร้อยละ 55.2 ของรายได้คนไทยทั้งสิ้นหรือของทุกกลุ่มรวมกัน ส่วนกลุ่ม

ชั้นล่างสุดคือคนจนสุด (รายได้ต่ำสุด-หนึ่งในห้าของประชากรไทย) เป็นเจ้าของรายได้แค่ร้อยละ 4.1 เท่านั้น (สศช. 2549)

อย่างไรก็ดี ปัจจุบันทั้งคนชั้นกลาง (ล่าง) และชั้นล่างรู้สึกขัดสนมากขึ้น ในช่วงเศรษฐกิจปกติแม้มีรายได้เพิ่มขึ้นบ้าง แต่ก็มีรายจ่ายเพิ่มขึ้นในอัตราสูงกว่า ยิ่งในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจขณะนี้ยิ่งหนักหน่วง โอกาสในการหารายได้ของคนยิ่งลดลงมาก จากข้อมูลของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในปี 2547 ประเทศไทยมีคนจนที่มีรายได้น้อยกว่า 1.24 พันบาทต่อเดือนต่อคนมากถึง 7 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมดของประเทศ ทั้งนี้พบว่าร้อยละ 50 ของคนยากจนเป็นคนที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา ขณะที่ผลสำรวจข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า หนี้สินครัวเรือนเพิ่มขึ้นมากจาก 1.16 แสนบาทในปี 2549 เป็น 1.34 แสนบาทในปี 2550 ในการสำรวจของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทยพบว่า ในปี 2552 ขนาดหนี้ครัวเรือนรวมมีถึง 2.6 ล้านล้านบาท เฉลี่ยครัวเรือนละ 143,476 บาท และมีสัดส่วนหนี้ภาคครัวเรือนต่อจีดีพีคิดเป็นร้อยละ 27.9 มากที่สุดในรอบ 5 ปี กว่าร้อยละ 66.8 ระบุว่ามีปัญหาในการชำระหนี้แล้ว โดยเฉพาะผู้มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน มีปัญหาในการชำระหนี้เพิ่มขึ้น (ASTV ผู้จัดการรายวัน 27 กุมภาพันธ์ 2552)

ยิ่งไปกว่านั้น ในระดับชุมชน จากประสบการณ์ที่ได้เคยทำการศึกษาวิจัยเศรษฐกิจชุมชน ในภาคกลาง ภาคอีสาน ภาคใต้ ภาคตะวันออก และภาคเหนือ ทั้งชาวนา ชาวไร่ ชาวเขา เกษตรกร ตลอดจนเข้าไปสังเกตการณ์ในชุมชนเพื่อศึกษาเรื่องการเช่านา การค้า การผลิตข้าว รวมทั้งศึกษาพฤติกรรมการที่ชาวนาถูกเอาเปรียบเรื่องโก่งบุง (บุงปลอม) ถึงกับต้องไปแจ้งความกับกำนันผู้ใหญ่บ้าน อีกทั้งยังศึกษาในชุมชนถึงพฤติกรรมค้าข้าวที่คนกลางและโรงสีเอารัดเอาเปรียบชาวนา นโยบายรัฐที่ผลิตผลารับจำนำข้าว รับซื้อข้าวจากชาวนาหรือเก็บภาษีส่งออก (พรีเมียมข้าว) ในอดีต เรื่องเช่านาที่พระราชบัญญัติเช่านาบังคับใช้ไม่ได้ผล กระบวนการล้มละลายของชาวไร่ชาวนา ชาวเขาถูกผลักดันให้ลงจากเขา หรือปัญหาที่ดินถึงขั้นวิกฤติ วิกฤติทั้งทรัพยากรดิน-น้ำ-ป่าไม้ ที่ทรุดโทรมอย่างรวดเร็ว เหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องที่ชาวบ้าน

ถูกละเมิดสิทธิในการพัฒนาอย่างชัดเจน (วิวัฒน์ชัย อัตถการ และเลขา วัลไพจิตร, 2539, วิวัฒน์ชัย อัตถการ, 2518)

การที่นโยบายรัฐแก้ปัญหาไม่ตรงจุด แม้ในยามเศรษฐกิจดี หรือ ยามเศรษฐกิจเกิดวิกฤตก็ตาม ทำให้ชาวนา ชาวไร่ ชาวบ้าน เกษตรกร คนจนในเมือง ผู้มีรายได้น้อย คนชายขอบย่งวนเวียนอยู่ในวังวนหนี้สิน ผลงานวิจัยในช่วงไทยรับเงินกู้จากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund-IMF) ยืนยันว่าชาวนา ยิ่งทุกข์ยิ่งลำบากยากเข็ญจากนโยบายรัฐบาลที่ผิดพลาด ต่อมาผู้เขียนจึงได้เรียกร้องให้รัฐปรับนโยบาย ปรับยุทธศาสตร์การพัฒนา และทางออกเชิงยุทธวิธีเช่นเสนอ “ทฤษฎีหลายสูง” เพื่อปฏิรูปภาคเกษตร ด้วยการโต้แย้ง “ทฤษฎีสองสูง” ของประธานบริษัท เจริญโภคภัณฑ์ว่า ยิ่งจะทำให้เกษตรกรขาดความมั่นคงในชีวิต ขาดอิสรภาพพึ่งตนเอง ไม่ได้ อาจตกในวังวนหนี้สินจนล้มละลาย ดังนั้นจึงควรใช้แนวทางการแก้ไขทั้งระบบ ด้วยการปฏิรูปภาคการเกษตรแบบทั่วด้าน (agrarian reform) โดยเชื่อมต่อกับภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการอย่างเกื้อกูลกัน เพื่อฟื้นฟูชาติให้เข้มแข็งและการเข้าถึงทรัพยากรของทุกฝ่ายอย่างเป็นธรรม โดยใช้ยุทธวิธีหลากหลายตามสภาพชุมชนที่แตกต่างกัน เช่น การจัดการแบบสมัยใหม่ การพัฒนาสหกรณ์ให้ก้าวหน้า หรือตัวแบบผสมระหว่างชุมชนกับทุนเอกชน หรือเกษตรอนุรักษ์ธรรมชาติ ผลิตตามแนวทาง “ความมั่นคงด้านอาหาร” ฯลฯ (วิวัฒน์ชัย อัตถการ, 2551 ช., 2544 ช.)

3. คอร์ปชั่นกับประชาธิปไตย

ระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (representative democracy) ที่มีการเลือกตั้งนั้น ในหลักการแลดูดีที่จะช่วยดูแลทุกข์สุขของประชาชนได้ แต่ในทางปฏิบัติที่เป็นจริงยังห่างไกลจากหลักการนี้อยู่ไกลโขในกรณีของไทย ปรากฏการณ์ประชาธิปไตยแบบไทยตั้งอยู่บนการเชิงลี้ ซื่อ-ขาย เป็นประชาธิปไตยแบบ “เงินตราเป็นใหญ่” (money politics) หรือแบบ “เงินตราสวามิภักดิ์” (patronage politics) ทำให้ผู้คนสยบยอมเป็นชั้น ๆ ต่อ “นายเงิน” ที่บงการนักการเมืองตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น (Laird, 2001) แม้นักการเมืองน้ำดีพอมีอยู่บ้างก็ยังมี “ฐานคิดวิธีคิดทาง

การเมืองแบบเก่า” และ “ขาดความกล้าหาญทางจริยธรรม” อยู่มาก บรรดาข้าราชการชั้นสูงไม่น้อยใช้วิธีเรียนลัดข้ามหัวเพื่อนที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความตั้งใจ โดยรับใช้ผู้มีอำนาจเพื่อแลกกับประโยชน์ทางเงินทองและยศชั้นฐานะตำแหน่งสยบยอมและร่วมมือ กับ “กลุ่มอำนาจฉ้อฉล” ประกอบกับการไม่รู้รู้และก้าวให้เท่าทันโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้การผลิตและออกแบบนโยบายสาธารณะถูกบิดเบือนให้ห่างไกลจากผลประโยชน์สาธารณะและผลประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง ความไม่โปร่งใสและความไม่เป็นธรรมจึงเป็นผลลัพธ์จากขบวนการและกระบวนการ “การเมืองน้ำเน่า” แม้ในการปกครองภายใต้ “การเมืองแบบไม่ปกติ” ภายใต้รัฐบาลยุครัฐประหารก็มีเนื้อหาเฉกเช่นเดียวกัน เพราะทั้งสองระบอบเป็น “ระบอบประชาธิปไตยเทียม” ย่อมผลักดันกลั้ออำนาจการเมืองให้หมุนวนอยู่ใน “วัฏจักรความชั่วร้ายทางการเมืองแบบเก่า” ซ้ำแล้วซ้ำเล่านั่นเอง “ประชาธิปไตยจอมปลอม” แบบนี้จึงสร้างเงื่อนไขละเมิดสิทธิชุมชน หรือเอา “ประชาชนเป็นเบี้ย” ใน “กระดานอำนาจ” การทุจริตคอร์รัปชัน / การออกแบบนโยบายสาธารณะที่นำสู่ผลประโยชน์ทับซ้อนและ “การคอร์รัปชันเชิงนโยบาย” เป็นปรากฏการณ์ที่ถูกมองว่า “ปกติ” หรือ “รับได้” ในวัฒนธรรมการเมืองไทยซึ่งมีให้เห็นอยู่เนือง ๆ นับวันยิ่งจะมีมากขึ้นอย่างไม่ละอายต่อบาปไม่เกรงกลัวต่อศีลธรรมและกฎหมาย ประธานสถาบันการวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (Thailand Development Research Institute หรือ TDRI) ชี้ว่ามีการทุจริตคอร์รัปชันคิดเป็นมูลค่าไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ของโครงการรัฐแต่ละโครงการ อีกทั้งผู้ว่าการสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) ยังกล่าวว่าแต่ละปี สตง.ตรวจพบการทุจริตกว่า 1 แสนล้านบาท หากนับรวมกับโครงการลักษณะเข้าข่ายประโยชน์ทับซ้อนและคอร์รัปชันเชิงนโยบายอีก 3 แสนล้านบาท รวมทั้งสิ้นกว่า 4 แสนล้านบาท (ผู้จัดการรายวัน, 24 กุมภาพันธ์ 2546) ตัวเลขสูงขนาดนี้น่าตกใจมากเพราะคิดเป็นเกือบครึ่งหนึ่งของวงเงินงบประมาณรายจ่ายแผ่นดินในขณะนั้นนอกจากนี้ในช่วงเกือบสามปี (1 ตุลาคม 2550 – 30 มิถุนายน 2552) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ได้ชี้มูลความผิดทางวินัยและทางอาญา และความร้ายว่ยผิดปกติไปแล้วรวม 182 เรื่อง ยังมีคดีค้าง อยู่ที่ ป.ป.ช. อีก 6,400 คดี (กรุงเทพธุรกิจ 1 สิงหาคม 2552) ป.ป.ช. เปิดเผย

พบทุจริตทุกวงการตั้งแต่ระดับชาติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) สมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) รัฐมนตรี จนถึงนักการเมืององค์กรท้องถิ่น ข้าราชการ ลูกจ้างของรัฐ พนักงานรัฐวิสาหกิจและภาคเอกชน ผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทยพบว่านักธุรกิจยอมจ่ายสินบนนักการเมือง และเจ้าหน้าที่รัฐมูลค่าความเสียหายปีละ 30,000–120,000 ล้านบาท สำหรับการทุจริตคอร์รัปชันมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ องค์กรตำรวจ นักการเมือง กรมศุลกากร องค์กรท้องถิ่นอย่างองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) สาธารณสุข กรมทางหลวง กรมโยธาและผังเมือง โดยจ่ายเป็นจำนวนเงิน 1–2% ของรายรับจากธุรกิจเพื่อต้องการได้รับใบอนุญาตในการติดต่อเสียภาษี ความสะดวกสบายในการอนุมัติโครงการ (กรุงเทพฯธุรกิจ 29 สิงหาคม 2552)

ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อไม่นานมานี้องค์กรความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International) ได้แสดงผลสำรวจปี 2551 พบว่าประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 80 คะแนน 3.5 จากคะแนนเต็ม 10 จึงถือว่าสอบตก สถานะของการทุจริตคอร์รัปชันในสายตาต่างชาติไม่ดีเอามาก ๆ ในกลุ่มประเทศในเอเชียไทยอยู่ในกลุ่มแย่ที่สุดประเทศหนึ่ง

เป็นที่น่าสังเกตว่าจากการสำรวจของกรุงเทพโพลล์ เสนอผลสำรวจการประเมินผลงาน 6 เดือนรัฐบาลนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2552 พบว่ากระทรวงที่ประชาชนมีความเคลือบแคลงสงสัยเรื่องการทุจริตคอร์รัปชันมากที่สุด (3 อันดับแรก) ได้แก่ อันดับ 1 กระทรวงคมนาคม (พรรคภูมิใจไทย) ร้อยละ 34.6 อันดับ 2 กระทรวงการคลัง (พรรคประชาธิปัตย์) ร้อยละ 24.2 และอันดับ 3 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ฯ (พรรคชาติไทยพัฒนา) ร้อยละ 7.7 ซึ่งทั้งสามกระทรวงเป็นกระทรวงใหญ่มีเม็ดเงินทั้งในและนอกงบประมาณกระทรวงหลายแสนล้านบาท การตั้งข้อเคลือบแคลงสงสัยคล้ายกับบอกสังคมให้จับตาดู โดยเฉพาะโครงการขนาดใหญ่ที่รัฐบาลกำลังเตรียมทยอยการประมูลการจัดซื้อจัดจ้าง มีข่าวลือหนาหูว่าบ่อนการเมืองตั้งนายหน้า “บริษัทรับเหมา” จ้างจอบบไทยเข้มแข็ง (1.43 ล้านล้านบาท) มีกระแสข่าวว่างานนี้มีเรื่องวางมัดจำจัดส่งหัวคิว 15 เปอร์เซ็นต์ มีเสียคนใด / บริษัทไหนจ้างจอบไว้จริงหรือไม่ จะได้งานจริงหรือไม่ จ้างจอบไว้ก่อนแล้ว

ค่อยมารับของ—เอางานทีหลัง ข้อเท็จจริงเรื่องนี้เป็นประการใดควรมีการติดตามตรวจสอบเบื้องต้นกันไป แม้จะยากแก่การตรวจสอบก็ตาม (ASTV ผู้จัดการรายวัน 22 มิถุนายน 2552)

การทุจริตฉ้อโกงและการมีผลประโยชน์ทับซ้อนเชิงนโยบายในปัจจุบันมีอยู่ในทุกภาคส่วนของสังคม ภาคการเมือง ภาคราชการ ภาคสถาบันการศึกษา ภาคสื่อสารมวลชน ภาคการเงินการธนาคาร ภาคประชาชนโดยทั่วไป และภาคธุรกิจเอกชน กรมสอบสวนคดีพิเศษ (ดีเอสไอ) พบว่าคดีทุจริตทางเศรษฐกิจของบริษัทเอกชนไทยมีการเพิ่มขึ้นมากจนน่าเป็นห่วงถึงร้อยละ 200 (ปี 2549-50) คดีที่พบการทุจริตมากที่สุด 7 อันดับแรกคือ ตกแต่งบัญชี ยักยอกถ่ายเททรัพย์สิน (ไซฟอน) สร้างต้นทุนเท็จ ให้อีกบุคคลอื่นกู้เงิน โอนกำไรระหว่างบริษัท โกงภาษีอากร และใช้ข้อมูลภายใน (อินไซด์) ไปหาประโยชน์ (โพสต์ทูเดย์ 3 ตุลาคม 2550) กรณีพนักงานธนาคารแห่งหนึ่งร่วมกันยักยอกเงิน 499 ล้านบาท (กรุงเทพธุรกิจ 2 กรกฎาคม 2552)

ท่ามกลางภาคประชาชนอ่อนแอถูกทำให้สับสนยอม อีกทั้งระบบการตรวจสอบและกระบวนการกฎหมายของรัฐยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร หลายกรณีใช้เวลานานมากเอาผิดทางกฎหมายไม่ได้ หรือได้ก็ไม่ทันกาล การสร้างเงื่อนไขให้เกิดผลประโยชน์ทับซ้อน และการคอร์รัปชันเชิงนโยบายจึงเท่ากับเป็นการแย่งชิง “ทรัพยากรทางสังคม” ไปจากประชาชน ดังที่ทฤษฎีแสวงหาเศรษฐกิจผล (rent seeking theory) ได้ให้คำอธิบายไว้ กรณีผู้รับสัมปทาน หรือผู้รับเหมา หรือผู้รับประโยชน์จากโครงการที่ได้จากการมีเครือข่ายกับอำนาจรัฐ ได้จากการวิ่งเต้นเล่นเส้นเล่นสาย จากการจ่าย “ค่าน้ำร้อนน้ำชา” ได้รับอนุญาตให้มีสิทธิผูกขาดการดำเนินกิจการแต่บริษัทเดียวหรือน้อยราย เมื่อมีค่าใช้จ่าย “วิ่งเต้น” มาก (ค่าเปอร์เซ็นต์) หลังจากได้งานแล้วจึงบวกค่าใช้จ่าย (ใต้โต๊ะ) เหล่านี้นำไปในการตั้งราคาสินค้าและบริการให้สูงเกินจริงร้อยละ 50–100 ผู้บริโภคจึงถูกรีดรอนสิทธิอย่างไม่เป็นธรรม ท่ามกลางองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคภาคประชาชนไร้พลัง หรือลดค่าใช้จ่ายได้ของไม่มีคุณภาพ เช่น รับเหมาก่อสร้างอาคารสร้างถนนหนทาง เครื่องมือที่ด้อยคุณภาพ ฯลฯ

จากการวิเคราะห์ “เศรษฐศาสตร์การเมืองเรื่องคอร์รัปชัน” ได้แสดงสัมพันธภาพ

ทางอำนาจระหว่าง “รัฐ” กับ “ทุนผูกขาด” บ่อเกิดของธุรกิจการเมืองที่ทำให้ นโยบายสาธารณะถูกบิดเบือนอำนาจภาคประชาชนถูกรีดรอน จนกระทบต่อฐานะความเป็นอยู่ของประชาชน เมื่อปัญหาคอร์ปชั่นเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างระบบ จึงเสนอให้แก้ไขที่ตัวระบบสำคัญ ๆ อย่างเป็นบูรณาการ ได้แก่ ปฏิรูปสื่อเพื่อการสร้างสรรค์ประชาธิปไตย และลดละการบริโภคนิยมลงไป ปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่สนับสนุนการพัฒนาแบบยั่งยืน ปฏิรูปเศรษฐกิจและศิลปวัฒนธรรมเพื่อให้คนมีชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ และชาบซึ่งในงานศิลปวัฒนธรรม และปฏิรูปการเมือง เพื่อสร้างสัมพันธภาพเชิงอำนาจแบบใหม่ให้เกิดการมีส่วนร่วมแท้จริงจากภาคประชาชน คำนวณอำนาจกันเพื่อความโปร่งใส (วิวัฒน์ชัย อรรถการ, 2548 ค.)

4. ทุนนิยมโลกาภิวัตน์กับรัฐไทย

ประเทศไทยไม่อาจปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงภัยคุกคามจากกระบวนการโลกาภิวัตน์ได้ โดยเฉพาะ “การค้าเสรี” “การลงทุนเสรี” “การเงินเสรี” หรือสัญญา “เอฟทีเอ” (FTA-Free Trade Area) ซึ่งมีทั้งโอกาสด้านดี และมีภัยคุกคามด้านร้าย โดยเฉพาะต่อคนในชุมชนอันหลากหลาย ต่อเกษตรกร และต่อสหกรณ์การเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง กรณีสิทธิบัตรยาทำให้ราคายาแพงเกินไปกระทบต่อคนจน ขาดสิทธิยาจะเข้าถึงยาได้นั้น ต้องทำความเข้าใจกับบทบาทของ “สีใหม่” ในกระบวนการโลกาภิวัตน์ใหม่ (neo – globalization) ประกอบด้วย ตลาดใหม่ (new markets) ตัวละครใหม่ (new actors) กฎเกณฑ์ใหม่ (new rules) และเครื่องมือใหม่ (new instruments) ในฐานะเครื่องมือของทุนนิยมโลกาภิวัตน์ในการควบคุมทรัพยากรในโลกที่สามและประเทศกำลังพัฒนา การที่รัฐบาลไทยเกือบลงนามในสนธิสัญญากับรัฐบาลประเทศใหญ่ออย่างสหรัฐอเมริกา เพื่อเปิดทางให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาควบคุมทรัพยากรป่าไม้ของไทย เช่นเดียวกับการที่รัฐบาลไทยเกือบอนุมัติให้สิทธิพิเศษด้านการลงทุนแก่บริษัทขนาดใหญ่จากไต้หวันที่จะลงทุนกว่าสามหมื่นล้านบาทในธุรกิจกล้วยไม้ ล้วนเป็นตัวอย่งชี้ว่า รัฐบาลไทยไม่เข้าใจและรู้ไม่เท่าทันเกมช่วงชิงความได้เปรียบทางการแข่งขันเศรษฐกิจการค้าในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ผู้เขียนได้เขียนคัดค้านอย่างมากและท้วงติงอย่างรุนแรง

เพราะไทยจะได้ไม่คุ้มเสีย ในที่สุดรัฐบาลไทยยอมทบทวนยกเลิก รวมถึงการเปิดเสรีให้ห้างใหญ่ต่างชาติค้าปลีกค้าส่งอย่างไม่ดูแลคนไทยตัวเล็กพร้อมกันไปด้วย อย่างเช่นร้านค้ารายย่อยที่ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตชุมชนและชาวบ้าน ตลอดจนร้านโชห่วยนับแสนรายได้ล้มละลายระเนระนาด ขณะที่ในประเทศทุนนิยมใหญ่ในโลก (ยุโรป สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส) แม้เปิดเสรีให้ห้างใหญ่แต่ก็ดูแลร้านย่อยไปด้วยอย่างไม่ให้เสียเปรียบเศรษฐกิจฐานรากของเขาจึงอยู่ได้ สามารถค้าจุนชุมชนอันหลากหลายได้ ทำให้สังคมใหญ่เข้มแข็งตามไปด้วย มีการเสนอทางออกให้ความเป็นธรรมกับคนตัวเล็กตัวน้อย คนขายขอบ ธุรกิจขนาดเล็ก-ขนาดกลาง ควบคู่ไปด้วย ตลอดจนเกษตรกรรายย่อยหรือผู้ไร่ที่ทำกิน ในฐานะที่ประเทศไทยมีผู้เสียเปรียบด้อยโอกาสเต็มประเทศ ควรต้องมีแนวทางกระจายโอกาสอย่างเท่าเทียมกันแต่ดูเหมือนรัฐยังไม่ใส่ใจเอาจริงเอาจังกับการแก้ไขปัญหานี้ (วิวัฒน์ชัย อรรถการ 2547 ข., 2546 ค.)

ในโลกยุคใหม่ยุคดิจิทัลหรือยุคปฏิวัติเทคโนโลยีข่าวสาร รัฐบาลในฐานะผู้กำหนดนโยบายพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติและเทคโนโลยีในเครตในฐานะผู้บริหารนโยบายสาธารณะร่วมกับรัฐบาลในการบริหารราชการแผ่นดิน จำเป็นจะต้องมีความเข้าใจจริงและมีความตระหนักถึงความสำคัญอย่างลึกซึ้งถึงกฎเกณฑ์กติกาตลอดจนข้อตกลงทางการค้าระหว่างประเทศอย่างรอบด้าน ในมิติที่หลากหลาย เช่น กฎหมายสิทธิบัตร กฎหมายลิขสิทธิ์ ข้อตกลงการลงทุนระหว่างประเทศ ซึ่งต้องเข้าใจเป็นอย่างดีถึงบทบาทองค์การการค้าโลก (World Trade Organization หรือ WTO) ข้อตกลงทางการค้าแบบทวิภาคีหรือพหุภาคีกลุ่มเศรษฐกิจอย่าง APEC ASEAN และ ASEM บทบาทของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund หรือ IMF) และธนาคารโลก (World Bank) เช่น การรับเงินกู้จาก IMF ทำให้เราต้องออกกฎหมายที่เสียเปรียบเสียอธิปไตยหลายฉบับ เช่น พ.ร.บ.ประกอบธุรกิจต่างด้าว พ.ร.บ.ทุนรัฐวิสาหกิจ (มีผู้เรียกกฎหมายขายชาติ) จากการทำนโยบายเสรีทางเศรษฐกิจอย่างไม่ระมัดระวัง มีตัวอย่างมากมายที่รัฐไทยทำนโยบายที่เสียเปรียบ และสยบยอมรัฐบาลประเทศใหญ่ องค์การระหว่างประเทศ และบริษัทข้ามชาติ จนส่งผลสะท้อนต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน แนวทางการพัฒนาตลาดภายในให้เข้มแข็งพร้อมกันไปกับการเปิดเสรี

สู่โลกาภิวัตน์จึงล้มเหลวเกิดขึ้นไม่ได้ การวิเคราะห์ให้รู้แจ้งรู้จริงถึงบทบาทขององค์กรสากลและบรรษัทข้ามชาติ ต้องอาศัยกระบวนการทัศน์การพัฒนาหลายแนวทาง เป็นกรอบการวิเคราะห์เปรียบเทียบ (วิวัฒน์ชัย อัครการ, 2544 ข.)

การพัฒนาเศรษฐกิจไทยในโลกยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อให้เกิดผลประโยชน์กับประชาชนอย่างแท้จริง ต้องคิดหลายชั้นหลายซ้อน ง่ายๆ ๆ แค่ว่า ปัญหาน้ำมันราคาแพงจนเกิดเป็นความทุกข์ของประชาชนทั่วประเทศขณะนี้ ผู้คนโดยทั่วไปอาจคิดง่าย ๆ ว่า ตราบไคที่มีน้ำมันราคาไม่แพงไว้ใช้ประชาชนก็พอใจแล้ว อาจหาวิธีหาขบวนการผลิตและค้าน้ำมันเติมไปด้วยผลประโยชน์ที่ซับซ้อนยิ่งนัก ปัจจุบันโดยเฉลี่ยแล้วคนไทยแต่ละคนต้องจ่ายค่าพลังงานไปประมาณ 1 ใน 5 ของรายได้ ทั้งที่เมื่อ 15 ปีที่แล้วจ่ายไปเพียง 1 ใน 10 เท่านั้น (ประสาธน์ มีแต้ม, 2552) นโยบายพลังงานและน้ำมันที่ผิดพลาดอาจเป็นภัยคุกคามอย่างรุนแรงต่อสังคมไทยในระยะยาว โดยผูกขาดความรู้ไว้ที่คนส่วนน้อย อุปลักษณ์ตนเป็นผู้เชี่ยวชาญ อ้างว่าตนรู้ดีส่วนประชาชนไม่มีความรู้ต้องฟังตน ท่าทีแบบนี้อันตรายเป็นยิ่งนัก เช่น บอกว่าจำเป็นต้องสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ โดยไม่เปิดเวทีสาธารณะอย่างกว้างขวาง ให้ประชาชนได้รับรู้รับทราบอย่างเข้าใจ หรือได้ถามข้อสงสัยเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง หรืออ้างเพียงว่ามีความจำเป็นไม่มีทางเลือกอื่นที่ดีพอโดยตัดตอนข้อมูลมาพูด/หรือการมีประโยชน์ทับซ้อนในฐานะเป็นผู้บริหารระดับสูงในองค์กรผูกขาดการบริหารกำหนดราคาน้ำมันแล้วพวกตนได้หุ้นได้เงินปันผลได้เบี้ยประชุมสูง ๆ กันอึมอึม ทั้งที่มีภารกิจทางสังคมต้องทำงานดูแลราคาให้สมเหตุสมผลต่อสาธารณชน หรือการที่รัฐบาลไม่ได้พยายามใช้มาตรการอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วยเพื่อปฏิรูปการพลังงานที่ยั่งยืน แต่ใช้มาตรการง่าย ๆ โดยขึ้นภาษีน้ำมันนั้น เท่ากับทำร้ายประชาชนโดยเฉพาะคนชั้นล่าง ในชุมชนอันหลากหลายทั่วประเทศจากราคาน้ำมันขึ้นราคา รัฐบาลไทยติดหล่มทางปัญญามาทุกยุค จริง ๆ แล้วไทยเป็นแค่ปลายน้ำในโลกาภิวัตน์ การแย่งชิงบ่อน้ำมัน โดยประเทศใหญ่จนน่าสยดสยองที่อิรักก็ดี การปั่นราคาของขบวนการเก็งกำไรน้ำมันอย่างล้นเกินก็ดี ลัทธิบริโภคนิยมอย่างเกินพอดีจนทำลายสิ่งแวดล้อม ทุนธรรมชาติเพื่อปณิธิ (GDP - gross domestic product) หรือผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ

กีดกัน ไทยลวนตอกอยู่ในวังวนวิ่งตามกระแสโลกอย่างคลั่งไคล้ บ่อยครั้งชนชั้นนำชอบชูเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างภาพลักษณ์จนเป็นแฟชั่น การพูดแต่มีได้ศรัทธาถึงขั้นปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียงก็ไร้ความหมาย นโยบายพลังงานที่รัฐทำอยู่ขณะนี้สวนทางกับนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่ นโยบายพลังงานยิ่งแก้ยิ่งเหมือนวัวพันหลัก ยิ่งจะพบกับทางตันเพราะอวิชชาของประเทศไทยหรือไม่ ต้องปฏิรูปความคิดและวางแผนปฏิบัติการใหม่กันอีกมากที่สำคัญการวางนโยบายพลังงานต้องเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชนให้เต็มที่ (วิวัฒน์ชัย อัตถากร, 2551 จ., 2551 ฉ.)

ทุนนิยมโลกาภิวัตน์ที่หลั่งไหลเข้ามาในไทยทำให้โครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออกล้นเต็มไปด้วยโครงการขนาดใหญ่นับแสนล้านที่ได้รับเงินกู้จากญี่ปุ่นจากเอทีบี แต่สุดท้ายก็มาพร้อมกับมลพิษขั้นรุนแรงที่มาบตาพุดและหลายจังหวัดใกล้เคียง ในที่สุดภาวะการบำบัดมลพิษก็ตกอยู่เป็นภาระคนไทยทั้งชาติ เพราะคนไทยเสียภาษีให้รัฐเอาไปใช้หนี้ ดังเช่น การศึกษาวิจัยกรณีความล้มเหลวหลายหมื่นล้านบาทของโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน จังหวัดสมุทรปราการ ด้วยการกู้เงินจากธนาคารพัฒนาเอเซีย (Asian Development Bank - ADB) 23,000 ล้านบาท ผลปรากฏล้มเหลวบำบัดน้ำเสียไม่ได้ ชาวบ้านถูกกีดกันการมีส่วนร่วม ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านอย่างมีนัยสำคัญ ทุจรีตคอร์ปชั่นชั้นมโหฬารครั้งนี้ฉาวโฉ่ไปทั่วโลก เอทีบีที่ชอบูธรรมาภิบาลแต่ดูแลธรรมาภิบาลไม่ได้จึงเสียหายระดับโลก (วิวัฒน์ชัย อัตถากร, 2546 ข.)

กรณีการพัฒนาพืชเกษตรเชิงพาณิชย์บนภูเขาก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการพัฒนาที่ผิดพลาด มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่วิถีชีวิตของคนชายขอบ โดยรัฐส่งเสริมให้ชุมชนชาวไทยภูเขาในหลายพื้นที่เพาะปลูกพืชผักหลายตัวเพื่อนำผลผลิตส่งออกไปประเทศเพื่อนบ้านซึ่งต้องใช้ยาฆ่าแมลงเต็มที่ ประกอบกับมีการตัดไม้ทำลายป่าโดยนายทุนเพื่อขยายพื้นที่เกษตรเชิงพาณิชย์บนภูเขาเป็นลูก ๆ จึงกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ผืนป่าหาย มีสารพิษปนเปื้อนในต้นน้ำลำธารและแม่น้ำไหลลงสู่พื้นราบ สุดท้ายแนวทางเกษตรเชิงพาณิชย์ที่มุ่งได้เงินทองอย่างเดียวนั้นกลับ “ได้ไม่คุ้มเสีย” นายทุนรอดตัวไป แต่ชาวเขาถูกกล่าวหาจนน้ำตาตกในอย่างไม่เป็นธรรมจากนโยบายรัฐที่ผลักดันให้ชาวเขาลงพื้นราบ แนวทางการผลิตเพื่อสนองตอบโลกาภิวัตน์ให้

ได้เงินมาก ๆ โดยไม่ดูแลทุนธรรมาตินั้นจึงผิดทางไม่ยั่งยืน แกรมรัฐกลับไปรื้อไล่ “คนขายขอบ” (ชาวบ้าน ชาวเขา) ให้หมดทางไปยิ่งขึ้น ตัวอย่างนี้ชี้ว่าแนวทางรัฐยังแก้ยังผิดทาง (วิวัฒน์ชัย อัตถากร และเลขา วไลโจจิตร 2539)

นอกจากนี้ยังมีกรณีตัวอย่างความขัดแย้งรัฐ-เอกชน-ประชาชน อีก 2 แห่งคือ ที่ป่อนอก-หินกรูด จังหวัดเพชรบุรี และทอเก๊าะที่จันนะ จังหวัดสงขลา ถึงกับมีการปะทะกันบาดเจ็บและเสียชีวิต กรณีปะทะกันที่สงขลา ศาลตัดสินฝ่ายบ้านเมืองผิดกรณีใช้ความรุนแรงต่อชาวบ้านจนเลือดตกยางออก ความขัดแย้งเรื่องทรัพยากร (ที่ดิน-น้ำ-ป่าไม้-อากาศ) นั้นนับวันจะรุนแรงยิ่งขึ้นเกิดขึ้นแผ่ขยายกระจายตัวไปทั่วทุกภูมิภาค เป็นเรื่องน่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง โดยเฉพาะแนวทางของฝ่ายรัฐที่มีท่าทีขัดขวางการมีส่วนร่วมของชุมชน ท่าทีที่ไม่เข้าใจและไม่มีความรู้พอเพียงเกี่ยวกับการดูแล “ทรัพยากร” ของชุมชน ท่าที “แบบบนสู่ล่าง” แบบรวบอำนาจ อันเป็นสำนึก “อำนาจนิยม” นั้นรังแต่จะนำสู่ความรุนแรงไม่สิ้นสุด จะนำสู่ “สงครามสิ่งแวดล้อม” ในอนาคต กรณีทอเก๊าะที่จันนะ สุดท้ายผลประโยชน์ส่วนใหญ่ก็ตกอยู่กับต่างชาติประเทศมาเลเซีย เราเสียท่า ก็เพราะความไม่เอาไหนของ “ชนชั้นปกครองไทย” ที่มักมองชาวบ้านเป็น “ลูกไล่” ในกระบวนการพัฒนาประเทศ (วิวัฒน์ชัย อัตถากร, 2546 ก., 2545 ก.)

นับตั้งแต่วิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 จนถึงปัจจุบัน เพียง 10 ปีเศษเท่านั้นเอง ทั้งภาคการเงินและภาคการผลิต (ภาคเศรษฐกิจจริง) ภาคขนส่งพาณิชย์นาวี ต่างอยู่ภายใต้อาณัติกำกับโดยทุนข้ามชาติ หรืออย่างน้อยก็ “ลูกครึ่ง” วันนี้ท่ามกลางการถูกทอดทิ้งอย่างหมดทางไป ชาวนาไทยก็ยิ่งเฝ้าระวังภัย ตะโกนบอกรัฐบาลว่าอาจมีต่างชาติเข้ามา “ครอบครอง” พื้นที่เกษตรไร่นาที่ปลูกข้าวของประเทศอย่างเงียบกริบผ่าน “โนมินี” รัฐจะรู้ร้อนรู้หนาวต่อการปฏิบัติการ “เทคโอเวอร์” ผืนนาไทยหรือไม่ ปัจจุบันภาคการผลิตข้าวปลาอาหารเป็น “ฐานที่มั่นสุดท้าย” ของชาติแล้ว ถ้าฐานที่มั่นสุดท้ายนี้แตก ชาติไทยก็จบเห่ในกระบวนการโลกาภิวัตน์ หากรัฐบาลไทยยังมองไม่เห็นปัญหาอยู่สบายและเป็นเกียรติยศแก่วงศ์ตระกูลไปวัน ๆ อย่างปัจจุบัน น่าจะไม่เกิน 15 ปี (หรือเร็วกว่านั้น) คนไทยต้องกินข้าวที่ปลูกและจัดการโดยคนต่างชาติใน “ผืนนา” ของประเทศเราเองเป็นหลัก ผู้คนบางกลุ่มบางพวก อาจหัวเราะและมองว่าไม่เห็นแปลก

มีเงินก็ซื้อข้าวได้ ไม่อดตาย ใครจะปลูกไม่สำคัญ มุมมองของคนหน้าเงินไม่เอื้อเพื่อให้พวกเขา มอง “ข้าวในสังคมไทย” มิใช่พืชที่มีความหมาย แคปลูกไว้เพื่อขายกินเท่านั้น แต่ยังเป็นพืชที่ผูกพันกับวิถีชีวิต-วัฒนธรรมของคนไทย และความเป็นมาศักดิ์ศรีของสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ ถ้าชาวนากลายเป็นลูกจ้างทำนากันมาก ๆ หากนายทุนบอกว่าราคาข้าวตลาดโลกตกย่อมกระทบต่อการดำรงชีพ และวิถีชีวิตชาวนามิใช่น้อย ในอนาคต “ผืนดินทำกิน-ทำการเกษตร” จะสำคัญยิ่งกว่าทอง ขอทำนายว่าโลกในอนาคตจะทำสงคราม “แย่งชิง” แผ่นดินเกษตร จะเป็น “อาณานิคมแบบใหม่” หากรัฐไทยคิดแคบคิดสั้นคิดสั้นเศรษฐกิจตะวันออกกลางและทุนข้ามชาติผูกขาดทั้งไทยและเทศก็ยิ่ง ร่ำรวย ล่าสุดมีเศรษฐกิจมาจับมือกับบริษัทเกษตรยักษ์ใหญ่ของไทยแล้ว บริษัทยักษ์ใหญ่ผูกขาดซึ่งมักมองกำไรเชิงพาณิชย์เป็นสำคัญ มีมุมมองว่าชาวนาไทยควรเป็นลูกจ้างของ “โรงงานทำนา” ในแปลงนาขนาดใหญ่ที่พวกทุนใหญ่เป็นคนจัดการแบบบริษัทในโรงงานอุตสาหกรรม อนาคต “ลูกจ้างกรรมกร” ในไร่นาของ “นายทุนใหญ่” ในเมืองไทยก็จะมาจากแรงงานราคาถูกชาวพม่า ชาวเขมร ชาวลาวอพยพที่อยู่ในไทยนับล้านคน

ทรงสนะท่านองนี้สอดคล้องกับรัฐบาลและนักการเมืองหรือไม่ ถึงอย่างไรก็ดีควรทบทวนแนวทางและนโยบายภาคเกษตรทั้งหมด วิเคราะห์อนาคตให้ชัดเจน ความสำคัญของแบบแผนการเกษตรที่จะถูกเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในอนาคต ในรูปแบบ “เกษตร-อุตสาหกรรม” และ “เกษตร-บริการ” อยู่ตรงที่จะจัดความสัมพันธ์ทางการผลิตกันอย่างไรที่ทุกฝ่ายโดยเฉพาะเกษตรกรไทยและคนไทยจึงจะได้รับผลประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม ถึงเวลาแล้วที่สถาบันการศึกษาควรเปิดเวทีเพื่อให้นักวิชาการ รัฐ นายทุน และเกษตรกรมีโอกาสร่วมกันสนทนา แลกเปลี่ยน ค้นหา แนวทางจัดการภาคเกษตรอย่างยั่งยืน (วิวัฒน์ชัย อັถถการ, 2551 ช.) จงระวังโลกอนาคตจะสวิมมาสู่การแย่งชิงไล่ล่าครอบครองผืนดินปลูกข้าวปลาอาหาร เพราะนี่คือความเป็นความตายของประเทศและประชาชนไทย

หันมาดูนักวิชาการฝรั่งวิจารณ์ ตลาดหุ้นไทยว่าเป็น “กาลิโนที่ถูกต้องตามกฎหมาย” มากกว่าจะเป็นแหล่งระดมทุนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนกันบ้าง

นักเล่นหุ้นไทย นักการเงินและ “ชนชั้นนำหน้าเงิน” ต่างมองไม่เห็นแปลกสำหรับการปั่นกำไรสุดขีด รัฐบาลไม่มีแนวทางและปฏิบัติการที่เป็นจริงเพื่อ “ปฏิรูปตลาดหุ้นตลาดทุนไทย” ทางการปล่อยให้ธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินเอกชนกดดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ต่ำเกินไป และคิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้สูงเกินไป จนช่องว่างของสองอัตรากว้างเกินระดับพอเหมาะในมาตรฐานสากล ภาคการเงินเอาเปรียบผู้ออมรายย่อย ปิดกั้นโอกาสทุนย่อยโดยส่งเสริมทุนใหญ่ที่ผูกขาดตัดตอนอย่างออกหน้าออกตา อ้างความเสี่ยงน้อยกว่าการให้ทุนกลางทุนย่อยกู้เงิน ดังนั้นแนวทางนโยบายแบบนี้จึงไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาอย่างกระจายตัวสู่ผู้ประกอบการรายกลาง รายย่อยในต่างจังหวัดอย่างเป็นจริง ขณะที่รัฐไทยโดยธนาคารแห่งประเทศไทยก็ไม่สามารถเสนอและผลักดันแนวทางปฏิรูปการเงินได้มากนัก เพราะตกอยู่ใน “กับดักความคิด” ตกอยู่ในภาพลวงตาของ “กลไกตลาด” ว่าต้องฟังนายธนาคารอย่าไปแทรกแซงมากนักเดี๋ยวจะกระทบต่อความเชื่อมั่นอะไรทำนองนั้น (วิวัฒน์ชัย อรรถการ, 2549, 2545 ค.)

เมื่อครั้งได้รับเกียรติจากองค์การสิทธิมนุษยชนระดับโลก คือ OMCT/SOS-Torture ซึ่งมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่มหานครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เชื้อชื่น กล่าวปาฐกถาเรื่อง “Impacts of Foreign Aid on Human Right” (ผลกระทบของเงินกู้และเงินช่วยเหลือต่อสิทธิมนุษยชน) ในการประชุมทางวิชาการประจำปี ที่เครือข่ายองค์การสิทธิมนุษยชนทั่วโลก จัดขึ้นที่มหานครมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ และบทปาฐกถานี้ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในองค์การสิทธิมนุษยชนทั่วโลก ผู้เขียนได้ชี้ถึงเงื่อนไขข้อผูกมัดของโครงการเงินกู้ที่ประเทศกำลังพัฒนาเสียเปรียบ จนชุมชนถูกละเมิดสิทธิ เช่น โครงการสร้างเขื่อน หรือโครงการที่มาพร้อมกับการบีบให้เปิดตลาดหรือต้องทำนโยบายพัฒนาตามประเทศผู้ให้กู้ ทั้งที่ไม่ค่อยเป็นประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ และสร้างภาระทางสังคมด้วยซ้ำ จึงควรปฏิรูปแนวทางการให้เงินกู้และความช่วยเหลือในกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืนใหม่ โดยเฉพาะประเทศยากจนมีรายได้ต่ำ และมีรายได้ปานกลางทั้งหลายรวมทั้งประเทศไทย (Atthakor, 1992)

“ตัวแบบกระบวนทัศน์ที่ผิดพลาด” (false-paradigm model) เสนอว่าประเทศกำลังพัฒนาล้มเหลวในการพัฒนาเพราะยุทธศาสตร์การพัฒนาของนักเศรษฐ-

ศาสตร์ทุนนิยมตะวันตกนั้นตั้งอยู่บนตัวแบบการพัฒนาที่ผิดพลาดไม่สะท้อนความเป็นจริง เช่น เน้นย้ำการสะสมทุนเกินไปโดยไม่พิจารณาความจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงหรือปฏิรูปสังคม ปฏิรูปการเมือง ปฏิรูปสถาบันสังคมพร้อมกันไป หรือการยึดติดตำราตะวันตกทุนนิยม (ประเทศใหญ่ทุนนิยมก้าวหน้า) อย่างไม่จำแนก อย่างไม่ประยุกต์ อย่างไม่ดัดแปลง หรือปรับเปลี่ยน รับมาใช้ทั้งดุ้น (Todaro and Smith, 2003)

ตัวแบบนี้อธิบายกรณีของไทยได้เป็นอย่างดี เช่น การแก้ไขวิกฤติเศรษฐกิจ ปี 2540 – 2543 รัฐบาลสม้ยนายกรัฐมนตรีนพพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และรัฐบาลสม้ยนายกรัฐมนตรีนพทักษิณ วัณณิกัย รับเงินกู้และทำตามเงื่อนไขทุกประการของ IMF จนส่งผลให้หลายส่วนของภาคเศรษฐกิจจริง และภาคการเงินไม่แข็งแรงจนถึงทุกวันนี้ ขณะที่รัฐบาลมาเลเซีย สม้ยนายกรัฐมนตรีนพมหาธีร์ แก้ไขในกระบวนการที่แตกต่างจากไทย จึงฟื้นเศรษฐกิจได้ก่อนไทยไม่ยอมถูกต่างชาติบงการอย่างไทย (เช่น ทำอัตราแลกเปลี่ยนคงที่พร้อมกับควบคุมเงินทุนไหลออก) เป็นที่น่าสงสัยเกดว่ารัฐบาลของนายทักษิณ อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ขณะนี้ก็ยังเดินตามความคิดฝรั่ง (สหรัฐอเมริกา)“*helicopter money*” เทียวไล่แจกเงินโดยอ้างประเทศไทยล้นทำทั้งนั้น สำหรับผู้บริหารระดับสูงในกระทรวง/ทบวง/ กรม/ องค์กร ที่มีหน้าที่ทำนโยบายการพัฒนาประเทศ และนโยบายสาธารณะ ลำคัญก็มีความเห็นสอดคล้อง เพราะส่วนใหญ่แล้วล้วนผ่านการศึกษาบรมจากสถาบันในประเทศก้าวหน้าถูกปลูกฝัง “ตัวแบบการพัฒนาแบบตะวันตก” อย่างเหนียวแน่น เช่นเดียวกันกับในห้องเรียนไทยส่วนใหญ่ที่มีกระบวนการเรียนการสอนการวิจัย และการถ่ายทอดความรู้อันเป็น “การผลิตซ้ำทางสังคม วัฒนธรรมและอุดมการณ์การพัฒนาแบบทุนนิยมก้าวหน้า” (cultural and ideological reproduction) ที่มักถ่ายทอดความรู้การพัฒนาเศรษฐกิจกระแสหลักเป็นสำคัญ จะทำอะไรให้การศึกษาในห้องเรียน เป็นการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนรู้จักจำแนกแยกแยะความรู้ หรือเป็นตะแกรกรองความรู้ ว่าอะไรดี/ ไม่ดี อะไรเหมาะ/ ไม่เหมาะ กับสังคมเพื่อจะได้นำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ยังคงเป็นคำถามสำคัญที่ไม่ตกยุคในอุดมศึกษาไทย โดยสรุปแนวความคิดตามตัวแบบนี้พิจารณาว่าชนชั้นนำในภาคการเมือง ภาคราชการ ภาคธุรกิจ ภาควิชาการ และภาคสื่อสารมวลชนจำนวนมากขาดความเป็นตัวของตัวเอง คิด/ ทำ ลอกเลียนตามแบบฝรั่ง

พึงพองค์ความรู้ภายนอกมากเกินไป ทำให้เป็นจุดอ่อนจนเกิดวิกฤติการณ์ระบบความรู้ของชาติ คิดไม่เป็น คิดไม่รอบ คิดไม่ลึกได้ (วิวัฒน์ชัย อัครการ, 2552 ณ., 2544 ข.)

5. กระบวนทัศน์แบบเก่า (การพัฒนาระแสหลัก) กับการพัฒนาที่ไม่กระจายตัวทั่วถึง และวิกฤติการณ์ระบบความรู้

นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองจบจนถึงปัจจุบันกว่า 60 ปี ของการพัฒนาประเทศไทย ประเทศไทยได้สมานานกระบวนทัศน์การพัฒนาระแสหลัก (mainstream approach to development) จากโลกทุนนิยมตะวันตกเต็มที่ โดยออกแบบยุทธศาสตร์/นโยบาย/ และแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม ด้วยการวางน้ำหนัก ไว้ที่สามยุทธศาสตร์ ดังต่อไปนี้

(1) ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจเปิดเต็มที่เชื่อมกับโลกาภิวัตน์ (outward-looking)

(2) ยุทธศาสตร์ตลาดเสรีตามกรอบเสรีนิยมใหม่ในแนวทางฉันทานุมัติวอชิงตัน โดยมีระบบทุนนิยมโลกเป็นระบบนำ (free market) และ

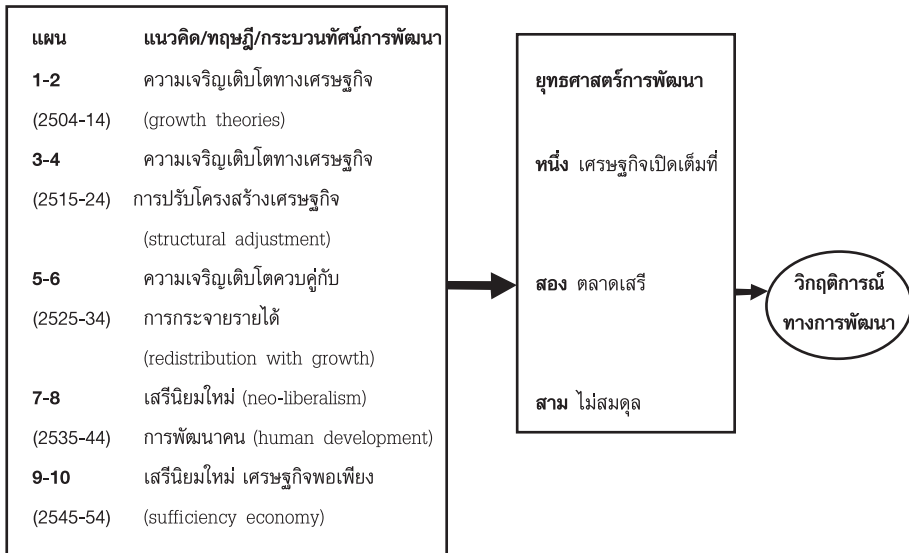
(3) ยุทธศาสตร์ไม่สมดุล โดยทุ่มเม็ดเงินพัฒนาภาคอุตสาหกรรม ภาคตลาดเงิน ตลาดหุ้น และภาคเมืองใหญ่ก่อน แล้วทั้งภาคต่างจังหวัด ภาคเกษตร ภาคชนบทไว้ในลำดับหลัง (unbalanced) โดยเชื่อว่าการกระจายตัวของผลประโยชน์ทางการพัฒนาจะตามมาเอง แต่ความจริงกลับไม่เป็นเช่นนั้น การพัฒนากลับไม่กระจายตัวทั่วถึง (uneven development) ทฤษฎีทำบุญโปรยทาน (trickle-down theory) ของธนาคารโลกและสภาพัฒน์จึงล้มเหลว

กล่าวได้ว่าประเทศไทยใช้ “สูตร 2-3-4” 2 ทฤษฎี (นีโอคลาสสิกและเสรีนิยมใหม่) 3 ยุทธศาสตร์ (ที่กล่าวแล้ว) และ 4 อุดมการณ์ (อุดมการณ์พัฒนานิยมตามตะวันตก อุดมการณ์อุตสาหกรรมนิยม อุดมการณ์บริโภคนิยม และอุดมการณ์อำนาจนิยม) (วิวัฒน์ชัย อัครการ, 2544 ข.)

ตลอดระยะเวลาที่ประเทศไทยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-10 (2504-2554) ส่วนใหญ่แล้วยึดทฤษฎีเติบโตทางเศรษฐกิจบนฐานคิด

นีโอคลาสสิก และเสรีนิยมใหม่เป็นหลัก แม้มีการเขียนใส่ในบางแผนพัฒนาฯ ถึงเรื่อง การกระจายรายได้ การพัฒนาคน การพัฒนาที่ยั่งยืน และเศรษฐกิจพอเพียงก็ตาม นั้น เป็นเพียงเพื่อลดหรือผ่อนคลายความตึงเครียดเสียดทานในยามเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ และ เพื่อลดความขัดแย้งจากผลลัพธ์ของการพัฒนาที่เหลื่อมล้ำอย่างสูงจนสร้างแรงกดดัน ทำให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงในสังคม ดังนั้นการเขียนแผนและประชาสัมพันธ์แผน พัฒนาว่ารัฐปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์แนวทางการพัฒนาแล้วนั้น ไม่เป็นความจริงหาก เป็นแค่เพียง “วาทกรรมทางการพัฒนา” เป็นแค่ “ภาพลวงตา” รัฐบาลนายฯ อภิสิทธิ์ ยังใช้ฐานคิดและวิธีคิดแบบเก่า ๆ ในการจัดสรรทรัพยากร การพัฒนา งบประมาณ โดยให้น้ำหนักที่ส่วนกลาง (กรุงเทพมหานครและเมืองใหญ่) มากกว่าต่างจังหวัด ให้ความเอาใจใส่ต่อตลาดเงิน ตลาดหุ้น ตลาดทุน ภาคการส่งออกและต่างชาติ มากกว่าภาคเกษตร-ชนบท มากกว่าภาคผู้ประกอบการขนาดย่อมขนาดกลางสนใจ “คนได้ เปรียบ” มากกว่า “คนเสียเปรียบ” กล่าวได้ว่ารัฐบาลไทยทุกยุคยึดกระบวนทัศน์เก่า อย่างเหนียวแน่น มุ่งเน้นเติบโตทางเศรษฐกิจ (growth-oriented approach to development) เป็นเป้าหมายสำคัญสูงสุด ไม่เคยปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนา อย่างจริงจัง (แผนภูมิ 1)

แผนภูมิ 1 Model เก้า
ทฤษฎีและยุทธศาสตร์การพัฒนา
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-10 (2504-2554)

ที่มา: วิวัฒน์ชัย อัตถากร (2545 ข.)

ยุทธศาสตร์ทั้งสามมีส่วนสำคัญเป็นสาเหตุแห่งวิกฤตหนี้สินทั้งสองครั้งเมื่อปี 2527 และ 2540 จนต้องลดค่าเงินบาทหลายครั้ง ต้องรับเงินกู้จากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund-IMF) นำสังคมเศรษฐกิจไทยถลาลึกเข้าไปในกระบวนการโลกาภิวัตน์แบบพื้พาที่ไทยเสียเปรียบอย่างถอนตัวไม่ขึ้น จนถึงทุกวันนี้ เรียกได้ว่าเป็น “วิกฤตการณ์เชิงยุทธศาสตร์การพัฒนา” (วิวัฒน์ชัย อัตถากร, 2544 ข., 2527, Atthakor, 1982.)

ยุทธศาสตร์การพัฒนาดังกล่าวรวมทั้งการบริหารนโยบายสาธารณะที่ผิดพลาดและการเมืองแบบเก่าภายใต้ระบอบกึ่งประชาธิปไตยหรือประชาธิปไตยครึ่งใบ จึงเป็นสาเหตุสำคัญทำให้ความขัดแย้งจากผลประโยชน์ที่ไม่ทั่วถึงอย่างเป็นธรรมชาติปะทุอย่างต่อเนื่อง

เป็น “ความขัดแย้งทางการพัฒนา” จนเกิด “ความรุนแรงทางการเมือง” ที่แก้ไม่ตก กลายเป็นวิกฤติการณ์ทางการพัฒนา (development crisis) ที่ซ่อนลึก เป็นนามธรรม มองเห็นได้ไม่ชัดหรือมองเห็นไม่ได้โดยง่ายหากพิจารณาสรรพสิ่ง “แบบแยกส่วน-ตัดตอน” ความตึงเครียด ความไม่พึงพอใจทางสังคมได้สั่งสมหมักหมมไปเรื่อย ๆ แล้ว ในกระบวนการพัฒนา รวันระเบิดในอนาคต หากแก้ไม่ถูกทิศถูกทางอย่างที่เป็นมา และเป็นอยู่

ดังอภิปรายมาข้างต้นพอสรุปวิกฤติการณ์ทางการพัฒนาออกเป็น 7 ประเด็นหลัก ดังต่อไปนี้

- (1) วิกฤติการณ์ทางศีลธรรม คอรัปชั่น
- (2) วิกฤติการณ์ความเหลื่อมล้ำ ความยากจน หนี้ครัวเรือน
- (3) วิกฤติการณ์สิ่งแวดล้อมและทุนธรรมชาติ
- (4) วิกฤติการณ์ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจและการเมือง
- (5) วิกฤติการณ์หนี้สาธารณะ
- (6) วิกฤติการณ์พลังงาน
- (7) วิกฤติการณ์ระบบความรู้

ซึ่งจะเป็นระเบียบวาระแห่งชาติในอนาคตที่ทุกฝ่ายควรใส่ใจดูแล หาทางคลี่คลายก่อนที่วิกฤติเหล่านี้จะกระแทกสังคมให้ปั่นป่วนมากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้

ปัจจุบันประเทศไทยตกอยู่ใน “วิกฤติการณ์ระบบความรู้” ติดอยู่ใน “กับดักทางปัญญา” (วิวัฒน์ชัย อรรถการ, 2552 ค., 2548 ก., 2544 ข.) วิกฤติการณ์นี้อาจนำไปสู่ความไม่เข้าอกเข้าใจกันในหมู่คนไทย จนเกิดความขัดแย้งและนำไปสู่การแตกหักรุนแรงได้ แนวทางแก้ไขจำเป็นต้องสร้างสังคมเรียนรู้ สร้างเงื่อนไขการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านเวทีสาธารณะในชุมชนในสื่อมวลชน เปิดพื้นที่กว้างขวางทุกแห่งหน ด้วยถ้อยที่ถ้อยรับฟังซึ่งกันและกันในกระบวนการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้คนไทยเรียนรู้ “วัฒนธรรมการแลกเปลี่ยน” ถกเถียงกันในท่วงทำนองของกัลยาณมิตรและการสร้างสรรค์ แม้ “มุมมอง” หรือ “กลุ่มลี้” ต่างกันแต่ก็สามารถถกกันด้วยวิถีสันติ แตกต่าง

แต่ไม่แตกแยกได้ การส่งเสริมการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง จะเท่ากับเป็นการ เปิด “ฟากา” ยามน้ำเต็มเดือนพลาญให้พ่อนคลายลงไปบ้าง จะช่วยยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม ในแนวทางสันติภาพและสันติธรรมได้มาก การนำสังคมเศรษฐกิจการเมืองไทยเข้าสู่ “สังคมบนฐานแห่งความรู้” จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งยวด ทั้งนี้เพราะการเผชิญหน้า กับโลกาภิวัตน์ รวมถึงสถานการณ์ภายในประเทศปัจจุบันที่มีปัญหาสลับซับซ้อนมาก จำเป็นต้องอาศัยฐานความรู้ความเข้าใจอย่างลุ่มลึก รอบด้านและสามารถบูรณาการ ความรู้ในระดับสูง เพื่อทำความเข้าใจกับสิ่งที่เป็นอย่างอยู่และที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเสนอแนะ 3 เรื่อง ดังต่อไปนี้

(1) ควรจัดตั้งสภาแห่งการจัดการความรู้ทางเศรษฐกิจและสังคม (อาจเป็นส่วนหนึ่งของ สถาบันอนาคตศึกษาที่เสนอไว้ในแผนภูมิ 3) มุ่งเชื่อมโยงชักทองค้ ความรู้จากทุกส่วนของสังคม ไปบริหารจัดการจนตกผลึกเป็นความรู้ของสังคม โดย พัฒนาระบบการและขบวนการ “เรียนรู้ทางสังคม” อย่างกว้างขวางอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อนำไปสู่สังคมประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจและทางการเมือง

(2) ขยายและพัฒนา “ฐานเครือข่ายการจัดการความรู้ทางเศรษฐกิจและสังคม” เข้าสู่สังคมทุกภาคส่วน ในลักษณะความสัมพันธ์แบบการสื่อสารหลายทาง ในภาค พลเมืองทุกระดับโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส คนชายขอบ กรรมกร ชาวนา เกษตรกร ทั้งในเมืองและชนบท

(3) ให้สภาแห่งการจัดการความรู้ทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นศูนย์กลางแสดง บทบาทริเริ่มโครงการ นโยบาย และกิจกรรมตามแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ของชาติ ในกรอบสันติภาพและสันติธรรม

6. การบริหารนโยบายสาธารณะของรัฐบาลนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ยังก้าวไม่พ้นฐานคิดและวิถีคิดทางการเมืองแบบเก่าในกรอบกระบวนทัศน์

การพัฒนาแบบเก่า

แม้ประเทศไทยจะได้รับผลกระทบจากวิกฤติการเงินโลกไม่หนักหน่วงเหมือน ประเทศอื่น ๆ แต่ผลกระทบที่ได้รับผนวกกับปัญหาในวัฏจักรการเมืองนำเน่า ได้มีส่วน

สำคัญทำให้สถานการณ์แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจไทยไม่ราบรื่นส่อเค้าวิกฤติอยู่ในขณะนี้

ในปี 2551 เพียงปีเดียวประเทศไทยมีนายกรัฐมนตรีขึ้นมาบริหารประเทศถึง 4 คน นับเป็นสถิติใหม่ในประเทศไทยมีการใช้นายกฯ สิ้นเปลืองที่สุด การบริหารราชการแผ่นดินยุค คมช. (รัฐประหาร) และการบริหารราชการแผ่นดิน ของรัฐบาลผสม เป็นไปในช่วงเวลาระยะสั้น ๆ ยากที่จะบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในเวลาต่อมาท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองแบบผิดปกติ และการรุมล้อมด้วยปัญหาเศรษฐกิจทั้งในและนอกประเทศ ตลอดจนปัญหาความมั่นคง การบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลผสมที่มีคุณอภิสิทธิ์เป็นนายกรัฐมนตรีพร้อมด้วยคณะรัฐมนตรี ซึ่งส่วนใหญ่มีคุณสมบัติชี้โหรในสายตาประชาชน อีกทั้งยังอยู่ในฐานะรัฐมนตรีอนินิอีกด้วย จะสามารถสร้างสรรค์นโยบายหรือพิจารณานโยบายสำคัญร่วมกันอย่างมีบูรณาการแบบองค์รวมเพื่อแก้ไขวิกฤติชาติอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร จึงไม่น่าแปลกใจว่าการบริหารราชการแผ่นดินในยุคนายกฯ อภิสิทธิ์จึงเต็มไปด้วย “นายกฯ เงา” และ “กรม เงา” บทสัมภาษณ์ของอาจารย์พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ อาจารย์ในแวดวงมหาวิทยาลัยชื่อดัง ได้เสนอมุมมองให้เห็นภาพที่เกิดขึ้นในสังคมพร้อมกับตั้งคำถามที่น่าสนใจ ดังนี้

“...หรือว่านี่คือนวัตกรรมใหม่ของพรรคประชาธิปัตย์ คือมีบรรดา 111 ที่มาช่วยทำงานเป็น “รัฐมนตรีเเงาและนายกเเงา” ในแบบใหม่ ทุกวันนี้ เนวนิตด 111 แต่ออกมามันก็กลับไปประเด็นการเมืองหุ่นกระบอกที่ทุกคน รู้ แต่ตอนนี้คนเข็ดมานั่งข้างหน้าด้วยแล้ว แต่ทุกคนพยายามไม่ยอมมอง คือเป็นการเมืองแบบที่พยายามไม่มองว่า ใครมีอำนาจ ก็เล่นกันอยู่ข้างหน้านี่แหละ และก็รู้ว่าใครเข็ดใคร...”

(มติชนรายวัน 22 มิถุนายน 2552 น.11)

ดังเป็นที่ประจักษ์กันทั่วหน้าแล้วว่าปี 2552 เป็นปีที่บ้านเมืองเผชิญวิกฤติทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความมั่นคง รัฐบาลต้องเร่งแก้ไขเพื่อกอบกู้ประเทศให้พ้นวิกฤติเศรษฐกิจ อีกทั้งต้องเร่งแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองที่ประชาชนกำลังแตกแยกกันอย่างหนักอีกด้วย การบริหารประเทศในสถานการณ์พิเศษเช่นนี้ ต้องการรัฐบาลที่มีกระบวนการตัดสินใจคิดแบบใหม่หลุดจากกรอบเก่าแบบเดิมที่ล้าหลัง มีแนวทาง

ใหม่ในการบริหารนโยบายสาธารณะที่ชัดเจน มีการจัดทีมเจ้ากระทรวงที่มีวิสัยทัศน์ และถูกต้องตามงานที่ต้องรับผิดชอบ ยึดหลักธรรมาภิบาลอย่างเคร่งครัด ผู้นำรัฐบาล ต้องมีภาวะความเป็นผู้นำที่กล้าคิดกล้าทำในสิ่งที่ดีกว่า กล้าเปลี่ยนแปลงแผนและเนื้อหา การเมืองแบบเก่าที่ไม่สร้างสรรค์ มีผลประโยชน์ทับซ้อน คอร์รัปชันเชิงนโยบายและ อำนาจ ไม่ใช่มาพิทักษ์รักษาสืบสานกระบวนการและเนื้อหาที่ด้อยคุณภาพในระบอบ การเมืองแบบเก่าให้ยังคงดำรงอยู่และยืนยาวต่อไปและต่อไป หากเป็นเช่นนั้นเท่ากับ ปกป้องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเทียม ตลอดจนคุ้มครองนักการเมือง นำเนาแบบเก่าไปในตัว การมักกล่าวอ้างว่าความไม่มั่นคงล้มหมอนมายาวนาน ค่อย ๆ แก่ไปก็แล้วกันเป็นคำออกตัวแบบขอไปทีเดิม ๆ หากคิดได้แค่นี้ก็เท่ากับไร้ความ กล้าหาญทางจริยธรรมจะฝ่าข้ามวิกฤติชาติไปหรือไม่

กว่า 6 เดือนของการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลนายกรัฐมนตรีนเรนทรวิจิตร เวชชาชีวะ หากถามว่า จะทำให้เศรษฐกิจไทยฟื้นได้ในระยะสั้นหรือไม่ คำตอบคือ ไม่ได้ ถ้าถามต่อไปอีกว่า แนวทางและมาตรการที่รัฐบาลกำลังใช้อยู่จะทำให้ฟื้นอย่าง ยั่งยืนหรือไม่ คำตอบคือ ไม่ยั่งยืน เป็นแค่การประวิงเวลา เลื่อนปัญหาออกไป อาจ ล้มเหลวล้มเหลวจนกลายเป็น “วิกฤติการณ์แห่งอนาคต” อีกซ้ำ ทำไม่จึงตอบเช่นนั้น ผู้เขียนขออภิปรายเหตุผลประเด็นสำคัญหลัก ๆ ดังต่อไปนี้

ประการแรก เศรษฐกิจไทยติดหล่มจมลึกล้มโอกาสติดกับดักหนี้เงินกู้

ปัญหาเศรษฐกิจถือเป็นอุปสรรคใหญ่สุดในบรรดาวิกฤติชาติที่รัฐบาลจะต้อง ก้าวข้ามพ้นไปได้ ในช่วง 6 เดือนของการบริหารประเทศที่ผ่านมาทั้งนโยบายการ เงินและนโยบายการค้าต่างประเทศต่างติดขัด แบงก์ไม่ค่อยปล่อยกู้ยอดสินเชื่อขยาย ตัวระดับต่ำเพียงร้อยละ 3.5 จากตัวเลขของสำนักงานเศรษฐกิจการคลังรายงานยอด ปล่อยสินเชื่อธนาคารพาณิชย์เอกชน พบว่ายอดปล่อยสินเชื่อแก่ภาคธุรกิจจาก 3.8 หมื่นล้านบาทต่อเดือน (ช่วงมกราคม - สิงหาคม 2551) ลดลงเหลือ 1.7 หมื่นล้านบาท ต่อเดือน (ช่วงตุลาคม 2551-เมษายน 2552) ยอดปล่อยสินเชื่อแก่ภาคครัวเรือนลดลง จาก 2 หมื่นล้านบาทเป็น 7.3 พันล้านบาทต่อเดือนในช่วงเดียวกัน การส่งออกทรุดหนัก

ผ่านมารวม 5 เดือนแรก (มกราคม - พฤษภาคม 2552) ยังติดลบต่อเนื่อง ที่สำคัญเมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อนติดลบเฉลี่ยมากถึงลบกว่าร้อยละ 23 กระทรวงพาณิชย์ยอมรับว่าการส่งออกปีนี้คงติดลบร้อยละ 15-19 รัฐบาลนายฯ อภิสิทธิ์จึงใช้นโยบายการคลังเป็นหลักในการช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจโดยทำงบประมาณขาดดุลและการกู้เงินเต็มที่ การทำนโยบายการคลังให้บรรลุเป้าหมายได้ต้องอาศัยแวดล้อมภาคการเมืองและภาคราชการที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพสูง แต่แวดล้อมดังกล่าวไม่เอื้ออำนวยมากนัก เช่น งบประมาณกลางปี 2552 เบิกจ่ายไปเพียงร้อยละ 45.9 โดยที่รายจ่ายลงทุนเบิกไปเพียงร้อยละ 4.4 เท่านั้น ท่ามกลางเศรษฐกิจถดถอยอย่างหนัก ไตรมาสแรกปี 2552 ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ติดลบถึงลบร้อยละ 7 ไตรมาสสองติดลบร้อยละ 5.4 ทั้งปีจะติดลบร้อยละ 2.7-4.9 (ตัวเลขธนาคารโลก) และอาจกำลังเดินทางเข้าสู่ภาวะเงินฝืด อัตราเงินเฟ้อเดือนมิถุนายน 2552 ติดลบร้อยละ 4 เป็นการติดลบติดต่อกันมา 6 เดือนแล้วนับตั้งแต่มกราคม 2552 แสดงถึงกำลังซื้อในระบบหดตัวภาคประชาชนและภาคธุรกิจไม่เชื่อมั่นภาวะเศรษฐกิจ ธนาคารแห่งประเทศไทย เปิดเผยว่าดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจลดลงจาก 46.3 ในเดือนมิถุนายน 2552 เป็น 45.0 ในเดือนกรกฎาคม 2552 สถาบันฟิทช์ปรับลดเครดิตความน่าเชื่อถือของประเทศไทยจาก A- ในเดือนเมษายน 2552 เป็น BBB ในเดือนสิงหาคม 2552 (มติชน 1 กันยายน 2552) เนื่องจากเศรษฐกิจไทยพึ่งพาการส่งออกสูง เศรษฐกิจโลกยังไม่ฟื้นง่าย ๆ ต้องใช้เวลา องค์การสหประชาชาติคาดการณ์ว่าเศรษฐกิจโลกปี 2552 ทั้งปีจะติดลบร้อยละ 2.6 ส่งผลให้คนตกงานกว่า 50 ล้านคน ดังนั้นทั่วโลกกำลังซื้อหดหาย กระทรวงพาณิชย์ยอมรับว่าการส่งออกปี 2552 ทั้งปีติดลบร้อยละ 15-19 จึงคาดว่าเศรษฐกิจไทยปี 2552 จะติดหล่มจมลึก ศาสตราจารย์ อัมมาร สยามวาลา คาดว่าสิ้นปี 2552 คนไทยจะตกงานถึง 2 ล้านคน (ASTV ผู้จัดการรายวัน 24 ธันวาคม 2551)

การมุ่งฟื้นเศรษฐกิจโดยรัฐบาลนายฯ อภิสิทธิ์ จะพึ่งพาเงินกู้สูงทั้งจากในประเทศและจากต่างประเทศ จากข้อมูลของสำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ (สบน.) สภาพหนี้ของประเทศไทยนั้น หนี้สาธารณะ ณ สิ้นเดือนพฤษภาคม 2552 อยู่ที่ 3.8

ล้านล้านบาท (คิดเป็นร้อยละ 43 ของ GDP) แบ่งเป็นรัฐบาลกู้ตามพระราชกำหนด (พ.ร.ก.) และพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) กู้เงินจำนวน 2.4 ล้านล้านบาท หนี้ที่รัฐวิสาหกิจที่ไม่เป็นสถาบันการเงินกู้ 1.1 ล้านล้านบาท สถาบันการเงินของรัฐและรัฐบาลเข้าไปค้ำประกัน 2.1 แสนล้านบาท หนี้กองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน 1.1 แสนล้านบาท และหนี้หน่วยงานอื่นของรัฐ 3.8 พันล้านบาท (กรุงเทพธุรกิจ 24 กรกฎาคม 2552)

ขณะนี้ทาง สบง. เปิดเผยว่า กระทรวงการคลังเดิหน้าจะกู้เงินจากองค์กรระหว่างประเทศ ได้แก่ ธนาคารโลก ธนาคารเพื่อพัฒนาเอเชีย และองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น รวมวงเงินกว่า 7 หมื่นล้านบาท โดยเตรียมนำร่างสัญญากู้เงินเข้ารัฐสภาพร้อมกันเดือนสิงหาคม 2552 คาดว่าจะเบิกเงินก้อนแรกเดือนกันยายน 2552 (คมชัดลึก 6 กรกฎาคม 2552)

จากการที่รัฐบาลออกพระราชกำหนดและพระราชบัญญัติกู้เงินรวม 8 แสนล้านบาทนั้น จะทำให้หนี้สาธารณะเพิ่มสูงถึงร้อยละ 60 ของ GDP ในปี 2556 สมมติว่าไม่มีการกู้เงินเพิ่มเติมอีกเลย หนี้จำนวนมหาศาลนี้จะใช้เวลาถึงประมาณ 30 ปี จึงจะชดใช้หนี้สาธารณะให้หมดสิ้นไปได้ (โพสต์-ทูเดย์ 30 มิถุนายน 2552)

ตาราง 1: ตัวชี้วัดสำคัญเศรษฐกิจไทย

	ร้อยละ
♦ อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ (GDP)	
- ไตรมาสแรกปี 2552	-7
- ไตรมาสสองปี 2552	-5.4
- ทั้งปี 2552 (ตัวเลขคาดการณ์โดยธนาคารโลก)	-2.7 ถึง -4.9
♦ อัตราเงินเฟ้อ (มิถุนายน 2552 เทียบกับมิถุนายน 2551)	-4
♦ อัตราการเปลี่ยนแปลงของการส่งออก (มกราคม - พฤษภาคม 2552) ปี 2551/52	-23
♦ อัตราการเบิกจ่ายงบประมาณกลางปี 2552	45.9
- รายจ่ายลงทุน	4.4
♦ อัตราการเปลี่ยนแปลงสินเชื่อธนาคารพาณิชย์ (พฤษภาคม 2552 เทียบกับพฤษภาคม 2551)	3.5
♦ หนี้สาธารณะคิดเป็น % ของ GDP ณ สิ้นเดือนพฤษภาคม 2552	43
♦ ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ค่าสัมประสิทธิ์จินิ = 0.501 (ณ ปี 2545)	

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (สศค.)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

ประการที่สอง การบริหารราชการแผ่นดินด้วยกระบวนการตัดสินใจและฐานคิด
วิธีการทางการเมืองแบบเก่าของนักการเมืองแบบเก่า
 อีกทั้งยังนิยมความคิดแบบตะวันตกโดยไม่จำแนกและ
ไม่ประยุกต์อย่างเป็นจริงเข้ากับบริบทสังคมไทย
จึงออกแบบนโยบายสาธารณะที่ล้มเหลว

รัฐบาลนายกฯ อภิสิทธิ์ เริ่มต้นบริหารราชการแผ่นดินด้วยการลอกเลียนชนิด
 ชีวภีร์ก็อปปีนโยบายประชานิยมของรัฐบาลชุดก่อนมาทั้งดุ้น ตัวอย่างเช่น เมื่อนายก
 อภิสิทธิ์เข้ามาบริหารประเทศปลายปี 2551 ได้ประกาศต่ออายุ 6 มาตรการ 6 เดือน
 (ได้แก่ น้ำ-ไฟ-รถเมล์-รถไฟ-ตรึงราคาก๊าซแอลพีจี-ลดภาษีน้ำมัน) ที่เริ่มโดยพรรค
 เพื่อไทยที่สิ้นสุดเดือนมกราคม 2551 ออกไปอีก 6 เดือน ซึ่งจะสิ้นสุดเดือนกรกฎาคม

2552 โดยตัดมาตรการลดภาษีน้ำมันออกไป เหลือเป็น 5 มาตรการ 6 เดือน และในเร็ว ๆ นี้ก็จะประกาศต่ออายุมาตรการนี้ต่อไปอีกอาจนานกว่า 6 เดือน เพื่อช่วยลดภาระค่าครองชีพของประชาชนในยามที่เศรษฐกิจตกต่ำ ทั้งยังเป็นการสร้างจุดขาย ทางการตลาดเพื่อเรียกคะแนนนิยมจากประชาชนด้านการบริหารเศรษฐกิจ แต่รัฐบาลต้องใช้เงินอุดหนุนจากงบประมาณเดือนละ 2,400 ล้านบาท หกเดือนจะเป็นภาระถึง 14,400 ล้านบาท (คมชัดลึก 7 กรกฎาคม 2552, โพสต์ทูเดย์ 25 มิถุนายน 2552) ทั้ง ๆ ที่เมื่อครั้งพรรคประชาธิปัตย์เป็นฝ่ายค้านก็เคยวิจารณ์โครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลคุณทักษิณว่า ล้วนเป็นโครงการประชานิยมที่แจกเงินแล้วสูญเปล่า ขณะที่โครงการของรัฐบาลนายกฯ อภิสิทธิ์ก็ไล่แจกเงินเช่นกัน มิหนำซ้ำยังแจกมากกว่าและยิ่งกว่าด้วยแจกตะปัดะบันจนถูกสื่อล้อว่าเป็น “โครงการอภิ(สิทธิ์) มหาประชานิยม” การแจกเงินเพื่อซื้อใจรากหญ้าที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์หนักกว่าเป็นการดำนน้ำพริกละลายแม่น้ำเก่าไม่ถูกที่คัน คือ การแจกเช็คช่วยชาติ 2,000 บาท ให้กับผู้ประกันตนที่มีเงินเดือนต่ำกว่า 1.5 หมื่นบาท ซึ่งแจกไปแล้วเป็นเช็คมากกว่า 9 ล้านฉบับ ให้เงินค่าครองชีพแก่ผู้สูงอายุเดือนละ 500 บาท ทั้งที่รัฐเองก็กระเป๋าแฟบขาดดุลงบประมาณอย่างหนัก เพราะเก็บภาษีได้น้อยกว่าเงินที่ใช้ออกไป ขาดดุลงบประมาณปี 2552 เกือบ 2 แสนล้านบาท (โพสต์ทูเดย์ 29 มิถุนายน 2552)

จะเห็นได้ว่ารัฐบาลนายกฯ อภิสิทธิ์ได้หมกมุ่นกับประชานิยมให้ติดหล่มจมลึกหนักกว่าเก่า โดยเฉพาะนโยบายแจกเงินคนละ 2,000 บาท ซึ่งเป็นประชานิยมที่ไม่เพิ่มผลิตภาพ (productivity) ของประเทศอย่างแท้จริงและก็ไม่ตรงจุด ไม่ได้ใช้เงินไปทำให้เกิดการจ้างงานที่ประชาชนต้องการแต่กลับได้เงินเพียงเล็กน้อยไปซื้อข้าวของประทังชีวิตเพียงชั่วคราว นอกจากนี้ยังมีโครงการแจกเงินอื่น ๆ อีก เช่น โครงการต้นกล้าอาชีพ ซึ่งที่ปรึกษานายกฯ ในฐานะประธานคณะกรรมการก็ยอมรับว่าการฝึกอบรมแรงงานของโครงการนี้ ช่วง 3 เดือนที่ผ่านมาต่ำกว่าเป้า (กรุงเทพธุรกิจ 26 มิถุนายน 2552) หรือโครงการเรียนฟรี 15 ปีที่ไม่มีมาตรการเสริมเพื่อสร้างความเข้มแข็ง และการปฏิรูปหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อสร้างความมั่นคงแก่ผู้เรียนด้านทางานเลี้ยงชีพ นโยบายประชานิยมส่วนใหญ่ที่เคยทำมาไม่ใช่ “นโยบายสวัสดิการสังคม”

อย่างแท้จริง เว้นแต่จะได้ต่อยอดหรือปฏิรูป เช่น โครงการประกันสุขภาพเริ่มต้นไว้ดีแล้ว ถ้าจะลอกเลียนแบบก็ควรปรับปรุงพัฒนาดูแลประชาชนคนยากไร้ให้ทั่วถึงเพียงพออย่างมั่นคง เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้านอาจพัฒนาขึ้นเป็นธนาคารคนจนหรือธนาคารชุมชน ต่อไป

นอกจากนี้นายกฯ อภิสิทธิ์ยังมีความคิดเลียนแบบฝรั่งอย่างไม่จำแนกแยกแยะและไม่ประยุกต์อย่างเป็นจริงเข้ากับบริบทสังคมไทย เช่น จากการให้สัมภาษณ์ว่าที่ไหนเขาก็ใช้นโยบายนี้ (แจกเงิน) ทั้งนั้น ต้องใช้น้ำดับไฟ เพราะไฟไหม้บ้าน ทรศณะเยี่ยงนี้ฉาบฉวยอันตราย เป็นทรศณะแบบเก่าพึ่งพาความคิดต่างชาติที่รัฐบาลไทยยุคก่อน ๆ ก็เดินตามจนล้มเหลวมาแล้ว เพราะขาดความเป็นอิสระขาดความเป็นตัวของตัวเอง ควรต้องหยุดคิดสักนิดแล้วถามกันก่อนว่าไฟไหม้บ้านทั่วทุกจุดหรือเปล่า วิฤติกระทบเป็นส่วน ๆ เป็นจุด ๆ ไปหรือไม่ ต้องประเมินให้ออก น้ำ (ทรัพยากรการคลัง) ที่จะใช้ดับไฟมีจำกัดหรือไม่ ต้องคิดเป็นใช้ความคิดเขาให้เป็นให้ตรงจุด จะได้ดับไฟให้ถูกที่ถูกทาง และประหยัดน้ำ (งบประมาณ) ด้วย

ด้วยสำนึกการบริหารนโยบายสาธารณะแบบเก่าเยี่ยงนี้ นายกฯ อภิสิทธิ์ จึงใช้นโยบายการคลังโดยอาศัย “แนวทางกู้เงิน” เป็นตัวนำเหมือนหลายรัฐบาลที่ผ่านมา นั่นคือ “ยุทธศาสตร์การพัฒนานำโดยหนี้เงินกู้” (debt-led development strategy) ซึ่งผลตามมาก็คือ “ก่อหนี้เกินตัว” ในช่วงสั้น ๆ เพียงไม่ถึง 6 เดือนของการบริหารประเทศ รัฐบาลนายกฯ อภิสิทธิ์ขออนุมัติวงเงินกู้แยกเป็นกฎหมายหลายฉบับ จนสื่อให้สมญานามว่า “นายกฯ กู้แหลก” มีการกู้เงินมหาศาลอย่างไม่เคยมีมาก่อน รวมเป็นวงเงินกว่า 1 ล้านล้านบาทแล้ว (ได้แก่ งบกลางปี 2552 กรอบเงินกู้ต่างประเทศ พระราชกำหนดและพระราชบัญญัติกู้เงิน และพระราชบัญญัติงบฯ ปี 2553) ยอดนี้ยังไม่รวมเงินกู้จากรัฐวิสาหกิจที่จะทยอยกู้เงินอาจนับแสนล้านบาท ในส่วนของเงินนอกงบประมาณจะตรวจสอบได้ยาก เพราะมีการตัดตอนออกเป็นกฎหมายหลายฉบับ ทำให้ไม่เห็นภาพรวมทั้งหมด ไม่อาจประเมินผลตอบแทนทางสังคมและความสามารถในการชำระหนี้ในอนาคตได้ชัดเจนอีกทั้งยังตรวจสอบยาก การเสนอขออนุมัติขาดรายละเอียดขาดข้อมูลความเหมาะสมทางวิชาการโดยเฉพาะโครงการขนาดใหญ่ ดังนั้น “นโยบาย

การใช้น้ำดับไฟ” ของรัฐบาลนายกฯ อภิสิทธิ์ จึงมีความไม่ชัดเจนหลายประเด็น เช่น สมควรกู้หรือไม่ กู้เงินมากเกินไปหรือไม่ ระบบตรวจสอบติดตามโปร่งใสยึดหลักธรรมาภิบาลเพียงใด ส.ส.ได้ลงคะแนนให้ร่าง พ.ร.บ.กู้เงิน 4 แสนล้านบาทผ่านฉลุย 3 วาระรวดใช้เวลา 13 นาทีด้วยเอกสาร 3 แผ่น เป็นที่น่าสังเกตว่าในชั้นสภาสูง การอภิปรายของวุฒิสภาได้ตั้งคำถามต่อรัฐบาลหลายคำถามสำคัญ รัฐบาลไม่ตอบหรือตอบไม่ตรงประเด็น หรือตอบไม่ชัดเจนไม่ครอบคลุม โดยเฉพาะประเด็นการตรวจสอบความเหมาะสมและความโปร่งใสของโครงการขนาดใหญ่ ตลอดจนภาระหนี้สาธารณะ จะใช้หนี้หมดเมื่อไรรัฐบาลกำหนดให้ประชาชนต้องตามไปใช้หนี้โดยเอาภาษีของประชาชนไปจ่ายหนี้ก่อนโตมหาศาลหากหนักเกินไปเศรษฐกิจอาจเติบโตช้าการเก็บภาษีไม่เข้าเป้างบประมาณปีต่อ ๆ ไปในอนาคตจะถูกหักใช้หนี้เงินกู้ที่รัฐบาลก่อ เท่ากับไปแย่งชิงทรัพยากรการคลังในงบฯ ปีต่อ ๆ ไปเพื่อการพัฒนาประเทศ ตรงนี้รัฐบาลนายกฯ อภิสิทธิ์แทบไม่ค่อยได้ชี้แจง ได้แต่ตอบซ้ำแล้วซ้ำเล่าถึงความโปร่งใสและความจำเป็นที่จะต้องกู้ การทำความคลุมเครือเพื่อสร้างความชอบธรรมแบบพิวเฟินมิไซ “วิถีประชาธิปไตยทางการคลัง” ถือเป็นการขาดความโปร่งใสและขาดวินัยทางการคลัง เพราะเป็นนโยบายสาธารณะ ที่มีผู้ได้ผู้เสียจำนวนมากทั้งในปัจจุบันและในอนาคต (วิวัฒน์ชัย อรรถการ, 2552 ก., 2552 ข., 2552 ช., 2552 ฉ.)

สำหรับการกู้เงินภายในประเทศนั้น รัฐบาลจะออกพันธบัตรรูปแบบต่าง ๆ จัดจำหน่ายให้สถาบันการเงินและประชาชนทั่วไปหลายแสนล้านบาท หากระดมเงินทุนผ่านช่องทางนี้มากเกินไปสู่โครงการภาครัฐ ประชาชนต้องไปถอนเงินฝากของตนออกจากธนาคารเพื่อมาซื้อพันธบัตร เมื่อปริมาณเงินในระบบธนาคารลดลง ขณะที่ความต้องการกู้เงินสูงขึ้น ผลตามม้อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในตลาดเงินจะสูงขึ้น ผู้ประกอบการ โดยเฉพาะรายกลางรายย่อยจะเดือนร้อนยิ่งขึ้น นโยบายการคลังดังกล่าวของรัฐบาล เท่ากับเป็นการไปแย่งชิงเงินทุนไปจากภาคธุรกิจเอกชน (crowding-out effect) ยิ่งจะส่งผลกระทบต่อการทำงานของประชาชนอีกต่อหนึ่งในระยะต่อไป การก่อหนี้ภายในประเทศเกินพอดีดังกล่าวถือเป็นการใช้นโยบายตามยุทธศาสตร์แบบไม่สมดุล เช่น ผู้ประกอบการขนาดเล็กได้รับการใส่ใจน้อยกว่าผู้ประกอบการขนาดใหญ่

นโยบายการคลังแบบนี้หากจัดการไม่ดีพอ จะบิดเบือนการจัดสรรทรัพยากรภาคเอกชน จะทำให้พันธเศรษฐกิจยากลำบากยิ่งขึ้นอีก

นโยบายการคลังของรัฐบาลนายทศ โภคิน เป็นการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบไม่สมดุลซึ่งทำให้น้ำหนักที่ทุนใหญ่และภาคเมืองใหญ่ที่รัฐบาลอื่นก็เคยทำมาก่อน ยกตัวอย่างกรณีโครงการ SP2 (stimulating package) มูลค่า 1.43 ล้านล้านบาท หรือรู้จักกันในชื่อ “โครงการไทยเข้มแข็ง” นั้น เป็นไปตามยุทธศาสตร์ทุ่มทุนขนาดใหญ่ (big push) ซึ่งส่วนใหญ่ของวงเงินจัดสรรโครงการขนาดใหญ่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลไม่กระจายประโยชน์ไปสู่ภูมิภาคห่างไกล เช่น โครงการรถไฟฟ้าและโครงการขนาดใหญ่อื่น ๆ ที่ต้องใช้เงินเป็นจำนวนมาก เรียกว่าเม็ดเงินส่วนใหญ่ไม่ได้กระจายตัวไปต่างจังหวัด และสาขาการผลิตด้านการเกษตรมากนัก การกระจุกตัวอยู่ในส่วนกลาง ย่อมไม่ส่งผลบวกในการปรับปรุงปัญหาความเหลื่อมล้ำและความยากจน ไม่ต่างจากยุคแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-4 ในอดีต เงินลงทุนจากเงินกู้ต่างประเทศกว่า ร้อยละ 70 ลงที่ภาคอุตสาหกรรมและคนในเมืองเป็นหลัก ชาวนาและชาวชนบทนอกจากได้ประโยชน์น้อยกว่าแล้วยังต้องแบกรับภาระหนี้มากกว่าด้วย เพราะช่วงนั้นเงินตราต่างประเทศส่วนใหญ่มาจากการส่งออกข้าวและสินค้าเกษตร จึงถือว่ารัฐบาลชุดปัจจุบันใช้กระบวนการแบบเก่าแนวทางเดิม ซึ่งเคยล้มเหลวสร้างความเหลื่อมล้ำมาแล้ว ที่สำคัญโครงสร้างภาษีอากรเป็นการพึ่งพาภาษีทางอ้อมเป็นสำคัญ ดังนั้น ภาระหนี้จะลงที่คนชั้นกลางชั้นล่างมากกว่าคนชั้นสูงเมื่อเทียบกับฐานรายได้ที่คนชั้นล่างมีต่ำกว่า (วิวัฒน์ชัย อัดถากร, 2552 ก., 2552 ข., 2545 ข. 2544 ก.)

**ประการที่สาม การเมืองแบบเก่า “ไม่มีเขา เราก็ไม่ได้เป็นรัฐบาล” ไม่อาจ
สรรค์สร้างการบริหารราชการแผ่นดินในลักษณะบูรณาการ
แบบองค์รวมอย่างมีหลักการ และบริหารนโยบายสาธารณะ
แบบใหม่ที่ยึดหลักธรรมาภิบาล โปร่งใส ตรวจสอบได้**

“ประชาธิปไตยแบบยกมือโหวตให้เป็นนายกฯ” ดูชอบธรรมในเชิงนิติบัญญัติ แต่ในเชิงพฤตินัยหาเป็นเช่นนั้นไม่ การได้มาซึ่งอำนาจแบบนี้จึงเป็นสาเหตุเบื้องต้นที่นำ

ไปสู่การขาดศักยภาพการขาดเอกภาพ และการขาดเสถียรภาพในการบริหารนโยบายสาธารณะเพื่อแก้วิกฤตชาติที่สั่นคลอนความมั่นคงของรัฐบาลตั้งเห็นอยู่ในปัจจุบัน การรวมตัวจัดตั้งรัฐบาลผสมระหว่างพรรคประชาธิปไตยกับ ส.ส.พรรคร่วมรัฐบาลเดิม และกลุ่มเพื่อนเนวินเป็นฐานสนับสนุนสำคัญ ในลักษณะปฏิบัติการงูเห่าเพื่อชาติ เพื่อผลักดันนายทง อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ขึ้นเป็นหัวหน้ารัฐบาล บ้างมองว่าไม่ค่อยสง่างาม บ้างมองว่าไม่ชอบธรรมในการขึ้นมาปกครองประเทศ หากชอบธรรมคงไม่ต้องถามหาความเชื่อมั่นจากประชาชนด้วยรายการ “เชื่อมั่นประเทศไทยกับนายทง อภิสิทธิ์” ทุกวันอาทิตย์ พฤติกรรมบางเลี้ยวบางส่วนของคุณอภิสิทธิ์ในการเปิดตัวเพื่อชิงตำแหน่งนายทง โดยเดินสายหอบช่อดอกกุหลาบแดงราคาแพงจากประเทศเนเธอร์แลนด์ไปมอบแด่บรรดาหัวหน้ากลุ่มเพื่อพิสูจน์ว่าการเมืองไทยไม่มีมิตรแท้ ไม่มีศัตรูถาวร ที่เคยพาดพิงกันมาทั้งในและนอกรัฐสภานั้น เป็นเพียงละครที่ต้องเล่นให้สมบทบาท ภาพคุณอภิสิทธิ์ประคองตระกองกอดกันขึ้นมีนกับคุณเนวิน หลังรับช่อดอกกุหลาบแดงเนเธอร์แลนด์ ช่อเบ้อเร่อ เล่นเอาบรรดาสื่อและประชาชนจำนวนมากเกิดความพะอืดพะอมกับการผสมพันธ์ทางการเมืองครั้งนี้อย่างบอกไม่ถูก อย่างไรก็ตามใครเลยจะล่วงรู้ว่ ในเวลาต่อมาภาพที่คุณอภิสิทธิ์ตระกองกอดคุณเนวินอย่างขึ้นมีนได้ไปปรากฏอยู่บนด้านขวาของใบปลิว เทียบเคียงกับภาพคุณทักษิณตระกองกอดคุณเนวินอย่างม่วนขึ้นเช่นกันอยู่ทางซ้ายมือ โดยมีข้อความอยู่ใต้รูป ใบปลิวนี้มิให้เห้นยามเลือกตั้งซ่อมในบางจังหวัดของภาคอีสานที่ผ่านมาเมื่อไม่นานนี้ และชัยชนะตกเป็นของพรรคเพื่อไทยในที่สุด

จากถ้อยคำของเลขาธิการพรรคประชาธิปไตยที่พูดต่อหน้าลูกพรรคว่า “ไม่มีเขา เราก็ไม่ได้เป็นรัฐบาล” บ่งบอกให้ประชาชนรู้ได้ไม่ยากว่าใครคือนักการเมืองผู้ทรงอิทธิพลแห่งปีของไทย ที่สามารถเล่นเกมจัดตั้งรัฐบาลใหม่ขึ้นปกครองประเทศได้อย่างแท้จริง เขาผู้นี้จะเป็นนายกรัฐมนตรีเงาประกบคุณอภิสิทธิ์ไว้ หากไม่มีการยุบสภาเสียก่อน การขึ้นสู่อำนาจเยี่ยงนี้จึงทำให้นายกรัฐมนตรีคนใหม่ต้องร่วมสังฆกรรมกับการเมืองน้ำเน่าแบบเก่า ๆ เสียตั้งแต่แรกด้วย “การหักศรัทธา” ของประชาชนที่ต้องการเห็นความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและการบริหารประเทศในมิติใหม่ ๆ ในเชิงคุณภาพใหม่ ๆ นำเสียดายคนที่มุ่งมั่นทางการเมืองพร้อมด้วยชาติวุฒิ คุณวุฒิ วัชวุฒิตี

มือสะอาด จนผู้คนเรียก “มิสเตอร์คลีน” บ้าง “คุณชายสะอาด” บ้าง อย่างคุณอภิสิทธิ์ ด่วนขึ้นเป็นนายกฯ ด้วยวิธีล้นหล่นง่าย ๆ ทั้ง ๆ ที่ยังมีเวลาทำงานการเมืองอีกนาน นักการเมืองที่เดินบนเส้นทางการเมืองยาวนานถึง 17 ปี อย่างคุณอภิสิทธิ์ย่อมรู้ดีว่าการเป็นรัฐบาลผสม มีข้อจำกัดในการบริหารงานเพื่อสร้างผลงานมาก เพราะแบ่งกระทรวงกันไปตามโควตาของพรรค การบริหารตัดสินใจของแต่ละกระทรวงมักยึดเอานโยบายและผลประโยชน์ของพรรคที่รัฐมนตรีสั่งกักเป็นหลัก บริหารไปคนละทิศคนละทาง ไม่มีประสิทธิภาพ บ่อยครั้งเกิดข้อขัดแย้งตึงเครียด รัฐบาลผสมบริหารประเทศมักไร้เสถียรภาพ และนำไปสู่การยุบสภาในที่สุด ยิ่งหากมิได้มีเป้าหมายและทิศทางในการบริหารการเมือง เพื่อประโยชน์ประชาชนและประเทศชาติอย่างแท้จริง คำนี้ถึงแต่ประโยชน์ของตนเองและพรรคพวกเป็นใหญ่ เมื่อใดการจัดสรรผลประโยชน์ไม่สบประโยชน์ ไม่แบ่งปันสอดคล้อง หรือไม่เป็นไปตามความต้องการของแต่ละกลุ่ม ความขัดแย้งในพรรคร่วมรัฐบาลย่อมเกิดขึ้น และรัฐบาลก็ต้อง “ถึงจุดจบ” เมื่อนายกฯ อภิสิทธิ์เลือกทางเดินเช่นนี้ย่อมทำให้การกอบกู้ “วิกฤติชาติ” มี “เดิมพัน” สูงยิ่ง หากพลาดพลั้งจะส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อสังคมอย่างคาดไม่ถึง ตลอดระยะเวลาของการบริหารราชการแผ่นดินร่วมกันของรัฐบาลผสมชุดนี้ที่ผ่านมา เกิดข้อขัดแย้งและมีร่องรอยของความแตกแยกมาโดยตลอด พรรคแกนนำรัฐบาลต้องบริหารนโยบายสาธารณะแบบเอาอกเอาใจ ไม่กล้าขัดใจพรรคร่วมรัฐบาล แลกผลประโยชน์ ยอมประนีประนอมอย่างเสียหลักการ เพียงเพื่อจะยืดอายุให้เป็นรัฐบาลอยู่ได้นาน ๆ โดยไม่ยุบสภา ซึ่งเป็นเรื่องที่ประชาชนไม่ปลื้มและเสื่อมศรัทธา

ประการที่สี่ ไม่ลอกเลียนแบบเขาก็ทำงานรูทีนเป็นส่วนใหญ่ ขาดนวัตกรรม ความคิดใหม่

เมื่อมีการล่าชื่อในวันเกิดอดีตนายกฯ ทักษิณเพื่อถวายฎีกา ฝ่ายรัฐบาลก็วางแผนจะแถลงผลงานรัฐบาลในวันเกิดของนายกฯ อภิสิทธิ์กับเขาบ้าง แต่สุดท้ายเกิดคิดได้ว่าเป็นความคิดอันบรรเจิดสร้างความขำฮาคลั่งมากไปหรือไม่ ในวันเกิดนายกฯ อภิสิทธิ์ที่ผ่านมาก็ยังไม่มีแถลงผลงานรัฐบาลแต่อย่างใด คิดเองทำเองไม่ได้

ไม่เป็นหรืออย่างไร ต้องคอยลอกเลียนแบบทำตามเขาอยู่ร่ำไป ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใหญ่หรือเรื่องเล็กเรื่องน้อย

จากการเปิดเผยของ รมว. สำนัคนายกฯ เองว่าได้ใช้งบประมาณประชาสัมพันธ์ผลงานรัฐบาลร่วม 10 ล้านบาท (มติชนรายวัน 31 กรกฎาคม 2552) นายกฯ อภิสิทธิ์ ได้โฆษณาผลงานปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์หลายฉบับระบุว่า “หกเดือนนี้ชีวิตคนไทยดีขึ้น มีความสุขมากขึ้น กว่า 100 โครงการ หลายล้านความสุข.... ทำให้คนไทยทั้งประเทศใช้ชีวิตอย่างมีความสุขกับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง.... (โพสต์ทูเดย์ 30 กรกฎาคม 2552) นั้น เป็นคำโฆษณาชวนเชื่อเกินจริงหรือไม่ ตลอด 6 เดือนที่ผ่านมา (มกราคม-มิถุนายน 2552) พี่น้องชาวไทยกว่า 60 ล้านคน ทั้งในเมืองและในชนบทใช้ชีวิตอย่างมีความสุขหรือมีความสุขทุกข์กันแน่ รัฐบาลนายกฯ อภิสิทธิ์ ย่อมเห็นเป็นที่ประจักษ์ นอกเสียว่าจะเป็น “รัฐบาลนกฮูก” ที่มัวแต่ก้มหน้ามุดดิน มองไม่เห็นความทุกข์ของประชาชน การโฆษณาตีบปัดสร้างภาพที่ทำอยู่ก็ต่างกับการเข้าไปนั่งในเชิง แล้วพยายามจะยกเข่งขึ้น ยกอย่างไรมันก็ไม่ขึ้นอยู่ดี คงต้องอาศัยคำติชมคนอื่นเป็นข้อมูลป้อนกลับ (feedback) เพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนานโยบายสาธารณะให้ดีขึ้นจะเป็นการดีกว่าหรือไม่ ตำราบริหารศาสตร์ล้วนยึดหลักการข้อนี้ทางวิชาการเพื่อประเมินผลการทำงานทั้งนั้น

ประเทศไทยยามนี้กำลังเผชิญกับปัญหารุมเร้ารุนแรงอย่างไม่เคยมีมาก่อน จำเป็นที่รัฐบาลต้องบริหารประเทศแก้ไขปัญหอย่างเร่งด่วน การบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลผสมที่มีนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เป็นนายกรัฐมนตรีที่ผ่านมา สามารถบริหารราชการแผ่นดิน โดยเคารพหลักนิติธรรมยึดมั่นหลักธรรมาภิบาลและบริหารอย่างเป็นเอกภาพและอย่างมีประสิทธิภาพได้หรือไม่อย่างน้อยเพียงไรในการแก้วิกฤติชาติและทำให้ประชาชนในสังคมไทยเกิดความศรัทธาและเชื่อมั่นในรัฐบาลนี้ได้ นายกฯ อภิสิทธิ์แถลงนโยบายรัฐบาลเมื่อ 29 ธันวาคม 2551 นับถึง 29 มิถุนายน 2552 บริหารราชการแผ่นดินครบ 6 เดือนพอดี จากข้อมูลตัวเลขที่นายปณิธาน วัฒนายากร รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ปฏิบัติหน้าที่โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2552 แถลงถึงผลการประชุมคณะรัฐมนตรี (ครม.) ในรอบ 3 เดือน

ตั้งแต่วันที่ 30 ธันวาคม 2551 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2552 แจ้งว่า

“ในรอบ 3 เดือน พบว่ามีการประชุม ครม. รวม 13 ครั้ง มีมติ ครม. 828 เรื่อง จำแนกประเภทของวาระของการประชุม ครม. ดังนี้ วาระประธานแจ้ง 21 เรื่อง วาระเพื่อพิจารณา 253 เรื่อง วาระเพื่อทราบ 532 เรื่อง วาระอื่น ๆ 12 เรื่อง และวาระสภาผู้แทนราษฎร 10 เรื่อง ทั้งนี้ทั้ง 828 เรื่อง มี 195 เรื่องที่นายกรัฐมนตรีเป็นเจ้าของเรื่อง รองลงมาคือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 92 เรื่อง ส่วนการจำแนกตามลักษณะ การนำเสนอเป็นวาระเพื่อพิจารณา 253 เรื่อง วาระปกติ 185 เรื่อง วาระจร 68 เรื่อง และวาระเพื่อทราบ 532 เรื่อง แบ่งเป็นวาระปกติ 350 เรื่อง และวาระจร 182 เรื่อง..... และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ พื้นที่ดำเนินการทั่วภูมิภาคของประเทศ 329 เรื่อง” (มติชนรายวัน 26 มิถุนายน 2552 น.2)

อีกทั้งในรอบ 6 เดือน พบว่ามติดรับทราบรายงาน ข้อเสนอแนะ ฯลฯ จำนวน 316 เรื่อง แต่งตั้งโยกย้าย 262 เรื่อง งานรื้อฟื้นร่างกฎหมายและเรื่องขออนุมัติ 561 เรื่อง รวมทั้งสิ้น 1,139 เรื่อง ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ สับเพเหระ แม้แต่วาระรับทราบการจัดประชุม World Saxophone Congress XV 2009 ยังใส่ไว้ (มติชนรายวัน 12 กรกฎาคม 2552)

ข้อมูลตัวเลขที่นำเสนอเหล่านี้เป็นเพียงข้อมูลเชิงปริมาณมากกว่าเชิงคุณภาพ ที่ไม่สามารถสื่อให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจถึงการบริหารนโยบายสาธารณะต่าง ๆ ของคณะรัฐมนตรีภายใต้การนำของนายกฯ อภิลิทธิ์ว่าเป็นอย่างไร มีการประชุมพิจารณาหารือแก้ไขกันอย่างไร มีการปรับแก้นโยบายที่จะนำไปปฏิบัติจริงหรือไม่ อย่างไร หรือว่าการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรีในรัฐบาลพลสมภายใต้การนำของนายกฯ อภิลิทธิ์ที่ผ่านมาบริหารงานไปเป็นวัน ๆ ตามปกติแบบงานรื้อฟื้นทั่วไปเป็นส่วนใหญ่ มิหนำซ้ำ ยังขาดหลักในการบริหารงานที่ดีตามหลักธรรมาภิบาลหรือไม่ จึงเกิดข้อครหา คลางแคลงใจอยู่บ่อย ๆ ตามที่สื่อชุดคุ้ยเบื่องลิกมานำเสนอให้ประชาชนได้มีโอกาสรับทราบ

ดังนั้นการบริหารนโยบายสาธารณะแบบสร้างภาพและการที่ไม่สามารถบริหารประเทศในลักษณะบูรณาการแบบองค์รวมได้ จึงยังไม่สามารถบรรเทาผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจในครั้งนี้ได้ แม้การประชุม ครม.ครั้งแรก นายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ได้ออกกฎเหล็ก 9 ข้อ (ได้แก่ ยึดพระราชดำรัสในหลวง-ชื่อสัตย์สุจริต-มีเป้าหมายทิศทางร่วมกันนโยบายรัฐบาล-มีประสิทธิภาพและเอกภาพ-ลดความขัดแย้งในสังคม คำนี้ถึงความรู้สึกประชาชน-เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม-พร้อมรับการตรวจสอบ-ไม่มีสิทธิเหนือประชาชน-เข้าประชุมสภาอย่างสม่ำเสมอ) ให้รัฐมนตรีแต่ละคนยึดถือให้มันเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานก็ตาม เอาเข้าจริงล่วงเลยมาถึง 6 เดือน กฎเหล็กของนายกฯ อภิสิทธิ์ ก็เป็นแค่การพูดให้ฟังหุ้ยหะหลุหะหะ มิได้มีการกระทำเอาจริงเอาจังแต่ประการใด จึงถูกวิจารณ์โดยทั้งประชาชนและสื่อเป็นอย่างมาก ประชาชนเกิดความคลางแคลงใจในความไม่โปร่งใสเกี่ยวกับปัญหาร้อน ๆ ของรัฐบาลผสม เช่น โครงการเช่ารถเมล์ เอ็นจีวี 4,000 คัน โครงการจำหน่ายสินค้าเกษตร ข้าว ข้าวโพด ลำไย โครงการส่งออกข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง โครงการเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ โครงการฟื้นฟูการรถไฟแห่งประเทศไทย การแก้ไขความไม่สงบ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีกฎหมายเงินกู้ทั้ง 2 ฉบับ (8 แสนล้านบาท) ถูกมองว่าเป็นการตีเช็คเปล่าให้รัฐบาลบรรดากรรมาธิการจากทุกพรรครวมทั้งพรรคประชาธิปัตย์เองก็ยังสงสัยในตัวเลขหนี้และการใช้หนี้สาธารณะ โครงการของบางหน่วยงานกลับไม่มีข้อมูลรายละเอียดในส่วนแผนการใช้งบประมาณทั้งหมด นอกจากนี้ระเบียบการจัดการโครงการไทยเข้มแข็งก็ยังไม่ปรากฏให้กรรมาธิการเห็นเพื่อคลายความกังวลเรื่องหนี้สาธารณะได้ (มติชนรายวัน 30 มิถุนายน 2552)

ภายใต้การจัดตั้งรัฐบาลบนระบบอุปถัมภ์ต่างตอบแทนแบบเก่า จึงไม่น่าแปลกใจว่าทำไมการบริหารราชการแผ่นดิน “แบบไม่มีเขา เราก็ไม่ได้เป็นนายก” บ่งชี้ให้เห็นชัดเจนว่าการบริหารการเมืองแบบนี้ไม่เอื้ออำนวยให้รัฐบาลนายกฯ อภิสิทธิ์บริหารราชการแผ่นดินอย่างมีประสิทธิภาพและอย่างเป็นทีมเวิร์คเพื่อคลี่คลายวิกฤติชาติได้ โลกยุคใหม่การบริหารประเทศต้องโปร่งใส ตรวจสอบได้ หากนักการเมืองปรับตัวไม่ได้ การดิ่งเกมเพื่อยึดอายุรัฐบาลน่าจะเป็นผลลบมากกว่า สำหรับประชาชนต้องคิดอ่าน

หาทางหยุดการบริหารนโยบายสาธารณะที่ไม่สร้างสรรค์ที่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนและพรรคพวก โดยเดินทางตรวจสอบการบริหารนโยบายสาธารณะของรัฐบาลอย่างเกาะติด หันมาเชิดชูและสนับสนุนนักการเมืองที่มีหลักการ กล่าวหาญ รักษาความถูกต้อง ซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม และศีลธรรม แม้จะไม่ได้ดำรงตำแหน่งสูง ๆ ทางการเมือง ทั้งนี้เพื่อให้เป็นแบบอย่างแก่นักการเมืองรุ่นใหม่บ้าง (วิวัฒน์ชัย อรรถการ, 2552 ค.)

ประการที่ห้า วางตัวรัฐมนตรีไม่ตรงกับงานเป็นความเสี่ยงตั้งแต่ต้น

การพลิกหัวทางการเมืองเพื่อเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์ อันอยู่บนเงื่อนไขการต่อรองเก้าอี้ และผลประโยชน์ของกลุ่มก๊วนการเมืองต่าง ๆ ที่ตีจากพรรคเพื่อไทยแบบการเมืองเก่า นั้น กลายเป็นจุดอ่อนที่อันตรายต่อเสถียรภาพของรัฐบาลนายกฯ อภิสิทธิ์ ตั้งแต่ต้นทีเดียว รัฐบาลต้องคอยเอาอกเอาใจยินยอมยกกระทรวงหลัก ๆ ที่กุมทิศทางของประเทศอันเกี่ยวข้องกับการบริหาร และการควบคุมกลไกแก้ไขวิกฤติเศรษฐกิจและสังคมให้แก่พรรคร่วมรัฐบาลไปดูแลเต็ม ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ล้วนเกี่ยวข้องกับภาคเศรษฐกิจจริง (real sector) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญเพราะใกล้ชิดภาคประชาชน เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงคมนาคม กระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงมหาดไทย การประเคนกระทรวงสำคัญในการแก้ไขวิกฤติเศรษฐกิจชาติให้พรรคร่วมรัฐบาลเสียหายหมดเป็นเรื่องไม่สมควรอย่างยิ่ง อีกทั้งกระทรวงเหล่านี้เต็มไปด้วยโครงการเม็กกะโปรเจกต์ที่มีเม็ดเงินมหาศาล ง่ายต่อการรั่วไหล ไม่สุจริต และอาจเปิดช่องทางหาประโยชน์ให้นักการเมือง โดยปกติพรรคแกนนำรัฐบาลจะต้องแสดงภาวะการเป็นผู้นำในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชาติ ด้วยการเข้าไปรับผิดชอบกระทรวงสำคัญทางเศรษฐกิจบ้าง ทำงานอย่างเอาใจใส่ทุ่มเทเพื่อแก้วิกฤติเศรษฐกิจชาติ ครั้งนี้นับเป็นโอกาสดีของประเทศไทยที่ได้นายกรัฐมนตรีที่มีความรู้ทางเศรษฐกิจจบเศรษฐศาสตร์เกียรตินิยมจากมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดที่มีชื่อเสียงของประเทศอังกฤษ หากมีปัญหาอะไรก็จะได้รับแก้ไขสั่งการช่วยเหลือหรือปรับเปลี่ยนนโยบายได้ทันทั่วทั้งที่ ถือเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการแผ่นดิน

ที่ดีกว่าการยอมยกกระทรวงที่เกี่ยวข้องทางเศรษฐกิจให้กับพรรคร่วมรัฐบาลอย่างง่าย ๆ ไปเสียหมด แม้การเป็นรัฐบาลผสมอาจเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งในการสร้างผลงาน เพราะแบ่งกระทรวงกันไปตามโควตาของพรรคแล้วก็ตาม แต่หากพรรคแกนนำรัฐบาลเข้าไปรับผิดชอบการบริหารกระทรวงสำคัญทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับปัญหาปากท้องของประชาชนบ้าง ก็จะใกล้ชิดกับประชาชนและได้ทำงานแก้ไขเรื่องปากท้องประชาชนและราคาสินค้าเกษตร เช่น ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง ยาง ฯลฯ ได้ทันทั่วทั้ง อีกทั้งจะช่วยลดภาพความขัดแย้งในการทำงานได้มาก การแก้ไขปัญหเศรษฐกิจผู้นำรัฐบาลไทยได้เปรียบกว่าผู้นำรัฐบาลสหรัฐฯ จะเห็นว่าประธานาธิบดีโอบามาเป็นผู้นำที่มีจุดอ่อนด้านเศรษฐกิจเพราะเรียนจบมาทางกฎหมาย แต่การบริหารของโอบามากลับคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศมากกว่าคะแนนนิยมของตนเอง เช่น กล้าตัดสินใจแก้ปัญหาโดยยอมเสียคะแนนนิยมเพื่อช่วยกรรมกรในอุตสาหกรรมรถยนต์ เป็นต้น ขณะนี้ประชาชนชาวไทยหวังจะให้กระทรวงทั้งห้ามาช่วยแก้ไขวิกฤติเศรษฐกิจชาติได้มากน้อยแค่ไหน เราลองไปดูที่มาของรัฐมนตรีว่าการประจำกระทรวงกันบ้าง

จุดอ่อนของการบริหารนโยบายของรัฐบาลนายกฯ อภิสิทธิ์ตั้งแต่ต้นคือ การเลือกรัฐมนตรีตามกฎหมายดีกว่าโดยยึดโควตาพรรค โควตาพรรคศาสนาญาติ-เพื่อนพ้อง-ผู้อุปถัมภ์พรรค มากกว่าการเลือกโดยพิจารณาถึงภาพลักษณ์ และฝีมือของรัฐมนตรีที่มีความเหมาะสมในการบริหารงานในกระทรวง ภายใต้วิกฤติการณ์รุนแรงแบบนี้ ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีภาวะความเป็นผู้นำ มีความซื่อสัตย์ สุจริต รัฐมนตรีต้องซื่อตรง มีความรู้ ความสามารถ ไม่ใช่เอาใครมาเป็นก็ได้ ต้องเก่งจริง ดีจริง คนมีสเปกพิเศษเป็นการเฉพาะ มากกว่าคนมีสมบัติพื้น ๆ แบบธรรมดา จึงจะอยู่ในฐานะรัฐมนตรีที่มีฝีมือในการแก้ปัญหาให้กับประชาชนได้ โดยวางแผนนโยบายที่ถูกต้อง และระดมสรรพกำลังความร่วมมือจากหลายภาคส่วนได้ พูดย่าง ๆ ตามหลักบริหารนโยบายที่ดีต้องเอาปัญหาเป็นตัวตั้ง แล้วคัดสรรคนลงทำงานให้ตรงกับงานเพื่อเอาชนะปัญหา ปัญหาของชาติจึงใหญ่กว่าพรรค ใหญ่กว่าโควตา ชาติมีความสำคัญเหนือทุกอย่าง รัฐมนตรีและตำแหน่งสำคัญของรัฐบาลประธานาธิบดีบารัก โอบามา ของสหรัฐฯ ที่ถูกเลือกตามความสามารถและความชำนาญแท้จริงให้ตรงกับปัญหาที่จะแก้ไข แต่การบริหารงานกระทรวง

ของรัฐบาลที่มีนายกฯ อภิสิทธิ์เป็นผู้นำประกอบด้วยรัฐมนตรีชี้เหาะไม่มีคุณสมบัติ ไม่เหมาะสม ผิดตัว ผิดที่ เป็นส่วนใหญ่ (วิวัฒน์ชัย อรรถการ, 2552 ณ.) จึงผิดพลาดการบริหารที่ด้อยลง

มีการโจมตีเรื่องตัวบุคคลที่มาดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีค่อนข้างมาก แต่นายกฯ อภิสิทธิ์ทำเป็นไม่ได้ยินมองไม่เห็น เมื่อโดนสื่อถามก็กระอักกระอ่วนใจที่จะอธิบายถึงสรรพคุณของรัฐมนตรี ไม่มีคุณสมบัติแถมยังอยู่กระทรวงไม่ถูกที่ถูกทาง คำนสาวยตาประชาชนในสังคมไทยจนคนในแวดวงธุรกิจต้องออกมาไว้วางใจว่ารัฐมนตรีจะมาช่วยกู้วิกฤติเศรษฐกิจ หรือจะทำให้เศรษฐกิจชาติล่มจมกว่าที่เป็นอยู่กันแน่ ความใฝ่ฝันของประชาชนจะได้เห็นการเมืองในมิติใหม่ ๆ บ้าง สู้สุดสัปดาห์ตรวจสอบรัฐบาลทักษิณ-สมัคร-สมชาย อย่างเข้มข้นจนถูกปราบปรามถึงล้มตาย พิกการ บาดเจ็บหลายร้อยจางหายไปในพริบตา เมื่อเห็นคนที่เคยเป็นรัฐมนตรีสมัยคุณสมัคร สมัยคุณสมชาย ยังโผล่หน้ามาเป็นรัฐมนตรีสมัยรัฐบาลอภิสิทธิ์กันต่อ หากใครติดขัดเป็นไม่ได้ก็ให้หัว ให้เมีย ให้ลูก ให้พ่อ ให้น้องเขย ให้แฟน ให้ญาติโกโหติกา เป็นนอมินีแทน หากไม่มีจริงก็เอาพวกพ้องแทนชดดาทัพไปก่อน ค.ร.ม.รัฐบาลนายกฯ อภิสิทธิ์จึงหนีไม่พ้นที่จะเรียกขานว่า “ค.ร.ม.นอมินี” หรือ “กรม.ญาติโก โหติกา” ในรัฐบาลหุ่นเชิด เณกเช่นรัฐบาลสมัคร-สมชาย ที่ไม่สามารถทำให้สังคมเชื่อมั่นได้ แม้โลกจะเปลี่ยนไปเป็นโลกยุคใหม่ แต่การเมืองไทยยังวนเวียนติดขัดอยู่กับ “วัฏจักรการเมืองแบบเก่า” อย่างเดิม รัฐมนตรียังไม่สามารถพัฒนาตัวเองเข้ากับการบริหารในโลกยุคใหม่ ที่ต้องโปร่งใส ตรวจสอบได้และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม รัฐมนตรีในรัฐบาลผสมเป็นรัฐมนตรีตามโควตาพรรคจึงบริหารนโยบายสาธารณะ โดยยึดนโยบายและผลประโยชน์ของพรรคมากกว่าชาติและประชาชน การบริหารของกระทรวงต่าง ๆ อาจไม่จำเป็นต้องมีข้อเท็จจริง และไม่ต้องยึดหลักการบริหารที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ภาพของการบริหารนโยบายสาธารณะของกระทรวงต่าง ๆ ที่ไม่มีเอกภาพ ไม่ไปในทางเดียวกัน ไม่มีประสิทธิภาพ โดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของประชาชน กระทรวงต่าง ๆ มีแต่ความขัดแย้ง ปรากฏให้เห็นตลอดระยะเวลา 6 เดือนของการบริหารราชการแผ่นดิน ภายใต้การนำของนายกฯ อภิสิทธิ์ ยกตัวอย่าง

รูปธรรมที่ชัดเจน เช่น การทำป้ายโฆษณาสนับสนุนโครงการรถเมล์เอ็นจีวี 4,000 คัน ภายใต้โลโก้พรรคภูมิใจไทยตามถนนหนทางในที่สาธารณะ ทั้ง ๆ ที่โครงการนี้รัฐบาลยังไม่มีข้อยุติ ถือเป็นการเสียมารยาท อีกทั้งงบประมาณในการทำป้าย หากใช้งบประมาณของกระทรวงคมนาคมก็ไม่ถูกต้อง และยังไม่เหมาะหากใช้งบของพรรคภูมิใจไทย เพื่อเป็นการชี้แจงประชาชน ทั้งยังฟังไม่ขึ้นเพราะประชาชนต้องการการมีส่วนร่วมในนโยบายสาธารณะมากกว่า ยิ่งไปกว่านั้นการขึ้นป้ายตามถนน ก็เป็นเพียงการตอกย้ำโฆษณาชวนเชื่อของพรรคภูมิใจไทยที่ไม่ไปในทางเดียวกับรัฐบาล แม้กระทรวงคมนาคมจะคุมโดยรัฐมนตรีจากพรรคภูมิใจไทย แต่ในฐานะพรรคร่วมรัฐบาล พรรคภูมิใจไทยก็ไม่สามารถตัดสินใจทำโครงการรถเมล์ 4,000 คัน ได้ตามลำพัง เป็นต้น รัฐบาลน่าจะขอให้มีการปลดป้ายลงเสีย เพื่อจะได้ไม่เพิ่มความเข้าใจที่สับสนให้กับประชาชน

ประการที่หก เมื่อไร้ความกล้า ก็ไร้ภาวะการเป็นผู้นำ

ประชาชนไทยเอือมระอากับนักการเมืองไทยรุ่นเก่าจำนวนมากที่ทำตัวเป็นไดโนเสาร์เต่าล้านปี ทางการเมืองโดยหวังประโยชน์ส่วนตัว/ พวกพ้อง/ พรรคของตน เป็นใหญ่มากกว่าจะเห็นประโยชน์ของชาติและประชาชน จะทำอะไรต่อมิอะไรที่ตัวเองและพรรคการเมืองของตัวเองได้ประโยชน์ก็มักเอาชาติและประชาชนมาเป็นข้ออ้างหรือบังหน้าอยู่เสมอ การเมืองไทยจึงวนเวียนอยู่ในวัฏจักรการเมืองน้ำเน่า และวงจรอุบาทว์ทางการเมืองซ้ำแล้วซ้ำเล่า เสียงเรียกร้องจากประชาชนทุกภาคส่วนของสังคมที่ต้องการเห็นการเมืองและการบริหารราชการแผ่นดินแบบใหม่ในมิติใหม่นับวันจะดังขึ้นเรื่อย ๆ การบริหารราชการบ้านเมืองที่ไม่โปร่งใสหรือส่อเค้าไม่โปร่งใสของรัฐบาลยุคหลัง ๆ จึงถูกตรวจสอบหนักและมากขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อป้องกันนักการเมืองที่ไม่มีคุณธรรม จริยธรรม ทำตัวเป็น “เหลือบ” ดูดกินภาษีที่มาจากรายได้เกิดจากหยาดเหงื่อแรงงานของประชาชนไทย และใช้อำนาจในตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบแสวงหาผลประโยชน์โดยวิธีต่าง ๆ นักการเมืองที่ไม่ทุจริต ไม่คอร์รัปชัน จึงถูกมองว่าเป็นนักการเมืองรุ่นใหม่ ยิ่งอายุไม่มากนักก็จะได้รับการกล่าวขานถึงเสมอ

แม้จะมีการแบ่งพวกแบ่งสีในหมู่ประชาชนไทยตลอดจนนักการเมืองไทย แต่ก็

เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่านายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ จัดเป็นนักการเมืองรุ่นใหม่ผู้โดดเด่นที่ประชาชนจำนวนไม่น้อยทีเดียวเชื่อมั่นว่าเป็นคนซื่อสัตย์ ไม่ทุจริต ไม่คอร์รัปชัน และสักวันหนึ่งต้องได้เป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยแน่ ๆ ด้วยคุณสมบัติส่วนตนที่มีภาพลักษณ์เพียบพร้อมดีปากการมคมคาย ผู้ใหญ่สนับสนุนเต็มที่บวกกับแวดล้อมของพรรคประชาธิปัตย์หนุนส่ง เขาจึงมีโอกาสแจ้งเกิดเป็น ส.ส. ในเขตกรุงเทพมหานคร (มีผู้ท้วงว่าถ้าลงเขตต่างจังหวัดอาจได้เกิดยาก) อย่างไรก็ตามถือว่าเป็นนักการเมืองหนุ่มที่มีอนาคตก้าวขึ้นมาเป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีได้ไม่นาน ต่อมาก็ก้าวขึ้นเป็นหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ในเวลาอันรวดเร็ว ความหวังของนายอภิสิทธิ์ที่อยากจะเป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศมาเร็วกว่าที่คาดเจ้าตัวไม่ต้องรอนาน ด้วยปฏิบัติการงูเห่าเพื่อชาติของกลุ่มเนวินส่งผลให้นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 27 ของประเทศไทยด้วยวัย 44 ปี คำพูดในวันเข้ารับพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นนายกรัฐมนตรี และคำพูดในวันแรกของการเข้ารับตำแหน่ง อีกทั้งการประกาศกฎเหล็ก 9 ข้อ สร้างความหวังเรียกศรัทธาและความเชื่อมั่นจากประชาชนได้มากกว่าประเทศไทยได้นายกรัฐมนตรีที่กล้าเปลี่ยนแปลง ประชาชนเทใจเต็มร้อยให้โอกาสนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ทำงานเต็มที่ ด้วยความคาดหวังว่าเขาจะเข้ามาแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชาติได้ แม้จะอดอดใจกับภาพลักษณ์ของคณะรัฐมนตรีอนินิหุณเชิดจำนวนหนึ่งที่ไม่มีความซื่อสัตย์และภาวะผู้นำในการสร้างสรรค์นโยบายและบริหารงานของกระทรวงที่ตนควบคุมดูแลรับผิดชอบก็ตาม ระยะเวลา 1 เดือน 2 เดือน 3 เดือนผ่านไปโดยไม่มีอะไรเป็นรูปธรรมที่สื่อเค้าให้เห็นว่าปัญหาของชาติได้รับการเยียวยาและบรรเทาให้ดีขึ้นได้ นายฯ อภิสิทธิ์ไม่กล้าตัดสินใจปล่อยให้พรรคร่วมรัฐบาลทำตามอำเภอใจ เช่น กรณีการตัดสินใจย้ายหรือไม่ย้ายการบินไทยจากสนามบินดอนเมืองไปสนามบินสุวรรณภูมิ ซึ่งเป็นผลประโยชน์ระยะยาวของประเทศที่นายฯ จะต้องกล้าตัดสินใจ แสดงภาวะผู้นำที่ยืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้อง ยึดถือประโยชน์ประเทศชาติเหนือสิ่งอื่นใด ในการประชุม ครม. เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2552 นั้นมีมติให้เสนอข้อมูลเพิ่มเติมกลับไปยัง ครม. เศรษฐกิจ เพื่อพิจารณาอีกครั้ง นายฯ อภิสิทธิ์ไม่กล้าฟันธงทำได้แค่ประวิงเวลาไปอีก 2 สัปดาห์ หลังการประชุม ครม. ในวันเดียวกันนั่นเอง

รัฐมนตรีโสภณ (กระทรวงคมนาคม) เปิดแถลงข่าวตอบโต้นายกฯ ทักษิณ และประกาศยืนยันอย่างชัดเจนว่าจะต้องย้ายกลับไปสนามบินสุวรรณภูมิในวันที่ 29 มีนาคม 2552 โดยไม่รอเวลาที่ ครม. เศรษฐกิจจะพิจารณาขั้นสุดท้ายก่อน รัฐมนตรีโสภณก็ได้ขึงย้ายการบินไทยไปสนามบินสุวรรณภูมิก่อนในที่สุด (กรุงเทพธุรกิจ 12 มีนาคม 2552) กรณีรถเมล์เอ็นจีวี 4,000 คัน นายกฯ อภิสิทธิ์ก็ไม้อาจตัดสินใจได้ว่าจะซื้อหรือจะเช่า หรือจะเช่าซื้อ หรือยกเลิกโครงการ กลับโยนกลับไปให้สภาพัฒน์ศึกษายืดเวลาต่อไปอีก 1 เดือน หลังจากเคยมีการศึกษาเพิ่มเติมยืดเวลามาแล้ว เป็นที่น่าสังเกตว่าก่อนหน้านี้ การเสนอเรื่องนี้ต่อ ครม. ในแต่ละครั้ง ไม่มีข้อมูลเหล่านี้หรืออย่างไร ถ้าไม่มีรายละเอียด ก็เท่ากับมีข้อบกพร่องในการพิจารณาอย่างมาก สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) ได้ตั้งประเด็นข้อสงสัยโครงการจัดหารถโดยสารใช้ก๊าซเอ็นจีวีจำนวน 4,000 คัน โดยการเช่าขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ (ขสมก.) 4 ประเด็น ได้แก่ (1) ระยะเวลาในการให้แสดงความคิดเห็นสั้นเกินไป (2) ควรแบ่งการประมูลออกเป็นหลาย ๆ สัญญา (3) ควรแยกการติดตั้งระบบอิเล็กทรอนิกส์ออกจากกัน (4) กรณีที่ ขสมก. จัดหาอยู่ไม่พอก็ไม่ควรให้เอกชนจัดหา (5) ค่าเช่าแพงเกินไปอาจไม่คุ้มค่าการลงทุน (กรุงเทพธุรกิจ 25 มิถุนายน 2552) กรณีพิจารณาการแต่งตั้งโยกย้ายผู้ว่าฯ และอธิบดี 28 ตำแหน่ง การแต่งตั้งบอร์ดรัฐวิสาหกิจซึ่งเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์นับหมื่นนับแสนล้านบาท ที่ขึ้นตรงต่อกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงคมนาคมที่กลุ่มผู้จัดการรัฐบาลตัวจริงเสี่ยงจริงดูแล แม้จะมีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงระบบการแต่งตั้งพวกพ้อง และบริวารนักการเมืองส่วนใหญ่ แต่ดูเหมือนนายกฯ อภิสิทธิ์ ต้องทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ หูทวนลมเสีย ภาพของการถูกรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยข่มขู่ว่า หาก ครม. ไม่อนุมัติการขึ้นเงินเดือน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงแพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายปกครองทั่วประเทศ พรรคภูมิใจไทยจะถอนตัวจากรัฐบาล (ASTV ผู้จัดการรายวัน 19 มีนาคม 2552) แค่นี้ก็ตัวอย่างเหล่านี้ ล้วนสะท้อนให้เห็นภาพผู้นำที่ไม่กล้าตัดสินใจของนายกฯ อภิสิทธิ์ได้ไม่น้อย ไร้ความกล้าก็ไร้ภาวะผู้นำ แม้ในช่วง 3 เดือนแรกรัฐบาลของนายกฯ อภิสิทธิ์จะไม่มีผลงานเข้าตาประชาชน แต่ด้วยความรักและชื่นชอบในนักการเมืองหนุ่มรุ่นใหม่นี้ ประชาชนก็ยังไม่ตำหนิมากนัก ถือเสียว่าเป็น

ระยะทดลองงาน แถมยังให้โอกาสและกำลังใจแก่นายกฯ อภิลิทธิ์ได้บริหารประเทศ ฟันฝ่าอุปสรรคและวิกฤติชาติให้ได้กันไป ต้องยอมรับว่าในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ไม่เคยมีนายกรัฐมนตรีคนใดเลยที่ได้รับศรัทธา ความเชื่อมั่นและโอกาสในการทำงานบริหารประเทศสูงมากเท่านายกฯ อภิลิทธิ์ ดังนั้นความคาดหวังว่าเขาจะแก้ปัญหาวิกฤติชาติได้ย่อมมีสูงเป็นเงาตามตัว

อย่างไรก็ตาม 6 เดือนผ่านไป คงไม่ใช่เวลาที่รัฐบาลจะมาทดลองงานกันอีกต่อไป คำถาม 6 เดือนแล้วรัฐบาลมีผลงานอะไรบ้าง ได้กลายเป็นหัวข้อสนทนาแทบทุกวงการ ผ่านไป 6 เดือน เมื่อคำพูดไพเราะงดงามมีโวหารคารมคมคายของนายกฯ อภิลิทธิ์ที่เคยสร้างความหวังกับประชาชนถูกพิสูจน์ด้วยการกระทำ คะแนนนิยมในตัวเขาเริ่มลดลงไปเรื่อย ๆ ด้วยข้อครหาการบริหารงานของรัฐบาลไม่โปร่งใส ประชาชนจำนวนไม่น้อยที่เคยชื่นชอบนายกฯ อภิลิทธิ์เริ่มลดศรัทธาและความเชื่อมั่นในตัวเขาลง และยังมองต่อไปอีกว่าระยะ 6 เดือนของการทำงานโดยเปลี่ยนแบบการเมืองเก่าของนายกฯ อภิลิทธิ์ที่ผ่านมานั้น มีรูปธรรมเพียงพอที่แสดงให้เห็นว่า นายกรัฐมนตรีเชื่อมั่นในพรรคร่วมรัฐบาลมากกว่าเชื่อมั่นคนไทยและประเทศไทย 6 เดือนที่ผ่านมาประชาชนเริ่มเรียนรู้การบริหารประเทศของนายกฯ อภิลิทธิ์อย่างเท่าทันมากขึ้นกว่าการชื่นชอบภาพลักษณ์และเคลิบเคลิ้มกับคำพูดของเขาแต่เพียงอย่างเดียวเหมือนกับในช่วงเวลาที่ผ่านมา

จึงไม่น่าแปลกใจที่มีโพลล์ประเมินผล เช่น กรุงเทพโพลล์ประเมินผลงาน 6 เดือน ของรัฐบาลโดยระบุว่าประชาชนให้คะแนนความพึงพอใจผลงานของรัฐบาล อภิลิทธิ์ได้เฉลี่ย 4.06 จากคะแนนเต็ม 10 เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2552 ซึ่งถือว่าสอบตกเรื่องที่ประชาชนเห็นว่ารัฐบาลชุดปัจจุบันควรปรับปรุงแก้ไขมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ (1) แนวทางการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและราคาสินค้าเกษตร (2) การแก้ปัญหาคอร์รัปชัน สร้างความชัดเจนและโปร่งใสในการทำงาน (3) การทำงานล่าช้าไม่เด็ดขาด ไม่มีผลงานที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม (กรุงเทพโพลล์ 22 มิถุนายน 2552) สอดคล้องกับผลสำรวจล่าสุด (ปลาย กรกฎาคม 2552) ของเอแบคโพลล์พบว่า ความนิยมของสาธารณะชนต่อนายกฯ อภิลิทธิ์ลดลงจากร้อยละ 50.6 เดือนมีนาคม

2552 เป็นร้อยละ 32.9 เดือนกรกฎาคม 2552 ถือว่าสอบตกเช่นกัน ความนิยมลดลงอย่างมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ไทยโพสต์ 27 กรกฎาคม 2552) อย่างไรก็ตาม มีเพียงผลสำรวจของสวนดุสิตโพลล์เท่านั้นที่สวนทางกับโพลล์อื่น ๆ โดยนำเสนอผลรัฐบาลสอบผ่าน (มติชนรายวัน 1 สิงหาคม 2552)

อย่างไรก็ดี เมื่อ 2 สิงหาคม 2552 เอแบคโพลล์เปิดเผยผลการวิจัยพบว่า ผลงานยุครัฐบาลนายฯ อภิลิทธิไม่ได้ดีกว่า ยุครัฐบาลนายฯ ทักษิณระบุนประชาชนร้อยละ 73.4 มองบรรยากาศการเมืองแยลง ด้านเศรษฐกิจทรุดลง (ร้อยละ 60.6) ด้านทุจริตคอร์รัปชันแยลง (ร้อยละ 79.6) (ไทยโพสต์ 3 สิงหาคม 2552) ในประวัติศาสตร์การเมืองไทยไม่เคยมีนายกรัฐมนตรีคนใดที่ถูกเรียกร้องให้แสดงหรือพิสูจน์ความเป็นผู้นำที่กล้าตัดสินใจของนายกรัฐมนตรี มากเท่ากับสมัยของนายกรัฐมนตรีอภิลิทธิ เช่น ขอให้แสดงความเป็นผู้นำในภาวะ บ้านเมืองต้องการความชัดเจนโปร่งใสโดยไม่เกรงกลัวว่าพรรคภูมิใจไทยจะถอนตัวในกรณีโครงการรถเมล์เอ็นจีวี 4,000 คัน (คมชัดลึก 1 มิถุนายน 2552) / กล้าหาญ เพียงพอจะทุบวงจรรูปาทวีของระบบจำหน่ายข้าวหรือไม่ (กรุงเทพธุรกิจ 8 มิถุนายน 2552) / แม้จะขัดใจพรรคร่วมก็สมควรที่จะกระทำ และหากการขัดใจจะนำสู่การยุบสภา...ก็ยิ่งควรกระทำ.....หากเป็นแนวทางเพื่อหยุดกระบวนการแสวงหาผลประโยชน์ (กรุงเทพธุรกิจ 17 มิถุนายน 2552) / ต้องกล้าตัดสินใจในการแก้ปัญหา ในทุกเรื่อง หมดเวลาเล่นเกมถ่วงเวลาเพื่อยึดฐานอำนาจในการบริหารประเทศไว้กับตัว (ไทยโพสต์ 29 มิถุนายน 2552) เป็นต้น

จากการอภิปรายข้างต้นสรุปได้ว่า นโยบายของรัฐบาลนายฯ อภิลิทธิมองไม่ตรงจุดแถมไม่มองไกล จึงใช้มาตรการระยะสั้นที่บั่นทอนศักยภาพเศรษฐกิจระยะยาวจะนำสู่วิกฤติหนี้สาธารณะ จะไม่สร้างความมั่นคงระยะยาวเพราะนโยบายสาธารณะยืนอยู่บนกรอบคิดยุทธศาสตร์เก่าที่ไม่ยั่งยืน ไม่สมดุล ไม่เป็นธรรม ไม่สามารถแก้ไขความยากจนความเหลื่อมล้ำตรงรากเหง้า ความไม่เป็นธรรมยังดำรงอยู่ต่อไป อีกทั้งการบริหารนโยบายมีจุดอ่อนสำคัญเรื่องทีมงานตั้งรัฐมนตรีไม่ตรงกับงาน ไม่ใส ไม่เป็นเอกภาพ ไม่มีประสิทธิภาพ สังคมกลางแฉลงใจตั้งข้อสงสัยในเรื่องการใช้ตำแหน่งหน้าที่ในการแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ รวมถึงเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน ทั้งนี้เพราะนายฯ

อภิสิทธิ์ขาดความเป็นตัวของตัวเอง ขาดภาวะผู้นำและขาดความคิดใหม่ ๆ เป็นนายกฯ แต่ไม่สามารถเป็นผู้นำการเมืองยุคใหม่ได้เพราะคิดเก่าบนฐานการเมืองแบบเก่าบริหารงานแบบเก่าในกรอบล้าหลังอนุรักษนิยม ไม่กล้าเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงอะไรใหม่ ๆ ดังนั้นไร้ความกล้า ก็ไร้ภาวะผู้นำ ช่วงเปลี่ยนผ่านนี้สังคมไทยส่อเค้าจะแตกแยกหนักขึ้น มีโอกาสเกิดความรุนแรงยิ่งขึ้น นายกฯ อภิสิทธิ์ล้มเหลวเรื่องการสร้างความปรองดอง ไม่มีแนวทางใหม่ ๆ ที่สร้างความปรองดองสมานฉันท์แท้จริง การมอบรัฐสภาตั้งคณะกรรมการสมานฉันท์และเพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้นยังไม่ตรงจุด เป็นแค่ยุทธวิธีประวิงเวลาหรือ “ยื้อเวลา” ให้เนิ่นนานออกไป การประกาศใช้พระราชบัญญัติความมั่นคงในพื้นที่เขตดุสิตกรุงเทพมหานครเมื่อช่วงปลายเดือนสิงหาคม 2552 ยิ่งจะทำให้เกิดความแปลกแยกยิ่งขึ้น นโยบายนายกฯ อภิสิทธิ์ทำให้สังคมไทย “แยกซ้าย-แยกขวา” มากยิ่งขึ้น หนักกว่าเก่า นำสังคมไทยถอยห่างจาก “สันติภาพ” เมื่อครั้งแถลงรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 27 เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2551 เป็นคำมั่นสัญญาคุณอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ประกาศเสียงดังฟังชัด

“หน้าที่เบื้องต้นคือการยุติการเมืองที่ล้มเหลว การเมืองที่ล้มเหลว คือต้นเหตุความขัดแย้งส่งผลให้การแบ่งฝ่าย แบ่งภาค แบ่งสีเกิดขึ้น การขจัดการเมืองที่ล้มเหลวคือการนำความสมัคสมานสามัคคีคืนมา อาศัยความยุติธรรมเป็นหลักภายใต้การนำนิติธรรม นิติรัฐ บังคับใช้กฎหมายเสมอภาค...” (มติชน 2 กรกฎาคม 2552)

หกเดือนผ่านไปอย่างไร้ผล นอกจากยุติการเมืองที่ล้มเหลวไม่ได้แล้ว ยังเป็นผู้ทำให้เกิดความล้มเหลวเพิ่มขึ้น หยุดต่อปากต่อคำหรือพูดกระทบกระเทียบเปรียบเปรยรวมถึง “เขา” คนนั้นได้แล้ว เอาเวลามารับบริหารประเทศที่ยึดผลประโยชน์ของประเทศเป็นหลักจะดีกว่า ประชาชนเขารู้แล้วว่านายกฯ เป็นคนพูดเก่ง แต่อยากเห็นนายกฯ “ทำ” เก่ง “ปฏิบัติ” ตามที่พูดไว้ มิฉะนั้นนับถอยหลังจากนี้ไปรัฐบาลนายกฯ อภิสิทธิ์จะต้องเผชิญปัญหาหนักหน่วง “การยุบสภา” จะมาถึงเร็ววัน ความยุ่งเหยิงเลียดทานการเมืองไทยจะรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ชนิดการเมืองร้อนฉ่า อดศาอันตราย

7. ทุนนิยมแบบรังสรรค์สังคม (Creative Capitalism) ของ Bill Gates กับ อนาคต การปฏิรูปทุนนิยมโลกและนัยต่อระบบเศรษฐกิจไทย

ใครเลยจะคาดคิดว่า Bill Gates ชายหนุ่มชาวอเมริกันซึ่งจบแค่ High School ไม่เคยได้รับปริญญาเลยสักใบแม้แต่ปริญญาตรีได้กลายเป็นเจ้าของธุรกิจคอมพิวเตอร์ ระดับโลกในนามบริษัท ไมโครซอฟท์ ซึ่งมีพนักงานทั่วโลกเหยียบแสนคน ใครเลยจะคาดคิดว่า Bill Gates จะเป็นบุคคลอายุน้อยที่ร่ำรวยที่สุดในโลก ใครเลยจะคาดคิดว่าในปี ค.ศ. 2007 (2550) Bill Gates จะกลับมาอีกครั้งเพื่อรับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) ที่ตนทิ้งการเรียนไปเสียตั้งแต่ปีแรก ทั้ง ๆ ที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดแห่งนี้ได้รับการยกย่องจากทั่วโลกว่าเก่าแก่มียี่สิบสี่แห่งที่สุดในสหรัฐอเมริกา ที่สำคัญ Bill Gates ได้กล่าวสุนทรพจน์ในงานวันฉลองรับปริญญา (commencement speech) กับผู้จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดเมื่อ 7 มิถุนายน 2550 ให้รับรู้ว่ เมื่อมองกลับไปสมัยที่เขาเรียนอยู่ เขาและเพื่อน ๆ ไม่ได้ตระหนักถึงความไม่เสมอภาคของคนในโลก ไม่เคยมีใครพูดถึงทั้ง ๆ ที่น่าจะมีการเรียนการสอนหรือหยิบยกเรื่องนี้นำมาพูดกัน เขาออกจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดไปโดยไม่เคยมีความตระหนักรู้ถึงความไม่เสมอภาคความไม่เท่าเทียมกันของโลกใบนี้ในเรื่องสุขภาพ ความมั่งคั่ง และโอกาส แต่ในวันนี้ด้วยเทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้โลกเล็กลง เราจึงได้เห็นชีวิตในสังคมอื่น เรารับรู้ถึงความแตกต่างเหล่านั้นได้ชัดเจนขึ้น คนในอีกสังคมมีสุขภาพย่ำแย่ ความมั่งคั่งที่ไม่เท่าเทียมกัน มีความแตกต่างทางโอกาสในด้านต่าง ๆ อย่างมาก ควรหรือที่เราจะเพิกเฉยกับสิ่งเหล่านี้ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดไม่ได้มีการเรียนการสอนที่ทำให้ตระหนักถึงความไม่เสมอภาคความไม่เท่าเทียมกันของโลก เขาฝากข้อคิดให้ผู้สำเร็จการศึกษาว่า เทคโนโลยีที่มีอยู่ในปัจจุบันสร้างความไม่เท่าเทียมกันในโลกเป็นอย่างมาก ผู้สำเร็จการศึกษาควรตระหนักถึงการนำเทคโนโลยีมารับใช้และขจัดความไม่เสมอภาค ความไม่เท่าเทียมกันของโลกในเรื่องดังกล่าว

สุนทรพจน์ของ Bill Gates ในครั้งนี้มีนัยยะสำคัญต่อมหาวิทยาลัยในสหรัฐ

อเมริกา ตลอดจนมหาวิทยาลัยในประเทศอื่น ๆ รวมทั้งมหาวิทยาลัยของไทยด้วยว่า มหาวิทยาลัยได้ผลิตและถ่ายทอดความรู้และผลิตเทคโนโลยีเพื่อคนจนคนด้อยโอกาสในโลกนี้แล้วหรือยัง เพียงพอหรือไม่ ด้วยประสบการณ์ที่สั่งสมมาในชีวิตและจิตวิญญาณที่มองเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ มหาเศรษฐีอย่าง Bill Gates จึงโดดเด่นกว่ามหาเศรษฐีโลกคนอื่น ๆ อย่างมาก ชีวิตของเขามุ่งหวังความสำเร็จที่มีความหมายต่อตนและสังคมโลก โดยเฉพาะผู้ยากจนและคนด้อยโอกาส หลังจากรับปริญญาคุณวุฒิตดบัณฑิตกิตติมศักดิ์ปีเดียว Bill Gates ได้เกษียณชีวิตจากบริษัทไมโครซอฟท์

เศรษฐีไทยส่วนใหญ่คิดแต่ “เรื่องรวย เรื่องกอบโกย” น้อยคนนักที่รู้จักคำว่า “พอ” สำหรับมหาเศรษฐีโลกอย่าง Bill Gates รู้จักคำนี้ดีพอ จึงเกษียณอายุตัวเองตอนอายุ 50 ปีเศษ ๆ แล้วอุทิศทุ่มเทชีวิตอย่างเอาการเอางานในการพัฒนาชุมชนในเอเชีย แอฟริกา อเมริกาใต้ และยุโรป เพื่อคืนความมั่งคั่งของเขาสู่เพื่อนมนุษย์ โดยจัดตั้งมูลนิธิของเขาและภรรยา (Bill and Melinda Foundation) ขึ้นด้วยบริจาคเงินทุนมหาศาลกว่า 3 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ จัดสรรไปแล้ว 1.6 หมื่นล้านดอลลาร์ เขาเชื่อว่าการสร้างพลังอำนาจแบบผสมผสานระหว่างการจัดตั้งองค์กรการกุศลที่ทำกิจกรรมไม่มุ่งผลกำไร (nonprofit) ในวิถีแห่งคุณค่าความเป็นมนุษย์ ให้เข้ากับกลยุทธ์เชิงธุรกิจเพื่อขับเคลื่อนศักยภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนอันหลากหลายจะส่งผลสะท้อนทางสังคม ในการสร้างรากฐาน “ทุนนิยมใหม่” บนจิตวิญญาณมนุษย์ที่มีการแบ่งปันกันเป็นแนวทางดูแลสังคม-CSR (corporate social responsibility) กิจกรรมของเขาแพร่กระจายไปอย่างกว้างขวาง ส่งเสริมการศึกษาและสาธารณสุขในประเทศกำลังพัฒนา ช่วยคนทุกชั้นคนยากพลิกฟื้นชุมชนขึ้นใหม่ ด้วยพลังชุมชนบวกกับประสบการณ์และความมุ่งมั่นของมูลนิธิ ซึ่งทุ่มเทด้านการศึกษา เม็ดเงินจากมูลนิธิของเขาจึงเป็นลำดับสองของโลก เขาเป็นบุคคลของโลกที่จบการศึกษาแค่ระดับมัธยม ตอนเข้าเรียนมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดเลือกเรียนกฎหมายอย่างบิดาแล้วเอาเวลาไปชุลุกอยู่กับโลกคอมพิวเตอร์ สุดท้ายทิ้งห้องเรียน

Bill Gates ขึ้นเวทีในวาระสำคัญของโลกก่อนเกษียณเล็กน้อย ข้อเสนอของเขาสร้างผลสะท้อนทางความคิดต่อโลกธุรกิจและต่อรัฐบาลประเทศร่ำรวยและแคว้น

วิชาการเป็นอย่างมาก คล้ายกับการเตือนภัยล่วงหน้าก่อนเกิดวิกฤตการเงินโลกในปีเดียวกัน โดยขึ้นกล่าวปาฐกถาต่อที่ประชุมเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) ที่เมืองดาวอส ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2551 เจ็ดเดือนก่อนฟองสบู่การเงินสหรัฐแตก (เดือนสิงหาคม 2550) แล้วลูกกลมเป็นวิกฤตการเงินโลกต่อมาจนถึงปัจจุบัน Bill Gates ได้เสนอแนวคิดใหม่ว่าด้วยการปฏิรูประบบทุนนิยมโลกท่ามกลางนักธุรกิจและผู้บริหารระดับสูง (CEO) ของบรรษัทยักษ์ใหญ่ทั่วโลก เขาเสนอให้สร้างระบบใหม่ขึ้นเรียกว่า “Creative Capitalism” หรือ “ระบบทุนนิยมแบบสร้างสรรค์สังคม” ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้ (Kinsley, 2008)

(1) ปาฏิหาริย์ของเทคโนโลยีให้ประโยชน์กับผู้ที่สามารถซื้อหามาได้ ตลาดตอบสนองต่อ “อุปสงค์” เท่านั้น แต่ไม่ตอบสนองต่อ “ความจำเป็น” (อุปสงค์ไม่รวมผู้ไม่มีเงินหรือรายได้ต่ำ ดังนั้นคนจนจึง “เข้าไม่ถึง” เทคโนโลยีสมัยใหม่)

(2) นี่คือข้อบกพร่องเชิงระบบในตลาดเสรี นวัตกรรมเชิงระบบ (system innovation) มีความสำคัญมากกว่านวัตกรรมเชิงเทคโนโลยี (technology innovation) ที่จะสามารถแก้ไขข้อบกพร่องนี้ได้

(3) โลกจะดีขึ้น แต่ไม่เร็วพอ และไม่ได้เป็นไปเพื่อทุกคน ดังนั้นความก้าวหน้าของเทคโนโลยียิ่งจะซ้ำเติมความไม่เป็นธรรมให้เลวร้ายยิ่งขึ้น คนจนกว่า 1 พันล้านคนในโลกจะไม่ได้รับการดูแล ยกตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสิ่งแวดล้อม จะส่งผลเลวร้ายต่อผู้ยากไร้ ทั้ง ๆ ที่พวกเขาไม่ใช่ตัวการทำให้โลกร้อน

(4) ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ทั้งนี้เพราะว่าในระบบทุนนิยมบริสุทธ์ (pure capitalism) ที่เชื่อว่า แรงจูงใจรับใช้ผู้คนเพิ่มขึ้นขณะที่ความมั่งคั่งเพิ่มขึ้น และแรงจูงใจลดลงขณะที่ความมั่งคั่งลดลง จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงความคิดในระบบแบบนี้ เพื่อที่จะทำให้แรงจูงใจรับใช้คนยากคนจนผู้ไร้โอกาส

(5) ผลประโยชน์ส่วนตนเป็นเพียงหนึ่งในสองพลังในธรรมชาติมนุษย์ อีกหนึ่งพลังสำคัญคือ “การเอื้ออาทรต่อผู้อื่น” ความหลักแหลมของระบบทุนนิยมคือการทำให้ผลประโยชน์ส่วนตนรับใช้ผลประโยชน์คนทั่วไป องค์กรการกุศลและรัฐบาลถูกมองว่า จะสามารถช่วยเหลือหรือเอื้ออาทรผู้อื่น แต่ไม่มีองค์กรการกุศลหรือรัฐบาลที่มีเงินมาก

พอที่จะช่วยแก้ไขปัญหของโลกได้

(6) ระบบทุนนิยมที่ปรับปรุงแล้ว น่าจะทำทั้งกำไรพร้อมกันไปกับการช่วยผู้ขาดแคลนได้

(7) ระบบที่ปรับปรุงใหม่นี้ให้ใช้แรงจูงใจด้านทำกำไรทุกแห่งหนเท่าที่ทำได้ หรือแม้กระทั่งในที่ไม่อาจทำกำไรได้ก็ยังพอมิแรงจูงใจบนฐานกลไกตลาด ได้แก่ “การสร้างการยอมรับ” การยอมรับเชิงบวกเป็นเรื่องดีกับชื่อเสียงบริษัท ดีกับลูกค้า และดีกับพนักงานบริษัท

(8) ระบบทุนนิยมแบบรังสรรค์สังคม คือระบบที่ซึ่งแรงจูงใจทั้งกำไรและการยอมรับทางสังคมผลักดันได้ดีทั้งผลประโยชน์ส่วนตนและการเอื้ออาทรผู้อื่น

(9) ภายใต้ระบบทุนนิยมแบบรังสรรค์สังคมภาครัฐบาล-ภาคธุรกิจ-ภาคองค์กร ไม่แสวงหากำไรจะสามารถทำงานร่วมกันได้

(10) เครื่องจักรกลผสมผสานกันเรื่องกำไรกับการดูแลทุกข์สุขผู้อื่นนี้ จะรับใช้ประชาชนในวงกว้างมากกว่าทำแค่ทางใดทางหนึ่งตามลำพัง

(11) ยกตัวอย่างบริษัทขนาดใหญ่ที่ทำการบริจาคเงินหรือผลิตภัณฑ์ หรืออาจทำดีกว่านั้นได้ โดยใช้จ่ายเงินลงทุนหรือใช้เทคโนโลยีเพื่อหาตลาดใหม่ในประเทศยากจนเพื่อช่วยคนยากไร้ด้วย

(12) ยกตัวอย่างกรณีบริษัทยาแห่งหนึ่งมีสิทธิบัตรที่สูงค่า และคิดค่ายาผูกขาดเต็มราคาในโลกพัฒนาแล้ว (ร่ำรวย) แต่ยอมให้ผู้ผลิตยาในโลกยากจนสามารถผลิตและขายในราคาถูก เช่น ต่ำกว่า 1 ดอลลาร์ต่อชุด

(13) บางครั้งการมีบทบาทตรงของรัฐบาล จะเป็นการสร้างแรงจูงใจเชิงตลาดสำหรับบริษัทจะสามารถช่วยคนจนได้ เช่น มีกฎเกณฑ์ส่งเสริมวิธีการรักษาโรคภัยที่ถูกละเลย (เกี่ยวกับคนจน) จะได้รับสิทธิก่อนจากทางการทบทวนการผลิตยาตัวอื่น

(14) แนวทางอื่น เช่น ช่วยธุรกิจในโลกยากจน ทำธุรกิจในโลกพัฒนาแล้ว

(15) ตัวอย่างอื่น เช่น การขายผลิตภัณฑ์เอากำไรแต่น้อยในโลกยากจน

(16) รูปแบบทั้งหมดที่รวมเป็น “ทุนนิยมแบบรังสรรค์สังคม” คือผู้คนถูกผลักดันเชิงกลไกตลาด เพื่อนำการแก้ไขสู่ผู้ยากไร้ให้ได้รับผลประโยชน์ทั่วถึงจากการพัฒนา

(17) บรรษัททั้งหลายควรยินยอมให้ “นักนวัตกรรมชั้นยอด” ใช้เวลาทำการคิดค้นการผลิตตัวสินค้าสำหรับลูกค้ากลุ่มคนจนด้วยเพราะพวกเขาจนเกินไปจะ (ซื้อหา) เป็นลูกค้าได้ การทำอย่างนี้เป็นการนำเอาพลังสมองจากการทำคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าสำหรับคนรวยที่สุด มาอุทิศความคิดต่อการปรับปรุงชีวิตผู้อื่นตามไปด้วย

ผู้เขียนมีความคิดเห็นว่าเมื่อ Gates ซีประเด็นสำคัญเรื่อง “กลไกตลาด” กับ “แรงจูงใจ” ในระบบทุนนิยม ซึ่งตอบสนองคนรวยมากกว่าคนจน เท่ากับว่าเขาได้ตีตรง “หัวใจทุนนิยม” ที่เดียว เขาเน้น “นวัตกรรมเชิงระบบ” ที่ต้องแก้ไขกฎประบบนี้ให้สอดคล้องถึงเวลาต้อง “ปฏิรูประบบทุนนิยมใหม่” เพื่อการแบ่งปันความมั่งคั่งของโลก สร้างความเข้มแข็งคนทั่วโลกโดยเฉพาะคนจน แต่ข้อเรียกร้องของเขาที่ให้ภาครัฐบาล ธุรกิจเอกชน และองค์กรการกุศลร่วมมือกันเบนเข็มปรับสู่ทิศทางใหม่นั้นคงต้องใช้เวลาและน่าจะมีการต่อต้านจากบริษัทข้ามชาติ ธนาคารข้ามชาติสถาบันการเงินข้ามชาติ อย่างไรก็ตามหากไม่ปฏิรูปอะไรเลย ระบบทุนนิยมโลกอาจไปไม่รอดอาจถึงล้มลงได้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าต้องปฏิรูปสถาบันระหว่างประเทศทั้งหลายด้วย ไม่ว่าจะเป็นธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ธนาคารพัฒนาเอเชีย องค์กรการค้าโลก และองค์กรข้ามชาติทั้งหลายที่มีกรอบคิด และได้รับอิทธิพลจากการคิดเสรีนิยมใหม่ “แนวทางใหม่” ต้องให้สอดคล้องกับ “คุณค่าใหม่” ด้วย อาจให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับที่ Gates เสนอบางส่วนหรือกับที่ผู้อื่นเสนอแนวทางเดียวกัน เฉพาะหนานี้คงเกิดได้ยากในสังคมกำลังพัฒนา อย่างประเทศไทย เนื่องจากรัฐบาล-ธุรกิจเอกชน-องค์กรกุศลยังเวียนว่ายอยู่ในการเมืองแบบเก่า ธุรกิจก็ทำธุรกิจค้ากำไรอย่างเดียว และองค์กรกุศลส่วนใหญ่ก็ “ทำบุญเอาหน้า” เรียกว่ายังต้องพัฒนา “สำนักทางสังคม” อีกมาก จึงต้องปฏิรูปเชิงระบบพร้อมกันไป อย่างไรก็ดี แม้ว่า “Creative Capitalism” ยังมีจุดอ่อนเชิงการร่วมมือนำไปใช้ และขาดการวิเคราะห์เจาะลึกถึงบริบทของประเทศกำลังพัฒนา และโลกที่สามก็ตาม แต่มีจุดแข็งตรงที่ยอมรับว่าระบบทุนนิยมมีจุดอ่อนเชิงโครงสร้างพื้นฐานความคิดในตัวระบบเองที่ต้องสังคายนาเครื่องใหม่ต่าง ๆ เหล่านี้ อาจจะถูกนำไปสู่การถกเถียงกันกว้างขวางในวงวิชาการต่อไป

ความจริงจะเห็นว่าสังคมต่าง ๆ รวมทั้งสังคมไทยอาจ “บิดเบือนหรือเบี่ยงเบน

ประเด็น” เรื่อง “นวัตกรรม” ให้เป็นเรื่องเฉพาะเทคนิคและเรื่องสร้างเครื่องจักรกลหรือประดิษฐ์กรรมเท่านั้น จึงมักเน้นความสำคัญเรื่องการพัฒนา “*technology innovation*” เป็นส่วนใหญ่ แทนที่จะย้ำเรื่องปัญหาเชิงระบบ คือระบบความคิดระบบความรู้อย่าง “*system innovation*” ซึ่งเน้นนวัตกรรมเชิงปัญญาและเชิงความคิดเชิงระบบโครงสร้างของชาติ เช่น ความคิดปฏิรูปการเมืองอย่างจริงจังเพื่อสร้างการเมืองแบบใหม่ ความคิดปฏิรูปเศรษฐกิจให้เกิดความเป็นธรรม รัฐบาลชุดนายทักษิณเอง ไม่ให้ความสำคัญด้านนี้ กลับไปส่งเสริมอีกด้านเป็นหลักโดยจัดสรรงบประมาณสนับสนุนเศรษฐกิจสร้างสรรค์และโครงการต่าง ๆ ว่า 1 หมื่นล้านบาท ในด้านนวัตกรรมเทคโนโลยีเป็นสำคัญ

วิกฤติการเงินโลกที่ลุกลามจากสหรัฐอเมริกาเมื่อปี 2550 ได้ส่งผลกระทบไปทุกภูมิภาคทั่วโลกนั้น เนื่องมาจากสาเหตุสำคัญ 3 ประการ ดังนี้ (Phillips, 2008; Shiller, 2008.)

(1) การดำเนินนโยบายอัตราดอกเบี้ยต่ำที่มุ่งกระตุ้นเศรษฐกิจ จนเป็นผลให้เกิด “ฟองสบู่” ในตลาดอสังหาริมทรัพย์ ราคาบ้านที่ดินพุ่งสูงขึ้นไม่หยุด ในยุค Alan Greenspan เป็นผู้ว่าการธนาคารกลางสหรัฐฯ

(2) “สินเชื่อซับไพรม์” (suprimeloin) ที่ให้การควบคุมและตรวจสอบ เป็นการปล่อย “สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยแก่ลูกหนี้ด้วยคุณภาพ” มีความเสี่ยงสูงนำไปขายต่อทำกำไร

(3) การประดิษฐ์นวัตกรรมการเงินใหม่ ๆ ที่นำสู่การเก็งกำไรเกินจริงหลายรอบลามไปทั่วโลกจนขาดความน่าเชื่อถือ สุดท้ายฟองสบู่อสังหาริมทรัพย์แตกกระจาย มูลค่าสินทรัพย์ดิ่งดิ่งรวดเร็ว นวัตกรรมการเงินใหม่ ๆ อาทิเช่น การแปลงสินทรัพย์เป็นทุน (securitization) โดยนำสินเชื่อที่อยู่อาศัยมาจัดรวมกันเสนอขายออกมามีตราสารทางการเงินที่มีหลักทรัพย์เหล่านั้นค้ำประกัน เรียกว่า mortgage-backed securities (MBS) MBS ยังเป็นส่วนหนึ่งของ CDO (Collateralized debt obligations) ซึ่งเป็นตราสารทางการเงินที่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน ที่เกิดจากการรวมกันเข้าด้วยกันของพันธบัตรและสินเชื่อต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีตราสารอนุพันธ์ (derivatives) ที่เรียกว่า

credit default swaps (CDS) ซึ่งเหมือนการซื้อประกันภัยแบบหนึ่ง (Positioning, October 2008)

พูดอย่างถึงที่สุด ตัวการรากเหง้าแห่งวิกฤติคือ “ความโลภล้นเกิน” จากตัวระบบทุนนิยมที่ปั่นบริโภคนิยมอย่างไร้ขีดจำกัด อีกทั้งวัตรกรรมการเงินไม่ดีจริงจนบริหารความเสี่ยงและนโยบายผิดพลาด รวมถึง “การโกง” มีผลประโยชน์ทับซ้อนฉ้อฉล จนกลายเป็นลูกโซ่โดมิโน สถาบันการเงินล้มลงขยายเป็นไฟลามทุ่ง (Phillips, 2008, Shiller, 2008) กรณี Bernad Madoff ถูกตัดสินจำคุก 150 ปี กรณีฉ้อโกงแชร์ลูกโซ่กว่า 5 หมื่นล้านดอลลาร์ เขาเป็นถึงอดีตประธาน NASDAQ เป็นผู้ได้รับความเชื่อถือทางสังคมสูง นับเป็นคดีสั่นสะเทือนวงการการเงินโลก สุดท้ายเขาก็ล้มเหลวรับสารภาพบาปที่ได้ก่อขึ้น

หากเปรียบเทียบด้านสาเหตุของวิกฤติเศรษฐกิจไทยคราวก่อน (ปี 2540) กับวิกฤติการเงินโลกคราวนี้ (ปี 2551) มีสาเหตุสำคัญเรื่อง “ความโลภ” และ “การโกง” เหมือนกัน แม้มีรายละเอียดต่างกันไปก็ตาม คำถามก็คือ การบริหารความเสี่ยงจากความโลภล้นเกินและการโกงไร้ขีดจำกัดในตัวระบบทุนนิยมเชิงกำไรแบบกาสิโน (casino capitalism) จะยังคงมีขีดความสามารถที่จะจัดการกับความเสี่ยงแบบนี้ได้หรือไม่ หรือจะต้องปฏิรูป “ระบบทุนนิยมใหม่” พร้อมกันไปด้วยหรือไม่ เพื่อจะให้ทุกฝ่ายต้องรับผิดชอบ (accountability) ในมาตรการศีลธรรมหรือไม่ (Laird, 2001, Phillips, 2008)

คำถามที่คนจะถกเถียงกันมากยิ่งขึ้นต่อจากนี้ไปก็คือ “อนาคตทุนนิยมโลกจะไปทางไหน” ทุนนิยมอเมริกันกำลังเจ็บหนักสามถึงห้าปีกว่าจะฟื้น สหภาพแรงงานอังกฤษ นายธนาคารกลางในเอเชีย รวมถึงผู้นำฝรั่งเศสประกาศว่า กำลังจะเห็นจุดจบของทุนนิยมเสรี (Laissez - Faire Capitalism) หลังจากสำรวจสถานะความรู้จนถึงปัจจุบัน ผู้เขียนขอจำแนกรูปแบบคิดออกได้เป็นสามกลุ่ม (วิวัฒน์ชัย อัตถากร, 2552 ช.)

(1) กระบวนทัศน์แบบเก่า

เศรษฐศาสตร์เสรีนิยมใหม่ (neo-liberalism) (ที่มีรากฐานจากเศรษฐศาสตร์คลาสสิกและนีโอคลาสสิก) ถูกมองว่าล้มเหลวแล้ว จากการปฏิวัติความคิดทุน

นิยมสุดขีดโดยอดีตผู้นำสหรัฐและอังกฤษคือ Ronald Regan และ Magaret Tacher ตามลำดับ ความคิดนี้ถูกเรียกเป็น “ขวาใหม่” (new right) ที่ให้อำนาจภาคธุรกิจและการเงินเอกชนเต็มที่ เพราะเชื่อว่ารัฐบาลเล็กที่สุดคือสิ่งที่ดีที่สุด จึงลด/ เลิกระเบียบราชการและกฎหมาย (deregulation) ที่ไปกระทบต่อการค้าการลงทุนเอกชน โดยปล่อยให้กลไกตลาดหรือมือที่มองไม่เห็น (invisible hand) จัดแจงเอง การทำแบบนี้คือการปล่อยให้เอกชนกำกับตนเองมากขึ้น (เช่น เก็บภาษีน้อย กำหนดอัตราดอกเบี้ยให้ต่ำ) โดยทำทรัพยากร (แทบทุกชนิด) ให้เป็น “สินค้า” (commoditization) เพื่อนำสู่การแข่งขันพาณิชย์ การแปลงสินทรัพย์เป็นทุน เช่น แปลงที่วัดให้เป็นสนามกอล์ฟ แปลงรัฐวิสาหกิจให้เป็นของเอกชน (เข้าตลาดหุ้น) แปลงห้วยไต่ดินให้เป็นบนดิน แปลง สปก. ให้เป็นทุน แปลงข้าวหอมมะลิให้เป็นจัสมาดิ (จดสิทธิบัตร) แปลงสมุนไพร (เปลือกน้อยชิง ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด ฯลฯ) ให้เป็นทุน (ของบริษัทผูกขาด) โดยสัญญาเอฟทีเอ/ กฎเกณฑ์ขององค์การการค้าโลก เป็นต้น

(2) กระบวนทัศน์แบบเก่าที่เน้นการใช้เครื่องมือเชิงเทคนิคกลไกแก้ที่ปลายเหตุ

วิธีคิดกลุ่มนี้จัดอยู่ในกลุ่มกระบวนทัศน์แบบเก่าโดยมุ่งแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้คลี่คลายก่อน เช่น ยอมขาดดุลงบรายจ่ายรัฐบาลมาก ๆ แล้วนำเงินภาษีไปอัดธุรกิจการเงิน รวมถึงไปไล่แจกเงินประชาชนแบบเบี้ยหัวแตกเพราะ “อับจนทางความคิด” จึงคิดได้แค่ “สาदनํ้าดับไฟโครม ๆ อย่างสะเปะสะปะ” เป็นการแก้ที่ปลายเหตุไม่ยั่งยืนในระยะยาวดังเช่น นโยบายสาธารณะของไทย ในยุครัฐบาลนายกฯ อภิสิทธิ์ จัดอยู่ในกลุ่มกระบวนทัศน์แบบเก่านี้ Paul Krugman (2009) นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบลเชื่อว่าโลกจะไม่หนักหนาถึงขั้นเศรษฐกิจตกต่ำ (Depression) อย่างยุคสงครามช่วงคริสต์ทศวรรษ 1930

ดูแล้วนักเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่ไม่อาจหลุดพ้นจาก “กรอบคิดเก่า” ได้มากนัก ล้วนยังเชื่อมั่นในการใช้มาตรการ “เชิงเทคนิคกลไก” แก้ที่ปลายเหตุอย่างเดียว (เช่น การคลังด้านรายจ่ายสาธารณะและการกู้เงินหรือแจกเงิน) โดยไม่ยอมแก้ไขที่

จุดอ่อนเชิงโครงสร้างที่ตัวระบบที่ต้นเหตุพร้อมกันไป (เช่น ระบบบริหารที่ฉ้อฉล คอรัปชั่น ระบบเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม นโยบายสาธารณะที่ไม่โปร่งใส)

(3) กระบวนทัศน์แบบใหม่

กลุ่มกระบวนทัศน์แบบใหม่โต้แย้งว่าเครื่องมือการเงินการคลังโดยลำพังรวมถึงการกำกับและการบริหารนโยบายโดยรัฐ ไม่เพียงพอจะกำกับดูแลได้อย่างมากแค่พอปะทะปะกัง ซึ่งไม่อาจฟื้นฟูวินัยสู่ความยั่งยืนได้ กลุ่มนี้เชื่อว่าทุนนิยมโลกต้องปรับตัวครั้งใหญ่ ถ้าไม่ปรับตัวไม่ปฏิรูปคงไม่รอดต้องล้มลง หรือวิกฤติจะวกกลับมาอีกในอนาคต จึงไม่เห็นด้วยกับสองกลุ่มแรกโดยเฉพาะการมอบอำนาจให้ทุนเอกชนกำกับตนเองมากเกินไป ซึ่งได้พิสูจน์แล้วว่าล้มเหลวหลายกรณี เพราะทุนขนาดใหญ่มุ่งทำกำไรสูงสุดจนละเลยความรับผิดชอบต่อสังคม ยิ่งไปกว่านี้ผลประโยชน์ไม่ได้กระจายตัวทั่วถึงลงถึงมือคนยากคนจนคนชายขอบกว่าสองพันล้านคนในประเทศกำลังพัฒนา กลุ่มนี้เชื่อว่าระบบทุนนิยมแบบอเมริกัน (American model) และระบบทุนนิยมแบบเอเชีย (Asian model) ล้มเหลว โดยเฉพาะทุนนิยมแบบเล่นพวกญาติโกโหติกาในจีน สิงคโปร์ มาเลเซีย อินเดีย รวมทั้งไทย (วิวัฒน์ชัย อัดถากร, 2546 ค., Korten, 2001) ในการปาฐกถาที่กรุงเทพมหานครเมื่อปลายเดือนสิงหาคม 2552 Joseph E. Stiglitz นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบลเสนอแนะให้มีการปฏิรูปเศรษฐกิจเอเชียให้พึ่งพาตนเองส่งออกระหว่างภูมิภาค ลดการพึ่งพาประเทศตะวันตกและสหรัฐอเมริกา ไม่ควรเอาอย่างชาวอเมริกันที่บริโภคและใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินตัว ควรคิดสร้างระบบทุนสำรองโลกที่เหมาะสม ไม่ควรติดยึดจีดีพี ควรสร้างตัวชี้วัดความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจใหม่ (กรุงเทพธุรกิจ 22 สิงหาคม 2552)

กลุ่มนี้มุ่งเสนอแนวทางปฏิรูปสู่ “ทุนนิยมใหม่” ในเนื้อหาที่มีจิตวิญญาณหรือมีหน้ามนุษย์ (capitalism with a human face) เป็น “ทุนนิยมแบบธรรมชาติ” (natural capitalism) ที่วิถีมนุษย์ใกล้ชิดความเป็นธรรมชาติ มีแนวคิดเกิดขึ้นมากมาย จนนำไปสู่การปฏิบัติในชุมชนอันหลากหลายทั่วโลก เช่น เศรษฐกิจที่มีชีวิต (living economy) เศรษฐศาสตร์สีเขียว (green economics) การพัฒนาคนและความมั่นคงมนุษย์

แบบองค์รวม (human development and human security) เศรษฐศาสตร์ศีลธรรม (moral economics) ธนาคารคนจน (Grameen Bank) ตลาดเงินตลาดทุนแบบจริยธรรมเงินตรา (ethical money) อุตสาหกรรมแบบสะอาด (clean industry) เกษตรกรรมแบบสร้างความมั่นคงด้านอาหาร (food security) (วิวัฒน์ชัย อัทธการ, 2552 จ.) เศรษฐศาสตร์ชุมชนเพื่อชีวิตและสังคม (community economics) ฯลฯ (โปรดดู Ekins, 1986, Hamm, 2008, Korten, 1999)

ทุนนิยมไทยเป็นระบบเศรษฐกิจที่อ่อนแอพึ่งตนเองไม่ได้ เป็นทุนนิยมบริวารในโลกาภิวัตน์ ญาติโกโหติกาผูกขาดโดยไม่กัฏระกฏ รัฐไทยและประชาชนไทยควรตระหนักถึงความคิดแห่งการเปลี่ยนแปลงของโลก ทุนนิยมโลกจะถูกปฏิรูป หากเราคิดเร็วทำเร็วปรับ ได้เร็วเราควรคิดให้ “ล้ำหน้าโลก” ไม่ใช่คิดแค่เดิน “ตามโลก” ลอกเลียนแบบเขา ทำอะไรก็แค่เอาอย่างเขาคิดเองไม่เป็นจนไปไม่เป็นพึ่งพาเขาขึ้นต่อเสียเปรียบทุนนิยมโลกมาโดยตลอด ด้วยลัทธิอาณานิคมเห่อฝรั่งและความรู้ภายนอกมากเกินไป สังคมไทยจึงเหมือนถูกสาป “อิสรภาพทางปัญญา” จึงไม่เกิด

การทำระบบเศรษฐกิจไทยให้แข็งแกร่งนั้น เราต้องทำให้ “ทุนย่อย” แข็งแรงพร้อมกันไปกับ “ทุนใหญ่” ทำ “เศรษฐกิจชุมชน” ให้แข็งแรงพร้อมกันไปกับ “เศรษฐกิจชาติ” ทำ “ทุนความรู้ของชาติ” ให้ทัดเทียมเท่าทัน “ความรู้โลก” จึงควรปฏิรูประบบเศรษฐกิจไทยใหม่ทั้งภาคเศรษฐกิจจริง ภาคบริการ และภาคการเงิน มองไปข้างหน้าอย่างมีพลวัติ

8. นวัตกรรมกระบวนทัศน์พัฒนาเศรษฐกิจไทยในอนาคตกับระบบเศรษฐกิจใหม่

ประเทศไทยกำลังประสบวิกฤติหลายด้าน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและการเมือง ขณะนี้เมืองไทยอยู่ในช่วงสถานการณ์ล่อแหลม การเมืองร้อนฉ่า อนาคตร้ายคนไทยส่วนใหญ่ได้หันมาใส่ใจปัญหาบ้านเมืองมากกว่าแต่ก่อน หากคนไทยใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหา และช่วยกันสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ก็จะเป็นปัจจัยสำคัญในการลดหรือหลีกเลี่ยงความรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้นได้มากที่สุด

มีความพยายามที่นำเสนอทางออกสังคมไทยในหลายรูปแบบ เพื่อจะนำไปสู่การปรับปรุง เปลี่ยนแปลง จนถึงปฏิรูปประเทศไทยให้สังคมไทยเป็นสังคมที่น่าอยู่กว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แต่บ่อยครั้งหลายข้อเสนอทางออกเหล่านั้นมักจะเลยที่จะมองปัญหาวิกฤติสังคมไทยเชิง “โครงสร้างระบบ” จึงไม่สามารถออกแบบและกำหนดนโยบายสาธารณะที่ยั่งยืนได้อย่างชัดเจน ตรงจุดได้ รากเหง้าของวิกฤติเศรษฐกิจสังคมไทยที่เป็นอยู่ขณะนี้ได้สั่งสมยาวนานกว่า 50 ปีแล้ว การถอดรหัสตีความปรากฏการณ์อย่างเจาะลึกถึง “รากเหง้า” จำต้องมองหรือวิเคราะห์เชิง “โครงสร้างระบบ” จึงจะสามารถออกแบบและกำหนดนโยบายสาธารณะที่ตรงจุดและนำไปสู่การวางแผนและการปฏิบัติอย่างเป็นจริงได้ ดังนั้น การหาทางออกสังคมไทยไม่อาจจะเลยการวิเคราะห์ “ตัวแปรสำคัญ” ซึ่งเป็นปัจจัยแวดล้อม หรือ “ตัวแปรชี้ขาด” ได้ เช่น ระบบคิดว่าด้วยการพัฒนา ระบบเศรษฐกิจระบบการเมืองทั้งในและนอกประเทศ หากจะเสนอแนวคิด “ปฏิรูปประเทศไทย” โดยจะเลยที่จะวิเคราะห์เจาะลึกถึงตัวแปรชี้ขาดหรือปัจจัยแวดล้อม เช่น ไม่แต่ต้องระบบทุนผูกขาดและระบบการเมืองฉ้อฉลไม่เชื่อมโยงกับตัวละครหลัก ๆ ในกระบวนการโลกาภิวัตน์ ประหนึ่งประเทศไทยเป็นประเทศที่อยู่อย่างโดดเดี่ยวบนพื้นพิภพ ไม่มีการค้าขายกับประเทศอื่นใด ไม่มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการลงทุนกับประเทศใดในโลกนี้เลย การมองประเทศไทยเป็น “ระบบปิด” เยี่ยงนี้ย่อมไม่สะท้อนกับความเป็นจริง การมองการพัฒนาเป็นกระบวนการ “ปราศจากความขัดแย้ง” ในผลประโยชน์ก็ยังไม่เป็นจริง แนวคิดปฏิรูปประเทศไทยเยี่ยงนี้ แม้มีข้อดีที่กระตุ้นการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง แต่ก็มีข้ออ่อนอยู่มาก ที่ขาดการวิเคราะห์ถึงสมมติฐานของความไม่เป็นธรรมเชิงโครงสร้างระบบอย่างเพียงพอ จึงไม่เพียงพอที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ฐานราก ไม่เพียงพอจะนำสู่การออกแบบนโยบายสาธารณะที่ยั่งยืน ไม่เพียงพอจะถึงการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากประชาชนได้อย่างกว้างขวาง “สันติภาพ” และ “ประเทศที่น่าอยู่” ไม่อาจเกิดขึ้นได้อย่างลอย ๆ แบบ “จิตนิยม” การปฏิรูปประเทศไทย (โดยไม่ปฏิรูประบบเศรษฐกิจ) ประเทศไทยที่น่าอยู่จะเกิดขึ้นอย่างเป็นจริงได้อย่างไร

ยิ่งข้อเสนอทางออกทำนองเสนอให้ไปปลีกวิเวกเชิงปัจเจกเป็นราย ๆ ไป เช่น

จงทำดี จงทำดี มีธรรมะ ธรรมโม ทำตัวเหนือความขัดแย้ง เลี่ยงแต่ต้องผู้มีอำนาจ แม้ทำผิดศีลธรรม ยิ่งไม่น่าจะเป็นทางออกที่ถาวรอย่างเป็นจริงได้ ตัวคุณ จะมีเนื้อ ตัวสะอาด สุขภาพดีได้อย่างไร ท่ามกลางอากาศเป็นพิษ น้ำเน่าเสีย สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ การมองสรรพสิ่งเชิงพลวัตรอย่างเกาะเกี่ยวเชื่อมโยงกัน และวิเคราะห์คาดการณ์เรื่องราวโลกและสังคมไทยในอนาคตเพื่อเตรียมการล่วงหน้าอย่างไม่ประมาท ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็วตลอดเวลาจึงเป็นเรื่องสำคัญ

อนาคตวิทยา (futurology) คือการศึกษาหรือการพยากรณ์พัฒนาการด้านต่าง ๆ ในฐานะศาสตร์กับสังคมที่ตั้งอยู่บนเงื่อนไขปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต (News-week, September 16–23, 2002)

บ่อยครั้งคำว่านวัตกรรม (innovation) มักถูกทำให้มีความหมายแคบ ๆ เป็นแค่เพียงผลิตภัณฑ์ใหม่หรือเทคโนโลยีใหม่ ความจริงสิ่งสำคัญกว่าสิ่งของใหม่ ๆ หรือวิธีการใหม่ ๆ ก็ยังมีนั่นคือความคิดใหม่ “ความคิดใหม่” ถือเป็นนวัตกรรมที่สำคัญ เพราะความคิดใหม่ที่ดีหากนำไปสู่การปฏิบัติก็จะเกิดวิธีการใหม่ ๆ ที่ดีและผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามนวัตกรรมไม่ได้หมายความว่าต้องเป็นของใหม่ทั้งหมด ของเก่าแต่ต้องสร้างแนวคิดหรือรูปแบบใหม่ก็นับเป็นนวัตกรรมได้อีกเหมือนกัน

ในทัศนะของ Schumpeter (1961) ปรมาจารย์เศรษฐศาสตร์ นวัตกรรมหมายความว่าความคิดสร้างสรรค์ และการคิดค้นใหม่ ๆ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ Schumpeter พิจารณาว่า นักบริหารทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต้องเป็นนักนวัตกรรมที่มีลักษณะกล้าคิดกล้าเปลี่ยนแปลง คือเป็นวิศวกรแห่งการเปลี่ยนแปลง (engineers of change) ทั้งในระดับองค์กรและระบบสังคม Bill Gates เสนอให้ความสำคัญกับนวัตกรรมเชิงระบบ ไม่ใช่แค่เพียงนวัตกรรมเชิงเทคโนโลยี นวัตกรรมเชิงระบบเป็นความคิดปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจที่ดีกว่า นี่คือที่มาของข้อเสนอ “ระบบทุนนิยมใหม่” ของ Gates กระบวนทัศน์ (paradigm) หมายถึงกรอบแนวความคิดหรือกรอบการอ้างอิงสำหรับอธิบายปรากฏการณ์สังคม ซึ่งประกอบด้วยชุดความคิดหลัก ๆ ข้อสมมติสำคัญและวิธีวิทยาเด่นชัด (Kuhn, 1962) ส่วนกระบวนทัศน์พัฒนาเศรษฐกิจประกอบด้วย กระบวนทัศน์กระแสหลักแนวทุนนิยม กระบวน-

ทัศน์แนววิพากษ์ และกระบวนทัศน์แนวทางเลือก (Hunt, วิวัฒน์ชัย อัตถากร, 2531)

อนาคตประเทศไทยจะอยู่รอดได้ต้องสร้าง “ระบบเศรษฐกิจใหม่” ขึ้นเรียกว่า “ระบบทุนนิยมตลาดเชิงสังคมประชาธิปไตย” ที่คำนึงถึงประชาธิปไตยและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ดุลยภาพระหว่างบทบาทภาครัฐกับภาคเอกชน บทบาทระหว่างการแข่งขันกับนวัตกรรมที่สร้างสิ่งใหม่สิ่งดีให้สังคมตลอดเวลาที่มีการจัดการและการตลาดเชิงสังคม ในระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันเชิงสังคมที่เป็นธรรม (Stiglitz, 1994) และพัฒนาแนวทางรัฐสวัสดิการขึ้นเป็นนโยบายแห่งชาติ (O'Brien, 1998) จำเป็นต้องย้ายเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (paradigm shift) ที่มีเศรษฐกิจภาคพลเมือง (civil economy) ในชุมชนอันหลากหลายกระจายตัวทั่วประเทศเป็น “ศูนย์กลางแห่งผลประโยชน์ของการพัฒนา” พัฒนาในต้นแบบเศรษฐกิจศีลธรรม (moral economy model) ที่มีกิจกรรมการผลิตอนุรักษ์ทุนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป (sustainability) (Weisman, 2007) ในแนวทางนิเวศวิทยาการเมือง (political ecology) บนพื้นฐานการแบ่งปันกันกินแบ่งปันกันใช้ (equity) ด้วยการปฏิรูปอย่างทั่วทุกด้านทุกระบบพร้อมกันไป (structural reform) กล่าวคือ ปฏิรูปสื่อ ปฏิรูปการศึกษา ปฏิรูปการเมืองทั้งระดับชาติและท้องถิ่น ฯลฯ การปฏิรูปประเทศไทยต้องมีเป้าหมายสูงสุดคือสร้างสังคมสันติภาพและสันติธรรม (peaceful and equitable society) (วิวัฒน์ชัย อัตถากร, 2546 ค.)

เป้าหมายหลักขั้นต่ำสุด คือการพัฒนากระบวนการจัดหา “ความจำเป็นพื้นฐาน 7 เรื่อง” ให้พอเพียงสำหรับทุกคนครัวเรือน ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค การศึกษา พลังงาน และนันทนาการ

เงื่อนไขเบื้องต้นต้องแก้และออกกฎหมายและปฏิรูประบบเพื่อกระจายโอกาส “การเข้าถึง” และสามารถถือครองในทรัพย์สิน และปัจจัยการผลิต/ เครื่องมือทำมาหากิน ตลอดจนทรัพยากรพื้นฐานชีวิต อันประกอบด้วย ทุน-ที่ดิน-การประกอบการ-ทรัพยากร-การศึกษา โดยการใช้นโยบายและมาตรการเศรษฐกิจมหภาค (การเงิน-การคลัง-การค้าและการเงินระหว่างประเทศ) ในมุมมองใหม่เพื่อทำให้ “เศรษฐกิจใหม่” ยั่งยืน การชูหรือพร่ำพูดถึง “การพัฒนาที่ยั่งยืน” แบบแพะชั้นหรือเพื่อการตลาดหวังทำกำไรนั้น ฟังดูไพเราะได้ภาพสวยงามแต่ยากจะสำเร็จ หากไม่จัดการแก้และออกกฎหมาย

รวมถึงปฏิรูปสังคมและระบบแวดล้อมในฐานะ “เงื่อนไขเบื้องต้น” นี้โดยทันทีพร้อมกัน
 กับการปฏิรูปภาคเศรษฐกิจจริง ได้แก่ ภาคเกษตร ภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการ
 และภาคโครงสร้างพื้นฐานให้ไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการ
 ปฏิรูปกฎหมาย “เงื่อนไขตามมา” ต้องปฏิรูปการเมืองให้เป็น “การเมืองแบบใหม่”
 เช่น ต้องปฏิรูปที่มา คุณสมบัติ สิทธิ หน้าที่ และอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ (ส.ส./
 ส.ว.) ฝ่ายบริหาร (รัฐบาล) และฝ่ายตุลาการ (ศาล) และองค์กรอิสระให้ค้ำคานกัน
 (ไม่ใช่แทรกซ้อน/ แทรกแซง)ปฏิรูประบบการตรวจสอบให้อำนาจกับภาคประชาชนให้
 มีส่วนร่วมมากขึ้น โดยเฉพาะชุมชนอันหลากหลาย ไม่ควรละเลยการมีตัวแทนกลุ่ม
 ผลประโยชน์ของกรรมกร ชาวไร่/ ชาวนา/ ชาวลาว/ คนจน/ คนชายขอบ/ คนทำงาน-
 อิสระ/ ผู้ประกอบการขนาดกลางขนาดย่อม/ คนพิการ/ ครู/ อาจารย์/ นักวิชาการ/
 สื่อสารมวลชน ปฏิรูปองค์กรอิสระให้อิสระแท้จริงปลอดจากการแทรกแซงจากบรรดา
 นักการเมือง นายทุนใหญ่ผู้มีอิทธิพล ต้องทำให้องค์กรอิสระ มีความเข้มแข็ง เช่น
 กกต. ปปช. ตุลาการ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจ-
 และสังคมแห่งชาติ และองค์กรต่าง ๆ ให้สามารถคานอำนาจกับขบวนการแทรกแซงที่
 ขาดความโปร่งใสทุกรูปแบบ ควรเปิดเวทีสาธารณะถกและระดมความคิดครั้งใหญ่
 ทั่วประเทศเพื่อสร้าง “การเมืองแบบใหม่” ที่จะเป็นหลักประกันให้ “ระบบเศรษฐกิจ
 ใหม่” และ “ยุทธศาสตร์ชาติใหม่” เกิดขึ้นได้จริงและสามารถขับเคลื่อนสู่ความยั่งยืน
 ได้อย่างเป็นจริง

หลักคิดและทฤษฎีอันเป็น “ฐานคิด” ของ “กระบวนการทัศน์พัฒนาเศรษฐกิจใหม่”
 ที่ได้สังเคราะห์และนำเสนอมานี้มีเรื่องใหม่เลยทีเดียวในองค์ความรู้วิชาการทางการ
 พัฒนา แต่ถ้าช่วยกันระดมความคิดและช่วยกันทำให้เกิดขึ้นได้จริงในสังคมไทยเมื่อใดก็
 ตามจะกลายเป็น “มิติใหม่” ทางการพัฒนาได้ โดยมีเนื้อหาผสมผสานจากหลากหลาย
 หลักการที่สร้างสังคมยั่งยืน เช่น หลักการให้สิทธิ (entitlement) และหลักการฟื้นฟู
 ชีตความสามารถ (capability) ของ Amartya Sen นักเศรษฐศาสตร์เอเชียคนเดียว
 ที่ได้รับรางวัลโนเบล หลักศาสนธรรมทุกศาสนา พุทธ/ คริสต์/ อิสลาม หลักระบบ
 เศรษฐกิจบนฐานความรู้ (knowledge economy) หลักชุมชนเพื่อชีวิต ฯลฯ

ผู้เขียนขอเรียกยุทธศาสตร์ในกรอบนวัตกรรมกระบวนทัศน์พัฒนาเศรษฐกิจใหม่ที่นำเสนอครั้งนี้ว่า “ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจเพื่อสันติภาพ” ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเรื่องการปฏิรูปภายในประเทศ ส่วนด้านโลกาภิวัตน์ คาดว่าโลกยุคต่อไปจำเป็นต้อง “ปฏิรูประบบทุนนิยมโลกใหม่” หวังจะได้เห็นจุดแข็งและข้อดี ข้อเขียนนักวิชาการของโลกจำนวนมากที่มุ่งปฏิรูปทุนนิยมโลกใหม่ รวมถึงบางส่วนของข้อดีของระบบทุนนิยมเชิงสร้างสรรค์สังคมซึ่งเสนอโดย Gates ถูกนำไปปรับปรุง “จักรกลทุนนิยม” ให้รับใช้มนุษย์ทั้งมวลมากกว่าการเอารัดเอาเปรียบฉกฉวยผลประโยชน์จากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเองแบบหน้าด้าน ไร้ยางอาย นั่นหมายถึง “ภาคเศรษฐกิจจริง” ของเศรษฐกิจโลกจะต้องได้รับการปฏิรูป เพื่อสัมพันธ์ไปได้ด้วยกันกับการปฏิรูปภาคการเงินใหม่ โดยอาศัยผลงานวิจัยและการถกเถียงในหมู่นักวิชาการระดับโลก แล้วประมวลความคิดให้เกิดประโยชน์กับมนุษยชาติทั้งมวลอย่างยั่งยืนต่อไป การพัฒนาความรู้ของโลกให้เกิดมีพลังใน “โมเดลใหม่ทุนนิยมโลก” นั้น แน่แน่นอนว่าจะต้องผ่านขบวนการและกระบวนการถกเถียงโต้แย้งในกระบวนทัศน์ ต้องมีการแข่งขันต่อสู้กันทางความคิด (competing paradigm) ที่เป็นไปอย่างเข้มข้นตลอดทศวรรษหน้า เพราะจะมีข้อคัดค้านจากผู้เสียประโยชน์ในองค์กรข้ามชาติ ประเทศยักษ์ใหญ่ และขบวนการอำนาจนิยมของโลกที่ยังหนาแน่นอยู่

ผู้เขียนจึงขอนำเสนอรูปแบบและระบบความสัมพันธ์ระหว่างมิติต่าง ๆ ใน “ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจเพื่อสันติภาพ” ในกรอบการปฏิรูปประเทศไทยสู่อนาคต (แผนภูมิ 2)

แผนภูมิ 2 MODEL ใหม่ 1
ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจเพื่อสันติภาพ

ที่มา: วิวัฒน์ชัย อัครถาวร “นวัตกรรมกระบวนทัศน์พัฒนาเศรษฐกิจไทยในอนาคต เพื่อความเป็นธรรมทางสังคมกับการบริหารนโยบายสาธารณะแนวใหม่สู่พุทธศตวรรษ 2560” เสนอต่อการสัมมนาทางวิชาการในวาระครบรอบการสถาปนาคณะรัฐศาสตราจารย์ 54 ปี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 17 กรกฎาคม 2552

9. บทส่งท้าย สู่อนาคตแห่งการบริหารนโยบายสาธารณะแบบก้าวหน้า

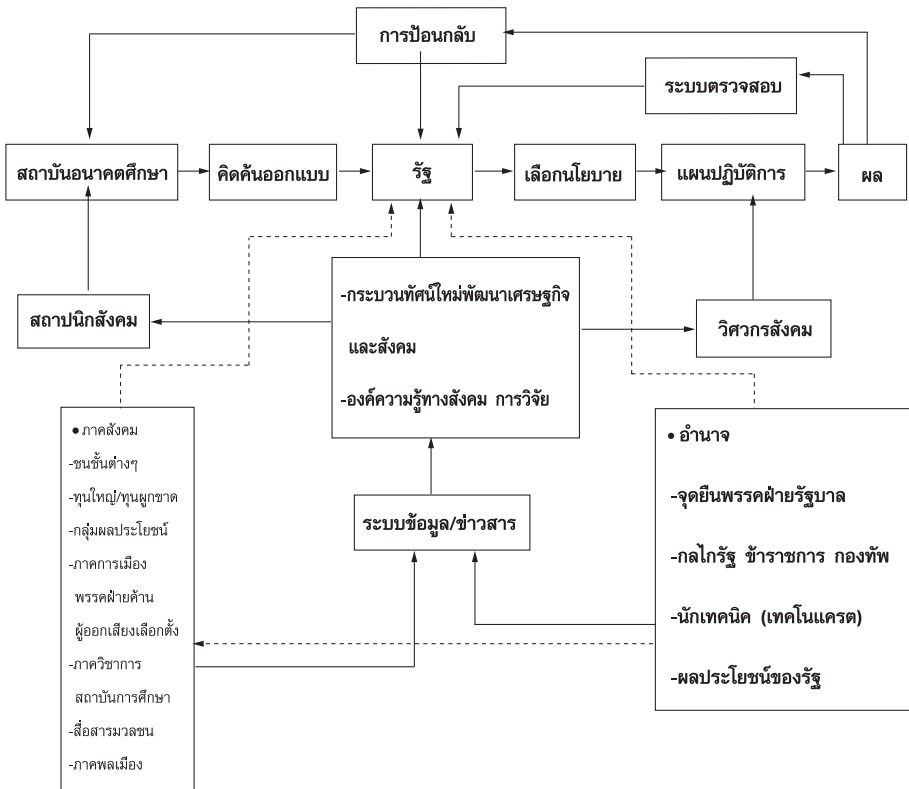
จากการนำเสนอแนวทางรูปแบบและองค์ประกอบการบริหารนโยบายสาธารณะแบบก้าวหน้า (แผนภูมิ 3 Model ใหม่ 2) นั้น การสร้างชาติสู่ทิศทางใหม่ในอนาคตนั้นต้องอาศัย “สถาบันกึ่งสังคม” และ “วิศวกรสังคม” ที่มีพลวัตทางความคิดมองล้ำยุคไปข้างหน้าอยู่เสมอในกรอบกระบวนทัศน์ใหม่ดังอภิปรายแล้วข้างต้น ทั้งนี้ต้องจัดตั้ง “สถาบันอนาคตศึกษา” ขึ้นเป็นสถาบันอิสระที่ปลอดปราศจากการครอบงำ/ การแทรกแซงจากอำนาจการเมืองหรืออำนาจใด ๆ สถาบันนี้มีคณะกรรมการ-

การบริหารขนาดเล็ก (ประมาณ 5–9 คน) มีแกนคลังสมองอีกชุดหนึ่ง (5–9 คน) คุณสมบัติของทั้ง 2 ชุด เป็นผู้รู้ลึก รู้จริงที่ได้พิสูจน์แล้วว่า “ความคิดตกผลึก” จริง ๆ ผ่านประสบการณ์มาโชกโชน ทำงานเต็มเวลา โดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับอำนาจการเมืองและงานอื่น ๆ ต้องอิสระทำงานอุทิศตัวเองอย่างทุ่มเทเสียสละ ภารกิจหลักของสถาบันอนาคตศึกษาคือการคิดค้นออกแบบยุทธศาสตร์ชาติระยะยาว ออกแบบและพัฒนา นโยบายสาธารณะระยะสั้นเฉพาะหนัาระยะกลาง ประเมินผลปรับแต่งยุทธศาสตร์/นโยบายรวมถึงสร้างผลิตภัณฑ์ทางนโยบายให้ทันสมัยอยู่เสมอ เป็นสถาบันที่มีการเชื่อมต่อกับองค์ความรู้ทางสังคม ที่ผ่านการกลั่นกรองการรวบรวมความต้องการของภาคพลเมือง จากชุมชนอันหลากหลายในสังคมไทย โดยยึดหลักการสื่อสารหลายทาง สถาบันอนาคตศึกษาจึงกลายเป็น “มันสมองของสังคม” และเป็น “คลังข้อมูลเพื่อสังคม” จัดระบบเป็นอย่างดีทำให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ อาจนำ “สภาแห่งการจัดการความรู้ทางเศรษฐกิจและสังคม” (ที่เสนอในตอนที่ 5) มาไว้กับสถาบันอนาคตศึกษา

ต้องยกเครื่องรื้อระบบบริหารนโยบายสาธารณะแบบเก่า เครื่องจักรกล/ กลไกที่ผูกมัดล้าหลังด้านความคิด/ บทบาท/ ความโปร่งใส/ การจัดการในภาครัฐและภาคการเมือง ที่ใกล้ชิดกับศูนย์อำนาจนายกรัฐมนตรี/ คร.ม. และหน่วยงานอื่น ๆ ที่ตัดสินใจนโยบายสาธารณะระดับบน ภาคการเมืองต้องพัฒนาตนเองยกระดับความรู้สติปัญญา รัฐสภาต้องปฏิรูปและพัฒนาฝ่ายวิชาการที่เข้มแข็ง ฐานข้อมูลที่สมบูรณ์ นักการเมืองต้องไม่ถูกครอบงำ และชี้นำจากเทคโนโลยีแคตมอราซการ นักการเมืองในกรอบการเมืองแบบใหม่ต้องมีคุณสมบัติก้าวหน้ามากขึ้น ทำนองกลับกันภาคราชการก็ไม่ควรปล่อยให้ความไม่ถูกต้องของภาคการเมืองครอบงำได้ ทั้งสองภาคควรคละกันไปมา นักการเมืองฝ่ายค้านควรพัฒนามาบทบาทในการตรวจสอบรัฐบาลอย่างมีคุณภาพ ท้วงติงทัดทานการออกกฎหมายที่มีผลกระทบต่อภาคประชาชน และเสนอทางเลือกให้เจียบคมชัดเจน ภาคสื่อสารมวลชนต้องปรับปรุงพัฒนาการเสนอข่าวสารให้ถูกต้องน่าเชื่อถือและสร้างสรรค์ ไม่ใช่เล่นข่าวเฉพาะหนัาระยะสั้นเป็นหลัก แต่ควรสร้างทางเลือกและขับเคลื่อนสังคมให้ตระหนักเรื่องราวระยะยาวเพื่อประชาธิปไตย ความเป็นธรรมและร่วมสร้างสรรค์สังคมที่งดงามทางศีลธรรม เช่นเดียวกับนักวิชาการสถาบันการศึกษาต้องพัฒนา

การคิดค้นวิจัย ทำบทยบทท้วงดิง/ ชี้นำล้งคมให้เป็นทีประจักษ์ด้วย พร้อมทั้งพัฒนาความกล้าหาญทางวิชาการเพื่อถ่วงดุลกับความไม่ถูกต้องทั้งหลายปวง สถาบันการศึกษาและวิจัยควรให้น้ำหนักการวิจัยเชิงทฤษฎีใหม่ ๆ (pure research) ด้วย ไม่ใช่เน้นหนักการวิจัยเชิงนโยบายเป็นหลัก (policy research) นักวิชาการควรส่งเสริมสมคมวิชาชีพ ให้มีพลังจริง ๆ นาเสียดายทีเวที/ พื้นที่ด้านนี้ไม่มีพลังมากนักในปัจจุบัน นักวิชาการควรรวมกลุ่มกันด้วยประสานความร่วมมือ และสร้างพลังให้เข้มแข็งเป็นการถาวร เพื่อเป็นกลไกหนึ่งทีมีพลังช่วย “เตือนภัย” ล่วงหน้า หรือเสนอทางออก “คลี่คลายปัญหาสังคม” ร่วมกันกับภาคพลเมือง นักวิชาการควรติดดิน ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับล้งคมให้มากขึ้น อย่าแยกตัวเองอยู่บน “หอคอยงาช้าง” ห่างไกลจากผลประโยชน์ของชุมชนอันไพศาล โดยทำวิจัยและวิเคราะห์เจาะลึกถึงปัญหาพื้นฐานของล้งคมมากขึ้นชี้นำล้งคมให้มากขึ้น

แผนภูมิ 3 MODEL ใหม่ 2
การบริหารนโยบายสาธารณะแบบก้าวหน้า

ที่มา: วิวัฒน์ชัย อัตถากร “นวัตกรรมกระบวนทัศน์พัฒนาเศรษฐกิจไทยในอนาคต เพื่อความเป็นธรรมทางสังคมกับการบริหารนโยบายสาธารณะแนวใหม่สู่พุทธศตวรรษ 2560” เสนอในการสัมมนาทางวิชาการในวาระครบรอบการสถาปนาคณะรัฐประศาสนศาสตร์ 54 ปี สถาบันบัณฑิตพัฒนศาสตร์ 17 กรกฎาคม 2552

“เศรษฐกิจเพื่อสันติภาพ” ในที่นี้ผู้เขียนหมายถึง แผนที่นำทางใหม่ (new road map) สู่อนาคตสำหรับสังคมไทย เป็น “พิมพ์เขียวประเทศไทย” โดยปฏิรูประบบเศรษฐกิจไทยใหม่และปฏิรูปนโยบายสาธารณะใหม่ (โครงสร้าง/ ความคิด/ กลไก

/ วิธีการ) รวมถึงปฏิรูประบบแวดล้อมทางการบริหาร การเมือง กฎหมาย สังคม และการศึกษา ดังได้เสนอและอภิปรายไว้แล้วข้างต้น โดยนิยาม “การพัฒนา” ในความหมายใหม่ ทำตัวชี้วัดใหม่ที่ “ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ” ตั้งอยู่บนพื้นฐานการจัดการทรัพยากรในสังคมอย่างเป็นธรรม (เช่น ไม่ใช่นิยามคับแคบแบบเพิ่ม GDP แบบเก่าเป็นสำคัญ) โดย “ระบบเศรษฐกิจใหม่” ที่ส่งเสริมการแข่งขันเชิงสังคมบนความร่วมมือ กลไกตลาดเชิงเศรษฐกิจสังคมจะขับเคลื่อน ให้เกิดประสิทธิภาพและความเป็นธรรม ดูแลทุนธรรมชาติ พัฒนาทุนความรู้นวัตกรรมความคิดใหม่ ๆ เพื่อปากท้องชีวิต และพัฒนาประชาธิปไตยให้ภาคประชาชนเกิดพลังต่อรอง สามารถคัดค้านกับชนชั้นนำได้พร้อมกันไป ซึ่งประชาชนในชุมชนอันหลากหลายไม่ถูกกีดกัน “การเข้าหาทรัพยากร” ในการดูแลชีวิตมีความเพียงพอในปัจจุบันจำเป็นพื้นฐานทุกครัวเรือน อย่างนี้แล้วสันติภาพ-สันติสุข-สันติธรรม จึงจะเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน

โดยสรุปบทความเรื่องนี้เปิดประเด็นข้อเสนอ MODEL ใหม่ เพื่อให้เกิดการถกเถียงสานต่อทางวิชาการต่อไป เขียนขึ้นด้วยความหวังใฝ่ไม่อยากเห็น “ไทยฆ่าไทย” อีก ไม่อยากเห็น “สงครามกลางเมือง” ในอนาคต ที่ทุกฝ่ายไม่มีใครชนะ มีแต่ประเทศไทยจะเป็นผู้แพ้อย่างยับเยิน จึงเขียนขึ้นเพื่อเตือนภัยล่วงหน้า จะได้หาทางช่วยกันคลี่คลายทำลายเงื่อนไขความรุนแรงเสียก่อน ถึงเวลาที่ควรตระหนักและยอมรับกันจริง ๆ เสียทีได้แล้วถึงความไม่เป็นธรรมอันซ่อนลึกในสังคมไทยที่ “คนชั้นล่าง” ถูกทำให้ “แปลกแยก” (alienation) ยิ่งขึ้นและหนักเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทุกที ควรมีเป้าหมายทำจริงจัง ยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของคนชั้นล่างให้สูงขึ้น ให้กลายเป็นคนชั้นกลางมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น มีความมั่นคงในชีวิต ทำสังคมไทยให้มีคนชั้นกลางในสัดส่วนประชากรมากที่สุด ดังนั้นเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมสันติธรรมคนชั้นบนควรถ่ายโอนและแบ่งปันทรัพย์สินและทรัพยากรสู่คนชั้นกลาง และชั้นล่างผ่านระบบภาษีที่เป็นธรรม และจัดระเบียบพัฒนาระบบสังคมให้เป็นธรรม เพื่อความมั่นคงมนุษย์ โดยรัฐไทยต้องกล้าขึ้นำกำหนดนโยบายและดำเนินการด้วยการปฏิรูปโครงสร้างระบบภาษีและเครื่องมือเศรษฐกิจมหภาคอื่น ๆ ตลอดจนปฏิรูปมาตรการทางสังคมอย่างเข้าใจจริงอย่างเป็นระบบ

ที่ชนชั้นปกครองชนชั้นนำผู้มีอำนาจกำลังทำอยู่นี้น่าจะ “ผิดทาง” มากกว่าจะ ช่วย “คลี่คลาย” ปัญหาอย่างยั่งยืนได้ การกอดอำนาจไม่แบ่งปันอำนาจให้ผู้ไร้อำนาจ ล้วนเป็นการสร้างเงื่อนไขสู่ความรุนแรง “อวิชชา” ของชนชั้นนำอำนาจรัฐ จะทำให้ชาติบ้านเมืองถอยหลังล่มจม ทางออกจึงควรยอม “คลายอำนาจ” ลง ควรให้ความเคารพต่ออำนาจของปวงชน มิฉะนั้น สุดท้ายพลังมวลชนจะจัดการเอง หลาย ครั้งประวัติศาสตร์สังคมหลายประเทศล้วนจบลงทำนองนี้ “ธรรมะ” ย่อมชนะ “อธรรม” ในที่สุด

ภาคพลเมืองหรือภาคประชาสังคมหรือภาคประชาชนในชุมชนอันหลากหลาย ทั่วประเทศ คือ “ปัจจัยชี้ขาด” ระยะเวลาการเมืองภาคประชาชนจะเป็นภาคขับเคลื่อนหลักในการพัฒนาสังคมไทยสู่ “ระบอบประชาธิปไตยที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางแห่ง ผลประโยชน์” การเคลื่อนไหวให้ภาคประชาชนตื่นตัวและมีส่วนร่วมทางการเมืองจริงจัง ให้เกิดการเรียนรู้ทางสังคมไปด้วยกัน น่าจะทำให้เมืองไทยเปลี่ยนผ่านอย่างสันติไปได้ ทั้งนี้ทั้งนั้นก็อยู่ที่มวลชนคนไทยอันไพศาลนั้นแหละว่าจะตื่นคิด-ตื่นรู้-ตื่นทำเพียงใด ทันกาล หรือไม่ หรือว่าสังคมไทยต้องผ่าน “การนองเลือด” อีกสักกี่ครั้งก็หนกันจึงจะ เปลี่ยนผ่านสู่ “สันติภาพ” แท้จริงได้

จากหนังสือเรื่อง “โลกคือครอบครัวเดียวกัน” โดย “เขมานันทะ” (2533) กล่าวว่า

“...สันติภาพไม่ใช่เรื่องวิเวกที่จะเป็นเรื่องเฉพาะความสงบ ไปนั่งสงบสติ อารมณ์ แล้วสงบลงไปได้ เมื่อพูดถึงเรื่องสันติภาพ เราละไม่ได้ที่จะต้องพูดถึง ขบวนการยุติธรรมต้องมาด้วยกัน...”

“...น่าจะเป็นที่ยอมรับกันได้แล้วว่าคำสอนในทุก ๆ ศาสนาในโลกนี้เป็นเสมือน กระจกซอกซอย จากหมู่บ้านไปสู่ถนนสายเอกสายเดียว ซึ่งเปรียบเทียบกับ ความจริงแท้ อันเป็นความจบสิ้นความหลงผิดติดยึดในความคับแคบเห็นแก่ตัว และเป็นการเริ่มต้นชีวิตใหม่ในความรักสากล...”

เอกสารอ้างอิง

- เขมานันทะ. (2533). *โลกคือครอบครัวเดียวกัน*. กรุงเทพฯ: กองทุนวัฒนธรรม.
- คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน (กปส.). 2540. *สิทธิมนุษยชน*. กรุงเทพฯ: กปส.
- ประสาธน์ มีแต่. (2552). *ปีโตรธิปไตย การครอบงำโลกด้วยปีโตรเลียม*. เชียงใหม่: มูลนิธิไฮน์ริคเบลล์.
- วิวัฒน์ชัย อุตถากร. (12 มิถุนายน 2552 ก). งบฯ ปี'53 การคลังแบบตัดตอน—ชีกแซก—ชุกหนี่. *ไทยโพสต์*.
- วิวัฒน์ชัย อุตถากร. (2 มิถุนายน 2552 ข). 8 แสนล้านจะกู้ยืมอย่างไรดีให้พอเหมาะ—พอเพียง—พอดี. *ไทยโพสต์*.
- วิวัฒน์ชัย อุตถากร. (18 พฤษภาคม 2552 ค). อำนาจกับอริราช. *ไทยโพสต์*.
- วิวัฒน์ชัย อุตถากร. (1 พฤษภาคม 2552 ง). ทางแพร่งการเมืองไทยที่นายกฯ อภิสิทธิ์ต้องเลือก. *ไทยโพสต์*.
- วิวัฒน์ชัย อุตถากร. (27 มีนาคม 2552 จ). ความมั่นคงด้านอาหาร ภาพหลอนของ คนหิวโหย. *ไทยโพสต์*.
- วิวัฒน์ชัย อุตถากร. (20 มีนาคม 2552 ฉ). ไร้ความกล้า ก็ไร้ภาวะผู้นำ. *ไทยโพสต์*.
- วิวัฒน์ชัย อุตถากร. (26 กุมภาพันธ์ 2552 ช.). ระว่างการคลังจะถึงแตก. *ไทยโพสต์*.
- วิวัฒน์ชัย อุตถากร. (20 กุมภาพันธ์ 2552 ซ). เหลียวหลังแลหน้า โลกาภิวัตน์ทุนนิยม. *ไทยโพสต์*.
- วิวัฒน์ชัย อุตถากร. (27 มกราคม 2552 ฌ). วิพากษ์งบกลางปี'52. *ไทยโพสต์*.
- วิวัฒน์ชัย อุตถากร. (20 มกราคม 2552 ญ). จัดทัพฝ่าวิกฤติ โอบามาหมัดหนัก VS อภิสิทธิ์เบาโหวง” *ไทยโพสต์*.
- วิวัฒน์ชัย อุตถากร. (18 ธันวาคม 2551 ก). วิกฤติว่างงานปี'52 พันธกิจรัฐบาล คุณอภิสิทธิ์. *ไทยโพสต์*.
- วิวัฒน์ชัย อุตถากร. (18 กันยายน 2551 ข). เลห์แมนล้มเขย่าโลก เปิดโฉมหน้าใหม่

ของ GLOBAL 500. *ไทยโพสต์*.

วิวัฒน์ชัย อัตถการ. (15 สิงหาคม 2551 ค). สีนามิการเงินโลก. *ไทยโพสต์*.

วิวัฒน์ชัย อัตถการ. (8 สิงหาคม 2551 ง). การบริหารเศรษฐกิจกับการตรวจสอบ.
ไทยโพสต์.

วิวัฒน์ชัย อัตถการ. (24 กรกฎาคม 2551 จ). ธุรกิจ ปตท.กับทุกซ์คนไทย. *ไทยโพสต์*.

วิวัฒน์ชัย อัตถการ. (3 กรกฎาคม 2551 ฉ). น้ำมัน น้ำเลือด น้ำตา. *ไทยโพสต์*.

วิวัฒน์ชัย อัตถการ. (12 มิถุนายน 2551 ช). 2 สูง ทฤษฎีที่ไร้ราก. *ไทยโพสต์*.

วิวัฒน์ชัย อัตถการ. (5 มิถุนายน 2551 ซ). อารตर्फเลข 16. *ไทยโพสต์*.

วิวัฒน์ชัย อัตถการ. (3 กุมภาพันธ์ 2549). สู่...เมืองขึ้นยุคทุนใหญ่ยึดครองชาติ.
ไทยโพสต์.

วิวัฒน์ชัย อัตถการ. (6 ธันวาคม 2548 ก). วิฤติระบบความรุ้. *ไทยโพสต์*.

วิวัฒน์ชัย อัตถการ. (2548 ข). ...สู่สังคมยั่งยืน. กรุงเทพฯ: น้ำปิงใส.

วิวัฒน์ชัย อัตถการ. (14 มิถุนายน 2548 ค). เศรษฐศาสตร์การเมืองเรื่องคอร์รัปชั่น.

ไทยโพสต์

วิวัฒน์ชัย อัตถการ. (14 กันยายน 2547 ก). จริยธรรมเงินตรา. *ไทยโพสต์*.

วิวัฒน์ชัย อัตถการ. (2547 ข). คำเสรีเฬฟทีเ...เพื่อใคร. กรุงเทพฯ: น้ำปิงใส.

วิวัฒน์ชัย อัตถการ. (8 มกราคม 2546 ก). จะพัฒนาแบบยั่งยืนหรือย่ำยี.

มติชนรายวัน.

วิวัฒน์ชัย อัตถการ. (2546 ข). ธนาคารพัฒนาเอเชียกับเศรษฐกิจประเทศไทย ใน
เปิดแฟ้ม... ADB แกะรอยบ่อำบัดน้ำเสีย “คลองด่าน” 23,700 ล้านบาท.

โดย วิวัฒน์ชัย อัตถการ ฉัตรรา จันทรอำไพ และเฉลา ทิมทอง. กรุงเทพฯ:
เครือข่ายศึกษาผลกระทบเงินกู้ของรัฐ. สนับสนุนการจัดพิมพ์โดย
United States Agency for International Development (USAID),
รัฐบาลสหรัฐอเมริกา.

วิวัฒน์ชัย อัตถการ. (2546 ค). ยุทธศาสตร์ใหม่ของชาติกับเศรษฐกิจการเมืองภาค
ประชาชนในยุคทุนนิยมโลกาภิวัตน์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ 14 ตุลา.

- วิวัฒน์ชัย อรรถการ. (24 เมษายน 2545 ก). บ่อนอก หินกรูด ท่อก๊าซ กรอบคิดที่ขัดแย้งกันสองแนวทาง. มติชนรายวัน.
- วิวัฒน์ชัย อรรถการ. (2545 ข). *ฝ่าแผน 9 สร้างบ้านไม่ตรงแบบ. วิเคราะห์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับกับแนวทางประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ 2.* กรุงเทพฯ: น้ำปิงใส.
- วิวัฒน์ชัย อรรถการ. (30 พฤษภาคม 2545 ค). ดอกเบี้ยที่บิดเบี้ยว. มติชนรายวัน.
- วิวัฒน์ชัย อรรถการ. (1 สิงหาคม 2544 ก). ภาษีที่ดิน ภาษีทรัพย์สิน ภาษีมรดก ปฏิรูปโครงสร้างระบบภาษีอากรเพื่อความเป็นธรรม. มติชนรายวัน.
- วิวัฒน์ชัย อรรถการ. (2544 ข). *กั๊กทางปัญญา.* กรุงเทพฯ: มิ่งมิตร.
- วิวัฒน์ชัย อรรถการ และเลขา วไลยจิตร. (2539). *สิ่งแวดล้อมกับการเกษตรเชิงพาณิชย์ ศึกษากรณีชุมชนชาวเขาและชาวพื้นราบในจังหวัดเชียงใหม่.* กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วิวัฒน์ชัย อรรถการ. (2531). การวิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมไทย: แนวการพัฒนาเศรษฐกิจใน เศรษฐกิจไทย: บนเส้นทางแห่งสันติประชาธรรม. บรรณาธิการโดยรังสรรค์ ธนพร พันธน์นิพนธ์ พัวพงศกร. หนังสือที่ระลึกศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ อายุครบ 72 ปี เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2551. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิวัฒน์ชัย อรรถการ. (19-25 พฤษภาคม 2529). ประชาธิปไตยกับความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ. *ข่าวพิเศษ.*
- วิวัฒน์ชัย อรรถการ. (2527). การพึ่งพิงเงินทุนต่างประเทศของระบบเศรษฐกิจไทย: กรณีศึกษาว่าด้วยหนี้ต่างประเทศและความช่วยเหลือระหว่างประเทศ ใน *ทฤษฎีพึ่งพากระบบสังคมเศรษฐกิจไทย.* บรรณาธิการโดย รังสรรค์ ธนพรพันธน์ สมบูรณ์ ศิริประชัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิวัฒน์ชัย อรรถการ. (2518). ปัญหาการเช่านาของชาวนาไทย *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, (ตุลาคม).*
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.). (2549).

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบ พ.ศ. 2550–2554.

กรุงเทพฯ: สศช.

- Adelman, Irma. (2001). Fallacies in Development Theory and Their Implications for Policy. In *Frontiers of Development Economics: The Future in Perspective*. Ed. by Gerald M. Meier and Joseph E. Stiglitz. New York: The World Bank and Oxford University Press.
- Atthakor, Wiwatchai. (1982). *Thailand's Development Policy and the External Debt Problem, 1961-1979*. Indiana University.
- Atthakor, Wiwatchai. (1992). Foreign Aid and Human Right In *International Symposium on Democracy, Debt, and Human Rights*. Geneva: OMCT/SOS-Torture.
- Berger, Peter. (1976). *Pyramid of Sacrifice*. London: P Penguin.
- Bruyn, Severyn T. (2003). *A Civil Economy Transforming the Market in the Twenty-First Century*. U.S.A.: The University of Michigan Press.
- Carnoy, Martin. (2000). *Sustaining the New Economy: Work, Family, and Community in the Information Age*. Cambridge: Harvard University Press.
- Ekins, Paul. (1986). *The Living Economy A New Economics in the Making*. London and New York: Routledge and Kegan Paul.
- Foroohar, Rana. (2008, October 13). A New Age of Global Capitalism Starts Now. *Newsweek*.
- Hamm, Steve. (2008, December 8). Capitalism With A Human Face. *Business Week*.
- Hunt, Diana. (1989). *Economic Theories of Development: An Analysis of*

-
- Competing Paradigms*. London: Wheatsheaf.
- Juharz, Antonia. (2008). *The Tyranny of Oil: The World's Most Powerful Industry--and What We Must Do to Stop It*. New York: Harper Collins Publishers.
- Kinsley, Michael. (2008). *Creative Capitalism: A Conversation with Bill Gates, Warren Buffett And Other Economic Leaders*. New York: Simon and Schuster.
- Korten, David C. (1999). *The Post Corporate World--Life After Capitalism*. U.S.A.: Kumarian Press, and Berrett-Koehler Publishers.
- Korten, David C. (2001). *When Corporations Rule the World. Secoud Edition*. U.S.A.: Kumarian Press, and Berrett-Koehler Publishers.
- Krugman, Panl. (2009). *The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008*. New York: W.W. Norton and Company.
- Kuhn, Thomas. (1962). *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.
- Laird, John. (2001). *Money Politics, Globalisation, and Crisis: Exploring New Paths Towards Sustainable Development*. Singapore: Graham Brash Pte Ltd.
- O'Brien, Martin and Penna, Sue. (1998). *Theorising Welfare: Enlightenment and Modern Society*. London: Sage Publications Ltd.
- Office of the National Economic and Social Development Board (NESDB). (2004). *Thailand Millennium Development Goals Report 2004*. Bangkok: NESDB.
- Phillips, Kevin. (2008). *Bad Money: Reckless Finance, Failed Politics, and the Global Crisis of American Capitalism*. New York: Penguin Group.

- Schumpeter, J. (1961). *The Theory of Economic Development*. Cambridge: Harvard University Press.
- Shiller, Rober J. (2008). *The Subprime Solutions: How Today's Global Financial Crisis Happened, And What to Do about It*. Princeton: Princeton University Press.
- Stiglitz, Joseph E. (2002). *Globalization and Its Discontents*. New York: W.W. Norton and Company.
- Stiglitz, Joseph E. (1994). *Whither Socialism?* Cambridge: The Massachusetts Institute of Technology.
- Tanzer, Michael. (1969). *The Political Economy of International Oil and the Underdeveloped Countries*. U.S.A.: Beacon Press.
- Todaro, Michal P. and Smith, Stephen C. (2003). *Economic Development*. Eight Edition. New York: Addison Wesley.
- Weisman, Alan. (2007). *The World Without Us*. New York: St. Martin Press.